

55404

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KASTAMONU YAKUP AĞA İMARETİ

RESTORASYON PROJESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Birsen PARLAR

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : Mayıs 1996

Tezin Savunulduğu Tarih : Haziran 1996

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Gülsün TANYELİ

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Zeynep AHUNBAY

Doç. Dr. Ahmet ERSEN

MAYIS 1996

ÖNSÖZ

XVI. yy. Osmanlı devri eserlerinden olan Yakup Ağa İmareti Kastamonu'nun merkezinde yer almaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olan yapı 1977 yılında onarım görmüştür. Günümüzde harap olan yapı XVI. yy. Osmanlı mimarlık yapım tekniği ve malzemelerini incelemek açısından önemli verileri olan bir eserdir.

İnceleme ve öneri bölümlerinden oluşan çalışmada yapının işlevsel birimleri izlerden anlaşılamaz olduğundan birimler tam olarak adlandırılamamıştır.

Kastamonu turizminin gelişimi açısından önemli olan yapının çevre ihtiyaçlarına uygun işlevlerle restorasyon önerisi geliştirilmiştir.

Katkılarından dolayı danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Gülsün Tanyeli'ne, Doç. Dr. Ahmet Ersen'e, Arş. Gör. Dr. Kutgün Eyüpgiller ve Arş. Gör. Y. Mimar Yıldız Salman'a, rölöve çalışmasında yardımcı olan arkadaşlarım sevgili Hande Kanbay, Demet Erdoğan, Şeyda Güvenç, Sinan Akyurtlaklı, Yavuz Özel, Oktay Erkan, Kastamonu İl Kültür Müdür Yrd. Zühtü Yaman ve İnş.Müh. Niyazi Parlar'a, ayrıca desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Mayıs 1996

Birsün PARLAR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	xii
ÇİZİM LİSTESİ.....	xiii
ÖZET	xiv
SUMMARY.....	xv
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
1.1. Kastamonu ve Tarihi Gelişimi.....	1
BÖLÜM 2. YAKUP AĞA KÜLLİYESİ.....	5
2.1. Külliye'nin Tarihçesi	5
2.2. Genel Yerleşim Düzeni.....	7
2.3. Külliye Programı	8
2.3.1. Cami	8
2.3.2. Medreseler	10

2.3.3. İmaret	11
2.3.4. Sıbyan Mektebi.....	12
2.3.5. Hisarardı Hamamı	13
BÖLÜM 3. OSMANLI İMARET YAPILARI.....	14
3.1. İmaretin Tanımı ve Tarihçesi.....	14
3.2. Osmanlı Döneminde İmaretlerin Çalışma Düzeni	16
3.3. İmaretin Bölümleri	17
BÖLÜM 4. YAKUP AĞA İMARETİ	18
4.1. Genel Tanım.....	18
4.1.1. Plan Özellikleri	18
4.1.2. Yapının Strüktürel Özellikleri.....	21
4.1.3. Yapım Tekniği ve Malzeme	22
4.1.4. Cepheler.....	27
4.2. Yapıdaki Bozulma Nedenleri	31
4.2.1. İç Nedenlerin Yol Açtığı Bozulmalar	31
4.2.2. Dış Nedenlerin Yol Açtığı Bozulmalar	32
4.2.3. Yapıdaki Bozulmalar	34
BÖLÜM 5. KARŞILAŞTIRMA VE RESTİTÜSYON	41
5.1. İmaretlerin Tipolojik Gelişimi	41
5.2. 16.yy. İmaretlerinin Genel Özellikleri Açısından Yakup Ağa İmareti	42
5.3. Yapının Restitüsyonu	43
5.3.1. İç Mekân.....	43

5.3.2. Cepheler.....	45
BÖLÜM 6. RESTORASYON ÖNERİSİ	47
6.1. Yeniden Kullanım Önerisi	47
6.2. Gerekli Müdahaleler	48
6.2.1. Sağlamaştırma.....	48
6.2.2. Temizleme	49
6.2.3. Bütünleme	50
6.2.4. Yenileme	51
SONUÇ.....	52
KAYNAKLAR	53
EKLER.....	55
A. FOTOĞRAFLAR	56
B. ŞEKİLLER.....	173
C. ÇİZİMLER	
ÖZGEÇMİŞ	

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa No

Foto A.1.	Yakup Ağa Külliyesi ve Kale'nin genel görünümü	56
Foto A.2.	Yakup Ağa Camisi	56
Foto A.3.	Külliye'nin genel görünümü	57
Foto A.4.	Avlu giriş kapısı ve 1. Medrese	58
Foto A.5.	Medrese	58
Foto A.6.	Medrese	59
Foto A.7.	Sıbyan Mektebi	59
Foto A.8.	İmaret çatı görünümü	60
Foto A.9.	İmaret + avlu giriş kapısı	60
Foto A.10.	Avlu giriş kapısı	61
Foto A.11.	İmaret yan duvarı ve avluya giriş kapısı	61
Foto A.12.	Duvar örgü detayı	62
Foto A.13.	Keten Sokak'tan yükselerek gelen taş basamaklar ve giriş kapısı	62
Foto A.14.	Cami bahçesi	63
Foto A.15.	Keten Sokak'tan ulaşılan giriş kapısı	63
Foto A.16.	Giriş kapısı (dıştan)	64
Foto A.17.	Giriş kapısı (içten)	64
Foto A.18.	Ağa İmareti Sokak üzerindeki giriş kapısı (dıştan)	65
Foto A.19.	Ağa İmareti Sokak üzerindeki giriş kapısı (içten)	65
Foto A.20.	Giriş kapısı + helâ + 1. Medrese + şadırvan	66
Foto A.21.	Çeşme	66
Foto A.22.	Külliye giriş kapısı ve helânın avlu içinden görünüşü	67
Foto A.23.	Şadırvan + giriş kapısı	67
Foto A.24.	Şadırvan	68
Foto A.25.	Havuz	68
Foto A.26.	Cami kuzey cephesi	69
Foto A.27.	Cami güney cephesi	69
Foto A.28.	Cami son cemaat yeri	70
Foto A.29.	Güneybatı revakları	71
Foto A.30.	Güneydoğu revağı	72
Foto A.31.	Revakların içten görünümü	72
Foto A.32.	1a duvarı (K ₁ kapısı ve P ₄ penceresi)	73
Foto A.33.	1a duvarı	73
Foto A.34.	1b duvarı	74
Foto A.35.	2b duvarı	74
Foto A.36.	1d duvarı	75
Foto A.37.	1d duvarı	76
Foto A.38.	2c-2d duvarı	76
Foto A.39.	2d duvarı	77
Foto A.40.	3a duvarı	78
Foto A.41.	3b duvarı	78

Foto A.42.	3c duvarı	79
Foto A.43.	3d duvarı	79
Foto A.44.	4a duvarı	80
Foto A.45.	4b duvarı	80
Foto A.46.	4c duvarı	81
Foto A.47.	4d duvarı	81
Foto A.48.	5a duvarı	82
Foto A.49.	5b duvarı	82
Foto A.50.	5c duvarı	83
Foto A.51.	5d duvarı (1. ve 2. Ocak)	83
Foto A.52.	Hatıl yuvası	84
Foto A.53.	Kapı üstü hatıl boşlukları	84
Foto A.54.	1-2 mekânı güneydoğu duvarı gergi birleşim detayı	85
Foto A.55.	R ₁ revağı	86
Foto A.56.	R ₂ revağı (kuzeybatı duvarı)	86
Foto A.57.	R ₂ revağı (kuzeydoğu duvarı)	87
Foto A.58.	R ₃ revağı	87
Foto A.59.	R ₄ revağı	88
Foto A.60.	R ₅ revağı	88
Foto A.61.	R ₆ revağı	89
Foto A.62.	R ₇ revağı	89
Foto A.63.	Kubbeler genel görünüm	90
Foto A.64.	Kubbeler genel görünüm	90
Foto A.65.	R ₁ revak kubbesi	91
Foto A.66.	R ₂ revak kubbesi	91
Foto A.67.	R ₄ , R ₅ , R ₆ , R ₇ revak kubbeleri ve 5. mekan kubbesi	92
Foto A.68.	R ₅ , R ₄ , R ₃ , R ₂ , R ₁ revak kubbeleri ve 1. mekan kubbesi	92
Foto A.69.	Yenilenen revak kasnakları	93
Foto A.70.	R ₄ , R ₅ revak kubbeleri	93
Foto A.71.	R ₁ revağı kubbe detayı	94
Foto A.72.	1. mekân kubbe örgü detayı	94
Foto A.73.	5. mekân kubbesi	95
Foto A.74.	3. mekân kubbesi	95
Foto A.75.	4. mekân kubbesi	96
Foto A.76.	3. mekân yıkılan kubbe duvarları	96
Foto A.77.	5. mekân kubbe yarıkları	97
Foto A.78.	5. mekân kubbe detayı	97
Foto A.79.	Yenilenen kasnak detayı	98
Foto A.80.	Yenilenen harpuştalar	98
Foto A.81.	Yenilenen harpuştalar	99
Foto A.82.	Özgün kasnak izi	99
Foto A.83.	Özgün kasnak izi	100
Foto A.84.	Özgün kasnak izi	100
Foto A.85.	Özgün harpuştalar	101
Foto A.86.	Özgün kasnak üzerine yapılan yeni kasnaklar	102
Foto A.87.	Özgün iki harpuştanın birleşme detayı	103
Foto A.88.	Özgün harpuşta ve kasnak izi	103
Foto A.89.	Güneybatı cephesi	104

Foto A.90.	Güneybatı cephesi (1.mekân ve R ₁ revağı)	105
Foto A.91.	Güneybatı cephesi (1.mekân ve R ₁ revağı)	106
Foto A.92.	Güneybatı cephesi	107
Foto A.93.	Güneybatı ve güneydoğu cepheleri	107
Foto A.94.	Güneydoğu cephesi	108
Foto A.95.	Kuzeydoğu cephesi (Nisan 1995)	109
Foto A.96.	Kuzeydoğu cephesi (Nisan 1996)	110
Foto A.97.	Kuzeydoğu cephesi (2. Mekân)	111
Foto A.98.	Kuzeydoğu cephesi önündeki depolama alanı (Keten Sokak)	111
Foto A.99.	Kuzeydoğu cephesi temel seviyesi	112
Foto A.100.	Kuzeydoğu cephesi temel seviyesi	112
Foto A.101.	1977 yılında yapılan temel genişletmesi ve açılan oyuk	113
Foto A.102.	1977 yılında yapılan temel genişletmesi duvar örgüsü	113
Foto A.103.	Kuzeybatı cephesi (1. Mekân)	114
Foto A.104.	Kuzeybatı cephesi (2. mekânda yenilenen kireçtaşı kaplama)	114
Foto A.105.	Kuzeybatı cephesi (2. Mekân)	115
Foto A.106.	Kuzeybatı cephesi	115
Foto A.107.	P ₇ penceresi	116
Foto A.108.	P ₉ penceresi	116
Foto A.109.	P ₁ penceresi	117
Foto A.110.	P ₂ penceresi	117
Foto A.111.	K ₁ kapısı (kuzeybatı yan duvarı)	118
Foto A.112.	K ₁ kapısı (güneydoğu yan duvarı)	119
Foto A.113.	K ₂ kapısı	120
Foto A.114.	K ₃ kapısı	120
Foto A.115.	K ₄ kapısı	121
Foto A.116.	3a duvarı ocak detayı	121
Foto A.117.	3a duvarı baca detayı	122
Foto A.118.	3a duvarı üst örtü	122
Foto A.119.	3a duvarı bacası	123
Foto A.120.	5d duvarı 1. Ocak	123
Foto A.121.	5d duvarı 1. ocaktan bacaya bakış	124
Foto A.122.	5d duvarı 2. Ocak	124
Foto A.123.	5d duvarı 2. Ocak	125
Foto A.124.	Restorasyon sonrası yenilenen 1. ve 2. ocak bacaları	125
Foto A.125.	3a-3d köşe trompu	126
Foto A.126.	3a-3b köşe trompu	126
Foto A.127.	3b-3c köşe trompu	127
Foto A.128.	3c-3d köşe trompu	127
Foto A.129.	4a-4b köşe trompu (Nisan 1995)	128
Foto A.130.	4c-4d köşe trompu	128
Foto A.131.	4a-4b köşesinde köşe trompu (Nisan 1996)	129
Foto A.132.	4a-4b köşe trompu detayı	129
Foto A.133.	P ₁₁ penceresi üzeri kemer örgü detayı	130
Foto A.134.	1b duvarı hatıl boşlukları	130
Foto A.135.	1d duvarında kalan gergi detayı	131

Foto B.1.	Yakup Ağa Külliyesi (1971,Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	132
Foto B.2.	Kefeli Yolu Sokak'tan Külliye avlusuna ana giriş kapısı (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)	132
Foto B.3.	Kefeli Yolu Sokak'tan Külliye avlusuna ana giriş kapısı (1980, Kastamonu Müzesi Arşivi)	133
Foto B.4.	Yakup Ağa Camisi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	133
Foto B.5.	Yakup Ağa Camisi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	133
Foto B.6.	Yakup Ağa Camisi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	134
Foto B.7.	Yakup Ağa Camisi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	134
Foto B.8.	1. Medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	134
Foto B.9.	1. Medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	134
Foto B.10.	Medreseler (1952, Kastamonu Müzesi Arşivi)	135
Foto B.11.	Medreseler (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	135
Foto B.12.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	136
Foto B.13.	İmaret güneybatı cephesi (Kastamonu Müzesi Arşivi)	136
Foto B.14.	İmaret güneybatı cephesi (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)	136
Foto B.15.	Kefeli yokuşundan imaretin görünüşü (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)	137
Foto B.16.	Kefeli Yolu Sokak'tan avlu duvarları + 1. Medrese ve yanındaki yapı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	137
Foto B.17.	Kefeli yolu Sokak'tan külliye avlu duvarı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	138
Foto B.18.	Külliye giriş kapısı ve avlu duvarı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	139
Foto B.19.	İmaret ve Külliye giriş kapısı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	139
Foto B.20.	Kefeli Yolu Sokak ve Yeni Sokak köşesindeki Sıbyan Mektebi (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)	140
Foto B.21.	Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depolar (1988, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	140
Foto B.22.	Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depoların kuzeybatı görünüşü (1988, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	141
Foto B.23.	Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depolar Ketten Sokak'tan görünüşü (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	141
Foto B.24.	İmaret güneybatı cephesi (1954, Kastamonu Müzesi Arşivi)	142
Foto B.25.	İmaret güneybatı cephesi ve Külliye avlu duvarları (Kastamonu Müzesi Arşivi)	142
Foto B.26.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	143
Foto B.27.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	143
Foto B.28.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	144

Foto B.29.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	144
Foto B.30.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	145
Foto B.31.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	145
Foto B.32.	İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	146
Foto B.33.	İmaret güneybatı cephesi (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	146
Foto B.34.	İmaret güneybatı cephesi (1977 restorasyonu sırasında, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	147
Foto B.35.	İmaret güneybatı cephesi (1977 restorasyonu sırasında, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	147
Foto B.36.	İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	148
Foto B.37.	İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	148
Foto B.38.	İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	149
Foto B.39.	İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası, (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	149
Foto B.40.	İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası, (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	150
Foto B.41.	İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası, (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	150
Foto B.42.	İmaret üst örtüsü restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	151
Foto B.43.	İmaret üst örtüsü restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	151
Foto B.44.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	152
Foto B.45.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	152
Foto B.46.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	153
Foto B.47.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sırasında kireçtaşı ile kaplama (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	154
Foto B.48.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	154
Foto B.49.	İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	155
Foto B.50.	İmaret kuzeydoğu cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	156
Foto B.51.	İmaret kuzeydoğu cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	157
Foto B.52.	İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında kuzey köşesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	158

Foto B.53.	İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında kuzey köşesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	158
Foto B.54.	İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında ek temel genişletme yapılması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	159
Foto B.55.	İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında ek temel genişletme yapılması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	159
Foto B.56.	İmaret kuzeybatı cephesi ve Külliye avlu duvarı restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	160
Foto B.57.	İmaret kuzeybatı cephesi ve Külliye avlu duvarı restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	160
Foto B.58.	İmaret kuzeybatı cephesi 2. bölümün yıkılan duvarları (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	161
Foto B.59.	İmaret kuzeybatı cephesi 2. bölümün yıkılan duvarları (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	161
Foto B.60.	İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	162
Foto B.61.	İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	162
Foto B.62.	İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	163
Foto B.63.	İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası 2. mekânın zeminine kadar kireçtaşı kaplaması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	163
Foto B.64.	K ₃ kapısı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	164

Foto C.1.	İmaret mutfağında yemeklerin büyük kazanlarla pişirilmesine ait bir Türk minyatürü (Ünver)	165
Foto C.2.	Bursa Yeşil İmaret (Ayverdi)	165
Foto C.3.	Bursa Muradiye İmareti (Ayverdi)	165
Foto C.4.	Amasya II. Bayezid İmareti, dolaplı oda (Yüksel)	166
Foto C.5.	Edirne II. Bayezid Külliyesi (Ünver)	166
Foto C.6.	Edirne II. Bayezid İmareti (Yüksel)	166
Foto C.7.	Edirne II. Bayezid İmareti, III. bölüm (Yüksel)	167
Foto C.8.	Edirne II. Bayezid İmareti, V. bölüm (Yüksel)	167
Foto C.9.	Edirne II. Bayezid İmareti kapısı (Yüksel)	168
Foto C.10.	Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi İmareti	168
Foto C.11.	İstanbul II. Bayezid İmareti (Yüksel)	169
Foto C.12.	İstanbul II. Bayezid İmareti iç hacmi (Yüksel)	169
Foto C.13.	İstanbul II. Bayezid İmareti cephesi (Yüksel)	170
Foto C.14.	İstanbul Şehzade Mehmed İmareti	170
Foto C.15.	İstanbul Haseki İmareti	171
Foto C.16.	İstanbul Süleymaniye İmareti, genel görünümü (Ünver)	171
Foto C.17.	İstanbul Süleymaniye İmareti avlusu (Ünver)	172

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. İznik Nilüfer Hatun İmaretı	173
Şekil 2. Bursa I. Murat Külliyesi genel yerleşim planı (Gabriel)	173
Şekil 3. Bursa Yeşil Külliyesi genel yerleşim planı (Gabriel)	174
Şekil 4. Bursa Muradiye İmaretı planı	175
Şekil 5. Amasya II. Bayezid İmaretı planı (Yüksel)	175
Şekil 6. Edirne II. Bayezid İmaretı planı (Yüksel)	176
Şekil 7. Gebze Çoban Mustafa Paşa genel yerleşim planı (Kuran)	177
Şekil 8. Şam Süleymaniye Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)	178
Şekil 9. İstanbul II. Bayezid İmaretı planı (Yüksel)	179
Şekil 10. İstanbul Şehzade Mehmed Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)	180
Şekil 11. İstanbul Haseki Sultan Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)	181
Şekil 12. İstanbul Süleymaniye İmaretı planı (Nayır)	182
Şekil 13. İstanbul Atik Valide İmaretı genel yerleşim planı	183
Şekil 14. Kastamonu Yakup Ağa Külliyesi genel yerleşim planı (Sözbaş)	184
Şekil 15. Kastamonu Yakup Ağa Camisi planı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	185
Şekil 16. Kastamonu Yakup Ağa Külliyesi 1. Medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	185
Şekil 17. Kastamonu Yakup Ağa Külliyesi 2. Medrese (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	185
Şekil 18. Kastamonu Yakup Ağa İmaretı planı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	186
Şekil 19. Kastamonu Yakup Ağa Külliyesi Sıbyan Mektebi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)	186
Şekil 20. Kastamonu Yakup Ağa İmaretı planı (1996)	187
Harita 1. Kastamonu Tarihi Yapıları (İller Bankası Arşivi)	188

ÇİZİM LİSTESİ

Pafta Adı

Pafta No 1.	Plan	Rölöve
Pafta No 2.	Plan	Rölöve
Pafta No 3.	Çatı Planı	Rölöve
Pafta No 4.	1-1, 2-2, 3-3 Kesitleri	Rölöve
Pafta No 5.	4-4, 5-5 Kesitleri	Rölöve
Pafta No 6.	6-6, 7-7 Kesitleri	Rölöve
Pafta No 7.	8-8, 9-9, 10-10, 11-11 Kesitleri	Rölöve
Pafta No 8.	12-12, 13-13 Kesitleri, Güneydoğu ve Kuzeybatı Cephesi	Rölöve
Pafta No 9.	Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri	Rölöve
Pafta No 10.	Plan	Bozulma Paftası
Pafta No 11.	Çatı Planı	Bozulma Paftası
Pafta No 12.	1-1, 2-2, 3-3 Kesitleri	Bozulma Paftası
Pafta No 13.	4-4, 5-5 Kesitleri	Bozulma Paftası
Pafta No 14.	6-6, 7-7 Kesitleri	Bozulma Paftası
Pafta No 15.	8-8, 9-9, 10-10, 11-11 Kesitleri	Bozulma Paftası
Pafta No 16.	12-12, 13-13 Kesitleri, Güneydoğu ve Kuzeybatı Cephesi	Bozulma Paftası
Pafta No 17.	Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri	Bozulma Paftası
Pafta No 18.	Plan	Restitüsyon
Pafta No 19.	Çatı Planı	Restitüsyon
Pafta No 20.	1-1, 2-2, 3-3 Kesitleri	Restitüsyon
Pafta No 21.	4-4, 5-5 Kesitleri	Restitüsyon
Pafta No 22.	6-6, 7-7 Kesitleri	Restitüsyon
Pafta No 23.	8-8, 9-9, 10-10, 11-11 Kesitleri	Restitüsyon
Pafta No 24.	12-12, 13-13 Kesitleri, Güneydoğu ve Kuzeybatı Cephesi	Restitüsyon
Pafta No 25.	Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri	Restitüsyon
Pafta No 26.	Plan	Restorasyon
Pafta No 27.	Çatı Planı	Restorasyon
Pafta No 28.	1-1, 2-2, 3-3 Kesitleri	Restorasyon
Pafta No 29.	4-4, 5-5 Kesitleri	Restorasyon
Pafta No 30.	6-6, 7-7 Kesitleri	Restorasyon
Pafta No 31.	8-8, 9-9, 10-10, 11-11 Kesitleri	Restorasyon
Pafta No 32.	12-12, 13-13 Kesitleri, Güneydoğu ve Kuzeybatı Cephesi	Restorasyon
Pafta No 33.	Kuzeydoğu ve Güneybatı Cepheleri	Restorasyon

ÖZET

Yakup Ağa Külliyesi XVI. yüzyıl Osmanlı devri eserlerindendir. Külliye; cami, iki medrese, imaret ve sıbyan mektebinden oluşmaktadır.

İnceleme konusu olan imaret caminin kuzeybatısında yer alır. Külliye içinde bağımsız plan tipi (L biçiminde) olan tek katlı bir yapıdır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yönetiminde olan yapı, 1950'li yıllarda demirci ve bakırcı dükkanı,sonraları keşeci dükkanı olarak kiraya verilmiştir. 1977 yılında onarım gören yapı günümüzde bakımsız ve harap durumdadır.

Yakup Ağa İmareti konulu tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kastamonu ve tarihi gelişimi anlatılmış, ikinci bölümde külliye tanıtılmıştır. Üçüncü bölümde Osmanlı imaret yapıları anlatılmış, dördüncü bölümde Yakup Ağa İmareti'nin genel tanımlaması yapılmıştır. Beşinci bölümde 16. yüzyıl imaretleri ile karşılaştırılması ve restitüsyonu ve Altıncı bölümde restorasyon ve kullanım önerileri belirlenmiştir.

SUMMARY

A RESTORATION PROPOSAL FOR YAKUP AĞA PUBLIC KITCHEN IN KASTAMONU

The subject of this study is the public kitchen of Yakup Ağa Complex in Kastamonu, which is an 16th century Ottoman establishment.

The aim of the thesis is to reveal the features of the original design, and after improving the physical conditions of the building, to propose a new function for its re-use in order to develop touristic activities in Kastamonu.

The thesis consists of six parts:

PART 1 contains the aim and the method of the study. Kastamonu is a small city of the Western Black Sea Region. The city was named as Kastamuniya, Kastamuni in Arab sources and as Civitas Constamnes, Castemea, Chastarmina, and Castemol at Byzantine sources. Kastamonu area was administrated in the past by Paphlagonians, Romans, Byzantines, Anatolian Seljukids, Çobanoğulları and Ottomans. There are several historical remnants of those ages in and around the city.

PART 2 consists of the historical development of the complex. Nowadays Yakup Ağa Complex has five components:

- 1- Yakup Ağa Mosque
- 2- First madrasa
- 3- Second madrasa
- 4- Public kitchen
- 5-Primary school

According to the inscription of the mosque it was constructed by Yakup Ağa in 1547-8.

But, contrary to this information Yakup Ağa's waqfiya reveals that the mosque and the primary school were built by Halimi Çelebi and only the madrasa and public kitchen were constructed by Yakup Ağa.

The complex was built on a sloping ground. The mosque and all the buildings around it are detached structures which are located on terraces. First madrasa is on the west of the mosque and the second one is on the south side of the former.

The complex is encircled with a "hazire" wall. Only the primary school that is on the west of the mosque, is out of the surrounding wall. The public kitchen is located on the northwest side of the mosque.

Today all the buildings except the mosque are deteriorated and neglected. The mosque, madrasas, public kitchen and the primary school are the properties of Vakıflar Genel Müdürlüğü.

PART 3 consists the description, history, functions and the components of the Ottoman building complexes in general. The term "imaret" was used till the 16th century to denominate a building complex. The first Ottoman "imaret" was founded in 1336 by Sultan Orhan. The public kitchens were built within the complexes or as autonomous entities in every newly conquered area till the 18th century.

They were kept functioning till the 20th century, but some were closed in 1911, and reopened during the First World War.

In modern Turkish "imaret" means a "public kitchen" where the staff of the complex, the poor and the guests were served free meals.

The functional units of the public kitchens are as follows:

- 1- Bakery
- 2- Kitchen
- 3- Refectory
- 4- Dough leavening room
- 5- Storage
- 6- Woodshed

7- Water tank

8- Stable

9- Latrines

PART 4 consists of the detailed description of Yakup Ağa public kitchen. The public kitchen which is located on Kefeli Yolu was repaired in 1977. The public kitchen on the north of the mosque is an L shaped and single storey building. In the long wing there are three square planned spaces that are located side by side and in the short wing there is one rectangular space with two square planned volumes. All the spaces are covered with domes. The domes stand on octagonal drums.

In front of the spaces there is an L shaped riwaq. The riwaqs are covered with domes on octagonal drums. In the 3rd and 5th rooms there are fireplaces.

In the 3rd, 4th and the 5th rooms the transition elements of the domes are squinches. In the 1st and the 2nd rooms and in the riwaq the transition elements of the domes are pendentives.

The structural system of the building is comprised of load bearing walls and columns. In the building three wall construction techniques were used:

1- In the original construction rubble stone (sandstone and limestone)

2- Rough hewn stone masonry

3-As a result of the restoration works, regular cut stone (ashlar)

There are serious structural and material defects. Their causes differ from earthquake, settlement, rain water, ground water, moisture, thermal expansion-contraction cycles, to wedging effect of the roof of the higher plants, fire and atmospheric pollution.

PART 5 contains a comparative analysis of Yakup Ağa public kitchen with the other 16th century public kitchens. Then the original form of its construction is discussed.

In early Ottoman architecture public kitchens were built in a linear spatial arrangement as a sequence of rooms. In the 16th century, the linear schemes and courtyard schemes were used together.

In the public kitchens of the 16th century, there are oculi on the domes, single or two tiered fenestration or slit windows.

The roof were covered by domes, barrel or cross vaults. The walls were constructed with cut stone, brick and rubble stone.

As that is in the Bayezid II public kitchen in Amasya the Yakup Ağa public kitchen has an L shaped plan. But there is no bakery, refectory and water tank.

Because of the losses of the original parts of the building the functional scheme of its components are not understood completely. Compared with other public kitchen buildings it can be assumed that the 1st and the 2nd are storage , 3rd space is kitchen, 4th space is cellar or fright shed and the 5th one is the room of the public kitchen's sheikh, director.

PART 6 contains the proposals for an appropriate adaptive use for the building, and what is discussed in it is the necessary methods to be applied in the restoration process.

It can be thought that the public kitchen can be re-used as a shop of the works of traditional handicrafts, because region around Kastamonu is especially active in these particular productions.

The main techniques to be applied in the restoration works are as follows:

1- Consolidation

Buttressing, enlargements and deepening of the foundations, grouting, injection and stitch joint for cracks, the use of metal ties for the repairs of joints and stone consolidation are proposed.

2- Cleaning

A new drainage system, repointing of the walls, cleaning the facades, removing the garbage in the spaces, cleaning the plants on the roof are proposed.

3- Reintegration

Reconstruction of the deteriorated walls, domes and squinches, renewal of all the missing parts of the lintels, jambs of all the windows and the doors, completion of fireplaces, chimneys, eaves and woodwork are proposed.

4- Renovation

Covering of the floors with natural stone , to render of the main walls and the interior spaces, furnishings with portable furniture, enlightenment with bracket lamps and a new heating system with electric or gas stoves are proposed.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

Tez konusu olan XVI. yüzyıl Osmanlı Devri eserlerinden Yakup Ağa Külliyesi'nin imaretinde daha önce ayrıntılı bir belgeleme çalışması yapılmamıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bakım-onarımından sorumlu olduğu yapı 1950'li yıllarda demirci ve bakırcı dükkânı sonraları da keçeci dükkânı olarak kiraya verilmiştir. 1977 yılında bir kısmı onarılan yapı günümüzde harap ve bakımsızdır.

Hazırlanan restorasyon projesi ile yapının özgün durumunun ortaya çıkarılması, fiziksel koşullarının düzeltilmesi için gerekli müdahale yöntemlerinin belirlenmesi, Kastamonu turizminin gelişimi açısından uygun bir işlev verilerek bölge öneminin yeniden kazandırılması amaçlanmaktadır.

İmaret'in günümüzdeki durumunu belirlemek için; klasik yöntemle ölçüler alınarak rölövesi yapılmış, kot ölçümlerinde nivo ve miradan yararlanılmıştır. Mekânlar (işlevlerini anlamak açısından izler yetersiz olduğundan) saat yönünde numaralandırılmıştır.

1.1. Kastamonu ve Tarihi Gelişimi

Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan kent, Ilgazlar'ın kuzey yamaçlarında yer alan Karaçomak vadisinde kurulmuştur. Güney-kuzey doğrultusunda akan Karaçomak deresi Kastamonu'yu ikiye bölmektedir [Harita 1].

Şehrin adı, Arap kaynaklarında Kastamuniya, Kastamuni olarak, Bizans kaynaklarında bu isim Kastamon olarak görülmektedir. Orta Çağda batılı yazarlar Civitas Constamnes, Castemea, Chastarmina, Casstimana ve Castemol olarak geçmektedir. XIX. yüzyılda Castambul, Costamani, daha sonraları Kastamboli olarak kullanılmıştır. Halk arasında Kastambolu diye adlandırılan şehir Osmanlı kaynaklarında Kastamoni olarak yazılmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra Kastamonu olarak kullanılmıştır [1,s.400].

Bu ismin nereden geldiği bilinmemektedir. Kelimenin kökünün tesbiti konusunda karşılaşılan güçlüklerin sebebinin, şehrin ne klasik ilk çağlarda, ne de orta çağın ilk yarısına ait eserlerde hiç bahsedilmemesi ve Kastamonu'dan ancak Bizans devrinde ve Türklerin Anadolu'yu fethi sırasında bahsedilmesidir [1,s.400].

Adı ilk kez XI. yüzyıl belgelerinde geçen Kastamonu'da bu yüzyıldan önce yalnızca kale ve üç kaya mezarı bulunmaktaydı. Bunlardan biri kentin güneyindeki tepede kuzey bölümünü M.Ö. VII. yüzyılda Paflagonyalıların, güney bölümünü ise M.S. II. yüzyılda Romalıların oyduğu 'Gavur Evi, Oyulmuş Kaya'dır. Diğerleri ise İsmail Bey Külliyesi'nin üzerinde bulunduğu Şehinşah Kayası'nın doğu ve güneydoğusunda yer alan Roma döneminden kalmış olan iki küçük kaya mezarıdır. Kaya mezarları ve Kale, Paflagonyalılar (M.Ö. VII. yüzyıl) ve Romalıların Kastamonu'da sınırları bugün belirlenemeyen bir yerleşmeleri olduğunu göstermektedir [2, s.35].

Kastamonu'nun fethi Anadolu Selçukluları'nın ilk sultanı Süleyman Şah zamanında (1075) olmuştur. 1096 yılında Haçlı seferleri başlamış, Kastamonu ve çevresi yeniden Bizanslıların eline geçmiştir. 1126 yılında 1. Kılıçarslan'ın oğlu Melik Arap Kastamonu'ya yerleşmiş ancak Bizans imparatoru Yuannis tekrar şehri ele geçirmiştir. 1143 tarihine kadar Danişmentlilerle Bizanslılar arasında el değiştiren şehir bu tarihten itibaren Selçuklu sultanı İzzettin Mesut'a geçmiş ve onun ölümünden sonra oğlu Şahinşah Kastamonu havalisinin meliki olmuştur [3, s.10].

Kastamonu, Alâaddin Keykubat zamanında bir uç merkezi haline getirilmiş ve bölgenin yönetimi Çobanoğulları Beyliği'ne bırakılmıştır [3, s.10]. Bu dönemde yaptırılan ilk binalar Frenkşah Mescid, Türbe ve Hamamı; Ali bin Süleyman Şifahanesi (Yılanlı Darüşşifa), Atabey Camisi, Karanlık Evliya Mescit ve Türbesi, Müfessir Alâaddin ve Aşıklı Sultan Türbeleri, Atabey Medresesi ve Türbesi ve Muzaffereddin Mescidi'dir [2].

Çobanoğulları Beyliği XIV. yüzyıl başlarına kadar burada egemenliğini sürdürmüştür. 1309 yılında Candaroğulları'ndan Şemseddin Candar şehri ele geçirmiştir. Kötürüm Bayezid zamanında oğullarından Süleyman Bey, Kastamonu'da egemenlik kurmuştur [3, s.10]. Candaroğulları dönemindeki eserler: İbni Neccar Camisi, İsfendiyar Bey Camisi, İbrahim Bey (Aktekke) Camisi, Honsalar Camisi, Halil Bey Camisi, Mahmut Bey Camisi, Hamza Ağa Camisi, İsmail Bey Camisi, Ahmet Dede Camisi, Ahi Ali Mescidi, Müfessir Alâuddin Türbesi, Süleyman Bey Türbesi, Mehmet Bey Türbesi, Selçuk B. Kasım Bey Türbesi, Hatun Sultan Türbesi, Cemalettin Ağa ve Karabaş Türbeleri, İsmail Bey Türbesi, Türbe-i Adil, Atabey Türbesi, İsmail Bey Hanı (kervansaray), Deve Hanı, Bey Hamamı, Honsalar Hamamı, Kale Hamamı, İsfendiyar Medresesi ve İsmail Bey Medresesi sayılabilir [2].

Kastamonu 1402 yılında Ankara Savaşı'ndan sonra Sinop'ta oturan İsfendiyar Bey'in eline geçmiştir. Ancak Çelebi Mehmet, İsfendiyar Bey'i kendisine bağlamıştır. 1461 yılında Candaroğulları Beyliği Osmanlılara katılmıştır. Bu dönemde kentin imarı hızlanmıştır. Bu dönem yapıları arasında; Topçuoğlu Camisi, Nasrullah Camisi, Ferhat Paşa Camisi, Sinan Bey Camisi, Şaban-ı Veli Camisi, Hasan Efendi (Karanlık) Camisi, Kubbeli Mescid, Kırk Çeşme Şeyh Nasrullah Camii, Yakup Ağa Camisi, Saray Camii, Halife Sultan Camisi, Musafakih Camisi, Alaca Mescid, Molla Sait Mescidi, Ovalı Pazarı Mescidi, Hacı Dede Mescidi, Hasan Çelebi Camisi, Baha Efendi (Hamidiye) Camisi, Bedirgazi Mescidi, Abdürrezzak Mescidi, Kışla Camisi, Debbağlar Mescidi, Hepkebirler Camisi, Cebail Mescidi, Küpçiğez Mescidi, Şeyh Şaban-ı Veli Türbesi, Şeyh Mustafa Türbesi, Molla Sait Türbesi, Yılanlı

Türbe, Hacı Dede Türbesi, Şeyh Ahmet Siyahi Türbesi, Hepkebirler Türbesi, Deveci Sultan Türbesi, Nasrullah Kadı Medresesi, Yakup Ağa Medresesi ve İmareti, Münire Medresesi, Balkapanı Hanı, Acem Han, Urgan Hanı, Yanık Han sayılabilir [2].

I. Meşrutiyet'ten itibaren imparatorluğun son zamanlarında sosyo-ekonomik ve kültürel yönden büyük atılımlar yapılmış ancak Kurtuluş Savaşı'ndan sonra eski önemini yitirmiş, göç veren bir il durumuna gelmiştir [3, s.10].

BÖLÜM 2. YAKUP AĞA KÜLLİYESİ

Cami, iki medrese, imaret ve sıbyan mektebinden oluşan külliye'nin adı yazılı kaynaklarda Yakup Ağa Külliyesi olarak geçmektedir. Resmi kaynaklardaki adı Yakup Ağa olan camiye halk arasında 'Ağa İmareti' de denilmektedir [4, s.9]. Buna karşılık İ.H. Uzunçarşılı yapıyı 'Halîmi Çelebi Camii' olarak isimlendirmiştir [5]. Külliye şehrin kuzey yamacındaki Kastamonu Kalesi'nin bulunduğu tepenin eteklerindeki Hepkebirler Mahallesi, Kefeli Yokuşu üzerinde kurulmuştur [Foto A.1] [Şekil 14].

2.1. Külliye'nin Tarihçesi

Osmanlı dönemi eseri olan caminin cümle kapısı üstündeki kitabesindeki 954 H./1547-8 M. tarihini; Mehmet Behçet [6, s.82], Ahmet Gökoğlu [7, s.207], İhsan Ozanoğlu [8, s.9], Müjgan Cunbur [9, s.11] yapım tarihi olarak yorumlamışlar, Kanuni Sultan Süleyman'ın Kilercibaşısı Yakup Ağa tarafından yaptırıldığını belirtmişlerdir. Kitabesinde Yakup Ağa'nın Reis-ül-Hâzinin (Hazinebaşısı) olduğu yazılmaktadır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivindeki Yakup Ağa vakfına ait evâhiri Şevval 965H./1557-8M. tarihli vakfiye sureti çevirisinden [10, s.667] ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın 25 Ekim 1921 tarihli Açıksöz gazetesindeki makalesinde "Eserin vakfiyesini okudum. Yakup Ağa'ya nispet edilen cami ile el-yevm harap ve kârgir mektebin kendisine ait olmadığını anladım. Cami üzerindeki (kitabenin 2. satır, 1. sütunu) -görübün bu cami'in tamirini- tamir edildiğini gösteriyor ise de, banî-i aslisinin kim olduğu bilinmiyordu. (Eserin vakfiyesinden kasıtlı) ... Atabe-i Aliyye Ağası Yakup Ağa bin Abdurrahman...

denildikten ve icabeden şeyler vakfedildikten sonra (yine vakfiyeden bir bölüm) ... ve ücret-i bâkiye mezkûr Kastamonu'da vâkıf-ı müşârun-ileyh binâ buyurub vakf etdikleri medrese-i ma'mûrelerinin müderrisine ve talebesine ve kasaba-i mezbûrede bundan akdem ferid-i asr ve vahid-i dehr merhûm Mevlânâ Halîmi Çelebi binâ ettiği câmi-i şerif ve ma'bed-i latifin ve mektebin erbâb-ı vezâyifinin vech-i âti ve tafdil-i câi üzre vazifelerine sarf oluna ..." [11, s.59-60] şeklindeki açıklamasından caminin ve sıbyan mektebinin Halîmi Çelebi tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

Yakup Ağa Camii vakfiyesini Mehmet Behçet de yayınlamıştır [6, s.82]. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın makalesi vakfiye ile karşılaştırılmış, vakfiyeden aynen alındığı saptanmıştır [11, s.60].

Halîmi Çelebi'nin Yavuz Selim'in hocası olduğu, caminin vakıflarından Çifte Hamamı (Hisarardı) 920H./1514-5M. yılında yaptırdığı gözönüne alınırsa, caminin de bu yıllarda yapıldığı kabul edilebilir [2, s.66]. Çünkü Halîmi Çelebi(*) padişahın öğretmeni olduktan sonra padişahla Mısır seferine katılmış, seferden dönerken de 922H./1518-9M. yılında Şam'da ölmüştür [12, s.241].

Yakup Ağa kitabeye göre 954H./1547-8M. yılında "Hazinedarbaşı"dır; 965H./1557-8M. tarihli vakfiyeye [10, s.667] göre ise ünvanı "Atabe-i Aliyye Ağası" olarak değişmiştir. Fakat Yakup Ağa tarafından camiye vakfedilen 954H./1547-8 tarihli iki bakır şamdan üzerindeki yazıda görevi ise "Serkilar-î" (Kilercibaşı) olarak yazılmıştır [11, s.60]. K. Eyüpgiller Sicil-i Osmani'de yaptığı araştırmasında, Yakup Ağa'nın kimliğini, yakın tarihlerde yaşamış çok sayıda Yakup Ağa'nın varlığı nedeniyle kesinleştirememiştir. Bunlardan biri büyük bir olasılıkla 974H./1566-7 yılından önce ölen Kapuağası Yakup, diğeri ise Samatya'da Ağa Hamamı'nın ve Eski Saray'da Ağa Mescidi'nin banisi olan ve 954H./1547-8 de ölen Yakup Ağa'dır [2, s.66].

* Halîmi Çelebi hakkında geniş bilgi için bkz. İ.H. Uzunçarşılı, Kastamonu Meşahiri, hazırlayan Mustafa Eski, Kastamonu Eğitim Y.O. Yayınları 5, Ankara 1990, s.24-26

2.2. Genel Yerleşim Düzeni

Küllüye, Kastamonu merkezinde, Hepkebirler Mahallesi, Kefeli Yokuşu üzerinde kurulmuştur [Foto A.2]. Arazinin eğimli olması nedeniyle cami ve onun çevresinde diğer yapılar birbirinden bağımsız ve kademeli olarak yerleştirilmiştir [Foto B.1].

Küllüyenin sınırlarını belirleyen duvarlar batıda [Foto B.16-19] Kefeli Sokak, güneyde Ağa İmaret Sokak, kuzeyde Keten Sokak ile çevrelenirken, doğuda yüksek dayanma duvarlarına dönüşmektedir. Külliye yapıları, cami dışında, bu duvarlar boyunca yerleştirilerek içe dönük bir planlamaya gidilmiştir [Foto A.3].

Küllüye etrafını çeviren bahçe duvarı kısmen yıkılmış olmasına karşın bugünkü külliye sınırlarını [Foto B.1] vermektedir. Fakat Sıbyan Mektebi, aradan geçen Kefeli yolu ile bahçe duvarının dışında kalmıştır. Ayrıca 954H./1547-8 yılında Musafakih mahallesi (Hisarardı Mahallesi)'nde Yakup Ağa Camisi banisi tarafından yaptırılan ve aynı camiye vakfolunan Hisarardı Hamamı vakıfların malı iken özel şahsa satılarak sonradan yıktırılmıştır.

Caminin batısında 1. Medrese [Foto A.4-5] ve bu kısmın güneyinde kuzeyden güneye doğru yönelen ve daha geç bir tarihte yaptırılan L planlı 2. Medrese [Foto A.6] yer almaktadır. Sıbyan Mektebi ise caminin batısında [Foto A.7] ve harimi dışında olup Kefeli Yolu Sokak ile Yeni Sokak'ın kesiştiği köşededir [Foto A.8]. İnceleme konusu olan İmaret ise caminin kuzeybatısında yer almaktadır [Foto A.9].

Küllüyenin ana girişi Kefeli Yolu Sokak üzerindeki kapıdandır [Foto B.2-3]. Ayrıca, kuzeydoğu da kalan imaretin duvarını takip eden bahçe duvarında [Foto A.11-12] ise Keten Sokak'tan dar merdivenli bir yoldan yükselerek gelinen [Foto A.13] ve bahçeye açılan bir kapının [Foto A.14] izleri mevcuttur.

Bu aks üzerinde cami bahçe duvarı üzerinde sonradan örölerek kapatılan bir kapı daha vardır [Foto A.15-17]. Külliyeye açılan diğer bir kapı da Ağa İmareti Sokak üzerindedir [Foto A.18-19].

Günümüzde ana giriş kapısının [Foto A.10] yer aldığı platformda zemin topraktır. Arazi sağda birden yükselirken, solda imarete kadar hafif bir eğimle düşmektedir. Sağda yükselen platformu tutan duvar üzerinde günümüzde kullanılmayan bir çeşme bulunmaktadır [Foto A.20-21].

Ayrıca, birbirinden bağımsız olan, ana girişin solunda tuvalet [Foto A.22], şadırvan [Foto A.23-24] ve havuz [Foto A.25] da külliye sınırları içindedir.

2.3. Külliye Programı

Yakup Ağa Külliyesi cami merkez alınarak, çevresine medreseler, imaret ve sıbyan mektebi yerleştirilerek oluşturulmuştur [Şekil 14].

M. Behçet imaret yakınında demirci ve çilingir dükkânları olduğunu, üzeri kiremit kaplı bu dükkânların adeta bir maden fabrikası gibi çalıştığını belirtmiştir [6, s.82].

2.3.1. Cami

Hepkebirler Mahallesi, Kefeli Sokak üzerindeki külliyenin taş duvarla çevrili avlusu içerisindedir [Foto A.26]. Cami, bir kenarı 11.50m olan bir kare plana sahiptir. Cephede iki kademe geri çekilerek yükselen kubbesi çok köşeli bir kasnağa oturtulmuştur [Foto A.27]. Kubbeye geçiş elemanı tonoz bingidir [Şekil 15].

Bu kare planlı mekânın önünde 14.54m X 4.80m boyutlarında üç kubbeli son cemaat yeri bulunur [Foto A.28]. Kubbe kasnakları sekizer köşelidir ve üzerleri kurşun kaplamalıdır. Kubbelere geçiş elemanı küresel bingidir. Son cemaat yerinin sütunları sekizgen ve sütun başlıkları Türk üçgeni motiflidir.

Cami kesme taştan yapılmış olup, döşeme kaplaması da taştır [Foto B.4-7]. Mihrabı mukarnaslı olup, harimin kible yönünde, içten 2.93m derinliğinde üç yüzlü bir nişe yerleştirilmiştir.

Giriş kapısının üzeri mukarnaslıdır. Kapının iki yanında birer, diğer cephelerde ise ikişer pencere boşluğu bırakılmıştır. Minaresi ise caminin kuzeybatı köşesinde olup, kürsüsü sekiz köşelidir.

Caminin ilk tamiri kitabesinden anlaşıldığına göre 954H./1547-8M. tarihlidir. Daha sonra tesbit edilen onarımlar Başbakanlık Arşivi Ahkâm Defteri no:39'a göre 1237H./1821-2M [13, s.149-205], ayrıca 1114H./1702-3M. ve 1283H./1866-7M. yıllarındadır [7, s.209].

Mehmet Behçet 1341H./1923-4M. yıllarında caminin bakımsız olduğunu [6, s.368] kaydetmiş, A.Gökoğlu ise 1943 yılında depremde çatlayan kubbelerin tamir edildiğini belirtmiştir [7, s.209].

1952 yılından önce minaresinin petekten yukarısının yıkık [6, s.148] ve K. Eyüpgiller'in Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde yaptığı çalışmaya göre (Dosya No.37.01.01/2.) yine bu dönemde son cemaat yerinin kubbelerinin kurşunsuzluktan çatı ile örtülü olduğu belirtilmiştir [2, s.66] [Foto B.4].

Kastamonu Müzesi'nin arşiv vesikalarında caminin Vakıflar İdaresi'nin malı olduğu ve 1954-66 yılları arasında onarıldığı kaydedilmiştir. (Anıt Fişi, no:21, 28 Mayıs 1952, Kastamonu)

3.7.1995 tarihli ve 37.01/2 sayılı Abideler Şubesi Müdürlüğüne gönderilen yazıda caminin incelendiği ve yağmur sularının drene edilmesi, dış trotuvarın yapılması, bozuk kurşun derzlerinin ıslahı, minare korkuluğunun düşen parçalarının yenilenmesi, son cemaat yeri kubbelerinin badana, boya yapılması kararları Koruma Kurulu'na iletilmiştir.

2.3.2. Medreseler

Yakup Ağa Külliyesi içerisinde birbirinden bağımsız iki medrese [Foto B.8-11] bulunmaktadır. Külliye'nin batısında ana giriş kapısında yer alan 1. medrese [Şekil 16] dikdörtgen planlı bir yapıdır [Foto A.3]. Yanyana dizili kubbeli dört hücrenin içlerinde birer ocak vardır. Bu hücreler ve önündeki altı kubbeli revak sırasıyla [Foto A.4] oluşturulan medreseyi Yakup Ağa'nın 954H./1547-8M. yılında camiye tamir ettirirken yaptırdığı kabul edilmektedir [7, s.342-343]. Revaklardaki mermer sütunlar dairesel planlı olup ek yerlerinde onarım sonrası eklenen demir çemberler bulunmaktadır [Foto A.5].

2. medrese [Şekil 17], 1. medresenin güneyinde yer alır ve L planlıdır [Foto A.3]. Uzun kenarında 6, kısa kenarında 2, toplam 8 tonozlu hücrenin oluşturduğu yapının çatısının büyük bir kısmı sonradan düzleştirilmiştir [Foto A.6]. A. Gökoğlu bu medresenin yapım tekniğinden dolayı daha geç bir tarihte [Foto B.10] inşa edildiğini belirtmiştir [7, s.342-343]. 1171H./1757-8M. ve 1283H./1866-7M. yıllarında büyük onarımlar görmüş olan medreseler, 1923 ve 1950'li yıllarda [Foto B.10] harap durumdadır [6, s.84]. Medreseler, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün sorumluluğunda olup günümüzde harap durumdadır.

2.3.3. İmaret

Külliyenin kuzeybatısında yer alan imaret [Şekil 18], tek katlı ve L planlı olarak yapılmıştır [Foto A.8-9]. Uzun kenarında yan yana dizili kare planlı 3 hücre, kısa kenarında ise daha büyük boyutta, iç içe iki kare bölümden oluşan dikdörtgen planlı mekân vardır. Bütün hücrelerin üstü kubbe ile örtülüdür [Foto B.42]. Kubbe kasnakları sekizgendir. Hücrelerin önünde yedi kârgir ayağın taşıdığı 7 kubbeli bir revak bulunmaktadır [Foto B.12]. Revak kubbelerinin de kasnakları sekizgendir. Uzun kenardaki 3 hücreden ikisinde ocak vardır ve bu hücrelerde kubbelere geçiş tonoz bingiyile (tromp) sağlanmıştır.

Kısa kenardaki iki bölümde ise (günümüzde bu bölümlerden birinin kuzeybatı ve kuzeydoğu cephesi yıkılmış, kubbe tamamıyla çökmüştür) kubbeye geçiş küresel bingidir (pandantif).

A. Gökoğlu yazıtı olmayan bu yapının, Yakup Ağa tarafından vakfiyenin hazırlandığı 965H./1557-8M. yılında yaptırıldığını (Kastamonu Müzesi, Anıt Fişi, No:24, 28 Mayıs 1952) ve 1952 yılında Vakıflar İdaresi'nce demirci ve bakırcı dükkânı [Foto B.26-28,33] olarak kiraya verildiğini belirtmektedir. (Anıt Fişi, no:24) Ancak dönemin Müze Müdürü olan A. Gökoğlu'nun Milli Eğitim Müdürlüğü'ne gönderdiği yazıda imaretin de Yakup Ağa tarafından cami ve medresenin yapıldığı 954H./1547-8M. tarihinde inşa edildiği belirtilmektedir. (Kastamonu Müzesi Müdürlüğü'nün 15.2.1954 tarih ve 620-7/291 sayılı yazısı)

Kastamonu Müze Müdürlüğü'nün 14.6.1976 gün ve 732(37)-151 sayılı yazısında Yakup Ağa İmareti'nde onarım çalışmaları yapıldığı belirtilmiştir. Bunun yanı sıra imaret kısmının restitüsyon projesine göre onarımının yapılmasına karar verilmesi 5.4.1977 tarihli A.461 sayılı Kültür Bakanlığı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun karar yazısında belirtilmektedir.

1991 yılına gelindiğinde ise külliye, Vakıflar Genel Müdürlüğü teknik elemanları tarafından incelenmiş ve 1995 yılında imaret kısmının tekrar onarım kararı alınmıştır.

2.3.4. Sıbyan Mektebi

Yakup Ağa Külliyesi'nin dış avlusu dışında kalan yapı, külliyenin batısında [Şekil 19], Kefeli Yolu Sokak ile Yeni Sokak'ın kesiştiği köşededir [Foto A.7]. Mektep, kârgir duvarlı birbirine bitişik, biri kubbeyle örtülü kare planlı, diğeri ise aynalı tonozla örtülü dikdörtgen planlı iki mekândan oluşmaktadır [Foto A.8].

Dikdörtgen planlı olan ilk mekân mektebin yazlık bölümü olup, doğu cephesinde bir kemerle dışarıya açılmaktadır [2, s.110].

Bu mekânın batı köşesi 1925'de açılan Yeni Sokak yolunun geçmesi nedeniyle kesilmiş [Foto B.20], daha geriden yeni bir duvar örülmüştür [2, s.110]. Kare planlı ikinci mekâna ise 1. mekândan geçilir. Bu mekânın doğu ve batı cephelerinde ikişer pencere, ahşap bir konuta bitişik olan güney cephesinde ise nişler ve ocak bulunmaktadır.

Sıbyan Mektebi cami ile birlikte Halîmi Çelebi tarafından yaptırılmıştır. 1952 yılı öncesinde özel şahsa satılmıştır [7, s.348]. Sıbyan Mektebi ile bitişik parseldeki özel mülkiyete ait taşınmaz ve bahçesinin, Kültür ve Turizm Bakanlığı Taşınmaz Varlıkları Ankara Bölge Kurulunun 12.12.1986 gün ve 1171 sayılı kararıyla Vakıflar Genel Müdürlüğüne kamulaştırılmasına karar verilmiş, 3.2.1987 gün ve 37 sayılı yazısı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü bu karara onay vermiştir (Karar No:37, s.27). Günümüzde terkedilmiş ve haraptır.

2.3.5. Hisarardı (Yakup Ağa) Hamamı

Günümüze ulaşamayan bu yapı külliyyeden ayrı olarak Hisarardı Mahallesi, Hisarardı Hamam Sokak'ta idi [2, s.96].

Mehmet Behçet yapıyı 1341H./1922-3 M. yılında incelemiş, "halvet, camekân, sofa ve külhanı müştamil" hamamın Yakup Ağa Külliyesi yapılarına vakfedildiğini ve hamamın üç yanından yol, bir yanından ise Tellâk Muhyiddin bahçesi ile sınırlı olduğunu yazmıştır [6, s.148-149].

A. Gökoğlu hamamın camiyle aynı tarihte yapıldığını, 1955 yılında hamamın küçük bir giriş yeriyle bir halvetinin kaldığını, diğer yerlerinin ise binayı Vakıflar'dan satın alan kişilerce yıktırıldığını belirtmiştir [7, s.369]. 1990 yılında yapı tamamen ortadan kaldırılmıştır [2, s.96].

BÖLÜM 3. OSMANLI İMARET YAPILARI

3.1. İmaretin Tanımı ve Tarihçesi

Arapça imar etme anlamında ümran-bayındır kelimesinden türeyen [14, s.132] imaret kelimesi, günümüzde içinde yer aldığı külliye çalışanlarının, medrese öğrencilerinin, yardıma muhtaç kişilerin, misafirlerin karşılıksız yemek yediği aşhane, aşevi anlamında [15, s.214] olmasına rağmen bu konuda çeşitli görüş ayrılıkları vardır.

O. Ergin imareti yalnızca aşevi değil, bugünkü külliye anlamına gelen cami, medrese, bimarhane (hastane), aşevi, tabhane (misafirhane), kervansaray, sıbyan mektebi, kütüphane, hanıkâh ya da kalenderhane (zaviye ya da tekke), türbeler, imalâthane, han, hamam, çeşme, kuyu, genel tuvaletler, arasta, kapalıçarşı, lojman tipi konutlar, kahvehaneler, bayram ve pazar yerleri, muvakkithane gibi çeşitli işlevlerdeki yapılar topluluğu olarak tanımlamıştır [16, s.19].

S. Eyice ise, İmaretin XVI. yüzyıla kadar geniş bir anlama sahip olduğunu zamanla bu geniş anlamın daraldığını belirtmiş ve sosyal yardım yapıları olarak yalnız hayır için aş pişirilen ve bedava dağıtılan yer olarak adlandırmıştır [17, s.106].

Anadolu ve Rumeli'nin bir çok kent ve kasabalarındaki yapılar üzerindeki yazıtlarda rastlanan imaret terimine [16, s.5] fetihlerden sonra alınan yerlerdeki kilise, papaz odası, manastır gibi yapıların, cami, medrese, tekkeye dönüştürüldüğü yapılarda da rastlanılmaktadır [16, s.8].

XIII. yüzyılda Selçuklu ve Osmanlı yapılarında özellikle Selçuk hastanelerindeki yazıtlarda [örneğin Amasya Darüşşifası (708H./1308-9M.), Divrik Darüşşifası (626H./1228-9M.), Sivas Darüşşifası (614H./1217-8M.)] imaret kelimesi, bu yapıların inşa edilmesi anlamındadır [18, s.2391].

XIV., XV. ve XVI. yüzyıllarda zaviye [19, s.97], zaviyeli cami [17, s.30] ve bu camiler çevresinde kurulan yapı topluluğu, külliye anlamında kullanılmıştır. Örneğin İznik Nilüfer Hatun İmaretı [Şekil 1] (1388), Bursa Yeşil İmaret (1419) [20, s.985].

XVII. ve XVIII. yüzyıllarda ise hayır amacıyla kurulan, yapı toplulukları içinde yalnızca yemek pişirilip dağıtılan yer olarak kullanılmıştır [21, s.18]. Günümüzde de bu anlamda kullanılmaktadır.

İmaretin bir hayır kurumu olarak ilk kez nerede kurulduğu ve bedava yemek dağıtılması geleneğinin ne zaman başladığı bilinmemektedir [18, s.2391-2]. Ancak erken Anadolu medreselerinde imaret bölümünün yapı içinde, giriş eyvanının yanındaki odalardan birinin kullanıldığı ve 1240 yıllarından itibaren medreselerin ön kanatlarının farklı işlev almalarıyla, XIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bağımsız olarak inşa edildiği belirtilmiştir [22, s.102].

Osmanlı döneminde ise ilk imaret yapısı 1336 yılında Sultan Orhan zamanında İznik'te kurulmuştur [15, s.214]. Bu tarihten itibaren fethedilen her yerde imaret külliye içinde, ya da ayrı olarak XVIII. yüzyıl sonlarına kadar yapılmıştır. Bu yüzyıl sonunda İstanbul imaretlerinin günde otuz binden fazla insan doyurduğu kaynaklardan öğrenilmektedir [20, s.985].

XX. yüzyıla kadar işlevlerini sürdüren imaretlerin büyük bir bölümü 1911 yılında halkı tembelliğe ittiği için kapatılmıştır [16, s.22]. I. Dünya Savaşı'nda (1914-18) fakir halkı ve askerleri doyurmak için Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından tekrar açılması gerekliliği duyulmuştur [18, s.2404].

3.2. Osmanlı Döneminde İmaretlerin Çalışma Düzeni

İmaret sistemi vakıf yoluyla kurulup yönetilen yapılar topluluğudur [23, s.148]. Osmanlı İmparatorluğu'nda yeni kurumlar ve hizmetler, sultanlar, vezirler ya da sultanların özel bağış ve izniyle bazı büyük devlet adamları tarafından kurulmuşlardır. Onların inşa ve tesis masraflarının vakfa ismini veren sultan ya da vezirlerin özel hazinelerinden ve kendi mallarından temin edilmiş olması bu tesislerin devlet eliyle kurulmuş olup, devlet gelirleri ile işleyen, fakat idari ve mali yönden özerk ve özel bir statüye bağlı bulunan kamu hizmeti kuruluşları olma özelliklerini unutturmamalıdır [24, s.240].

Bu kuruluşların çalışmasını sağlamak için gereken gelir kaynaklarından önemli bir bölümü, birçoklarında devlete ait toprakların ve dolayısıyla bu topraklardan devletin alması gereken vergi gelirlerinin, sultanın devamlı olarak bir tesise kullanması ve tahsisi ya da (böyle bir tahsise dönüştürme vaadi ve şartıyla) bir kişiyi mülk edindirme suretiyle temin edilmiş bulunmaktadır [24, s.240].

Özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluş aşamasında (1299-1453) Türklerin Anadolu ve Rumeli'de fethettikleri hristiyan yerleşmelerinin yenileştirilerek Türk kenti halinde örgütlenmesi ve kent yaşamının geliştirilmesinde vakıf kurumundan yararlanılmıştır [23, s.50].

Bu surette yeni kurulacak kentlerin ya da mevcut kentlerde kurulacak yeni semtlerin çekirdeğini oluşturan külliyele ait olan tesislerden birçoğunun kuruluş ve işletme sermayeleri genellikle o kent çevresi dışında, imparatorluğun geniş ve zengin gelir kaynaklarından (devleti temsilen) elde edilen servetlerden ve bu arada devlete ait araziden bu külliyele vakfedilen köyler ve arazi gelirlerinden temin edilmektedir [15, s.240].

Vakfın hangi amaçla kurulduğu, nasıl idare edileceği, gelirlerinin nerelerden olduğu ve ne miktarda para ve mal alınacağı, alınacak para ya da malların ne oranda kimlere ve nerelere harcanacağı “vakfiye”lerde belirtilmiştir [25, s.16].

3.3. İmaretin Bölümleri

Bu vakıf kuruluşlarını mütevellî diye isimlendirilen yöneticiler idare etmektedir. İmaretin baş memuruna imaret şeyhi denmekte ve bunun kadrosunda kayyum, ekmekçi, nakip, ahçılar ve diğer hizmetliler görev almaktadır. İmaretlerde çalışan ahçı ve memurlar Evkaf tarafından ücretle tutulmaktadır [26, 491].

İmaret yapılarının incelenmesine göre, plan tipi ne olursa olsun, daima işlevsel bir planlamaya sahip oldukları; yemek hazırlama, pişirme, dağıtma hizmet birimlerinin bulunduğu dikkati çekmektedir.

Bina içinde külliyyede çalışanların, okuyan öğrencilerin, yoksulların ve dışardan gelen misafirlerin yemek yedikleri “yemekhane (me’kel)”, yemeklerin hazırlanıp pişirildiği ve içinde büyük ocakların bulunduğu “mutfak (matbah)”, imarette pişecek yemeklerin malzemelerinin depolandığı “erzak ambarları”, ahçılarla memurların oturmasına ve yatmasına ayrılan odalar, fodla denen ekmeklerin pişirildiği “fırın”, fırın üzerinde hamurhane, odunluk, su deposu, ahır gibi bölümler bulunur [26, s.491].

BÖLÜM 4. YAKUP AĞA İMARETİ

4.1. Genel Tanım

Yakup Ağa İmaretı içinde bulunduğu külliyeın kuzey ucunda, Kefeli Yolu Sokak üzerinde yer almaktadır. Tek katlı olan yapı L biçiminde planlanmıştır [Foto A.7].

Yapıdaki izler mekânların işlevleri hakkında kesin bir yargıya varmak için yetersiz olduğundan, mekânlar saat yönünde numaralandırılarak tanımlanmıştır [Şekil 20].

4.1.1. Plan Özellikleri

* Revaklar

L planlı yapının önünde yer alan revaklar, uzun kenarında beş, kısa kenarında iki olmak üzere yedi birimdir [Foto A.29]. Kuzeydoğu yönündeki (uzun kenardaki) revak birimlerinin açıklık ölçüleri $R_3=3.40m$, $R_4=2.80m$, $R_5=2.79m$, $R_6=2.78m$, $R_7=2.79m$ 'dir. Kısa kenardaki revak birimlerinin kuzeybatı yönünden açıklığı $R_1=3.40m$, $R_2=3.10m$, kuzeydoğu yönünden ise $R_1=3.13m$, $R_2=3.15m$ 'dir. Revak zeminin taş kaplama olduğu sütunların oturduğu yerde devam eden taşlardan anlaşılmaktadır [Foto A.30-31]. Revakların hepsi kubbeye örtülmüş olup, kubbeye geçiş küresel bingilerle (pandantif) sağlanmaktadır. Revak kubbeleri dıştan sekizgen kasnaklarla çevrilmiştir.

*** 1-2 Mekânı**

Kubbeyle örtülü iki kare bölümden meydana gelen mekân dikdörtgen planlıdır ve boyutları 13.30m X 6.00 m'dir. Girişi külliye bahçesine bakan güneybatı yönünden beşik kemerli bir kapıyla (K_1) sağlanmaktadır [Foto A.32]. Tek katlı olan imaretin bu kısmı sonradan ara döşeme yapılarak iki katlı olarak kullanıldığı 1b [Foto A.34] ve 1d [Foto A.36] duvarlarındaki döşeme kirişlerinin oturduğu boşlukların izinden anlaşılmaktadır.

1a duvarındaki bu ara katın üst kottaki P_4 penceresi giriş kapısının üstünde ve basık kemerlidir [Foto A.33]. Kefeli Yolu Sokak'ına bakan 1b duvarında iki mazgal penceresi (P_1 ve P_2) [Foto A.110,109] olup, bunların arasında ve daha üst kotta sonradan taşla örülerek kapatılan bir pencere (P_3) daha vardır [Foto A.34].

1d duvarında R_1 revağına açılan fakat sonradan tuğla örülerek kapatılan, üst kotta kemerli bir pencere (P_5) bulunmaktadır [Foto A.34]. Birinci bölümden ikinci bölüme geçiş kuzeydoğu yönündendir. İkinci bölüm kare planlı olup boyutları 5.88m X 6.26m' dir. Bu bölümdeki 2b [Foto A.35] ve 2c [Foto A.38] duvarlarının büyük bir kısmı tamamen yok olmuştur. 2d duvarı ise 1967 yılında alınan rölöve de yıkılmış görünmekle [Foto B.59] beraber 1977 restorasyonu sırasında [Foto B.63] yeniden örülmüştür [Foto A.39]. Kubbesi tamamen çökmüş olan bu bölümün mevcut duvar köşelerinde pandantif izleri bulunmaktadır. 2c-2d köşesinde kemer başlangıç izi görülmektedir. Döşemesi toprak kaplı olan mekânın 1. ve 2. bölümü arasında 48-50 cm.lik bir kot farkı vardır. Kazı yapılmadığı için özgün döşeme seviyesine inilememiştir.

*** 3. Mekân**

6.88m X 5.80m boyutlarında olan bu mekânın planı kareye yakındır. Girişi güneybatı yönündeki R₃ revağının içinden basık kemerli bir kapıdandır (K₂) [Foto A.113]. 3a duvarında 2.50m X 1.04m boyutlarında bir ocağı vardır [Foto A.40].

Bu ocağın ön tarafı [Foto A.116] kubbe başlangıç noktasına kadar açıktır [Foto A.117], bacası dikdörtgen (0.85m X 1.00m) planlıdır [Foto A.118-119]. Ocağın davlumbaz kemerinden sadece üzengi taşları ve üzerinde bir kaç sıra tuğla kalmıştır. 3b [Foto A.41] ve 3d [Foto A.43] duvarı 1977 restorasyonu sırasında yenilenmiştir. 3c duvarındaki kemerli penceresi (P₆) bir tarafı yenilenmiş ve taşlarla kapatılmış durumdadır [Foto A.42]. Bu bölümün üst örtüsü kubbedir fakat tamamına yakını yıkılmıştır. Kubbe geçiş elemanı tonoz bingidir (tromp). Döşemesi toprak kaplıdır.

*** 4. Mekân**

Kare plana sahip olan mekân 5.83m X 5.73m X 5.57m X 5.85m boyutlarındadır. Giriş, güneybatı yönündeki R₄ revağı içinden basık kemerli bir kapıdandır (K₃) [Foto A.114]. 4a [Foto A.44] ve 4c [Foto A.46] duvarlarında olmak üzere iki penceresi (P₇ ve P₈) vardır. Kuzeydoğu penceresi (P₈) taşlarla kapatılmış durumdadır. 4b [Foto A.45] ve 4d [Foto A.47] duvarlarında birer niş yapılmıştır. Geçişin tromplarla sağlandığı kubbenin büyük bir bölümü çökmüştür.

*** 5. Mekân**

Kareye yakın plana sahip olan mekân 5.73m X 5.92m X 5.78m X 5.89m boyutlarındadır. Giriş, güneybatı yönündeki R₆ revağı içinden kemerli bir kapıdandır (K₄) [Foto A.115]. 5a [Foto A.48] ve 5c [Foto A.50] duvarlarında olmak üzere iki penceresi (P₉ ve P₁₀) vardır.

Kuzeydoğu penceresi (P_{10}) taşlarla kapatılmış durumdadır. 5b [Foto A.49] duvarında bir niş vardır. 5d duvarında bugün dikdörtgen planla yükselen bacaları olan yanyana iki ocak (1. ve 2.ocak) vardır [Foto A.51]. 1.ocak [Foto A.120-121] 1.73m, 2.ocak [Foto A.122-123] 1.00m genişliğindedir. 1967 yılında alınan rölövede 1. ocak kapı olarak görünmektedir. Eski fotoğraflarda ocağın kemerinin dış cidarda (güneydoğu cephesinde) görüldüğü [Foto B.44] ve kemerin içinin boşaltılması sonucu bu bölüm kapı olarak kullanıldığı görülmektedir [Foto B.46]. 1977 restorasyonunda güneydoğu duvarının dış cidarı yeni taşlarla kaplandığından bu kemer izi tamamen yok olmuştur [Foto B.47].

5d duvarında ocakların üstünde, köşelerdeki trompların ortasına gelen kemerli dolu kısmın içinde dışarıya açılan 0.30m X 0.90m boyutlarında ve 0.86m yüksekliğinde mazgal penceresi (P_{11}) vardır [Foto A.51]. Ocak davlumbazları üzengi taşından itibaren duvardan 18 cm. çıkmalıdır. Kubbeye örtülü olan mekânda geçiş elemanı olarak tonoz bingi (tromp) kullanılmıştır. Kubbede büyük yarıklar vardır [Foto A.77]. Kubbesi dıştan sekizgen kasnakla çevrilidir.

4.1.2. Yapının Strüktürel Özellikleri

Mevcut durumda strüktür, sürekli (duvar) ve tek taşıyıcılara (sütun) oturan eğrisel örtü öğelerinden oluşmaktadır. Revakların strüktürünü güneybatı yönünde tek taşıyıcılar (sütunlar) ve kuzeydoğu yönünde sürekli taşıyıcılar ile onlara oturan kemerler ve kubbeler oluşturmaktadır.

Tek örtü öğesiyle örtülü mekânların (1-2) strüktürünü sürekli taşıyıcılar (duvarlar) ve bu taşıyıcılara mesnetlenen kemerlere oturan kubbe oluşturmaktadır.

Diğer mekânlarda (3, 4, 5) da yine sürekli taşıyıcılar ve bu taşıyıcılara mesnetlenen kubbeler strüktürü oluşturmaktadır. Sürekli taşıyıcılar içinde yapıyı çepeçevre dolaşan yaklaşık 20 cm X 17 cm kesitinde ahşap hatıllar yer almaktadır [Foto A.52]. Kareye yakın kesitte olan bu bir sıra bağlayıcılar birbirine paralel iki hatıldan oluşmaktadır [Foto A.53].

Revak örtüsünü taşıyan sütunlar kare kesitli tek parça gövde ve başlıktan oluşmaktadır. Sütun başlıkları üzerinde kemerler birbirine yatayda 40mm X 60mm kesitindeki gergi demirleri ile bağlanmıştır [Foto A.55-62].

1-2 mekânındaki $1^{1/2}$ tuğla örgülü kemerde ise 25mm X 60mm'lik iki tane gergi demiri kullanıldığı duvardaki izlerden anlaşılmaktadır.

1-2 mekânında ve revaklarda kubbe geçişleri pendentiflerle; 3, 4, 5 mekânlarında ise tromplarla sağlanmıştır [Foto A.54].

4.1.3. Yapım Tekniği ve Malzeme

Temel : Kazı yapılamadığı için temeller hakkında bilgi edinilememiştir.

Döşeme : Özgün döşeme seviyesine inilemediği için iç mekânların döşeme kaplaması hakkında bir fikir edinilememiştir. Revaklarda ise sütunların oturduğu yerlerde ve sütun aralarında devam eden taş kaplamalar bulunmaktadır. Bu izlerden revak döşemesinin taş ile kaplı olduğu anlaşılmaktadır.

Duvarlar : Yapıda üç çeşit duvar örgü tekniği kullanılmıştır.

1. Özgün duvarlarda kaba yonu kum taşı ve kireç taşı
2. 1977 restorasyonu sonucu düzgün kesme kireç taşı
3. Moloz taş duvar

1-2 Mekânı (İç Mekân)

Bu mekânda kumtaşı ve kireç taşı birlikte kullanılmıştır. Kireç ve horasan harcı ile derzleme yapılmıştır. Kıtıksız alçı sıva tabakalar halinde uygulanmıştır[Foto A.29].

3. Mekân

Kumtaşı ve kırmızı kireç taşı birlikte kullanılmıştır. Bağlayıcı olarak iri agregalı kireç harcı ve horasan harcı kullanılmıştır. Horasan ve alçıdan oluşan sıvaların büyük bir bölümü dökülmüştür.

4-5. Mekânlar

Bu mekânda kumtaşı kullanılmıştır. Bağlayıcı olarak kireç harcı ve horasan harcı kullanılmıştır. Sıvalı bölümlerinde horasan üzerine kıtiksız alçı sıva tabakalar halinde uygulanmıştır.

Cepheler

Revak beden duvarları hariç dış cephelerde sıva kullanılmamıştır. Restorasyonu yapılan güneydoğu ve güneybatı cephelerinde kesme kireç taşı ve bağlayıcı olarak çimento harcı kullanılmıştır. Diğer cephelerde kumtaşının yanısıra kireç taşı da kullanılmıştır. Derzleme yapılırken araya küçük taşlar konulmuştur. Revaklarda kumtaşı, sıvada ise saman ve kilin dolgu olarak kullanıldığı kıtıklı sıvaya rastlanılmaktadır.

Tek Taşıyıcılar

Sütunlar tek parça kare gövde ve kare planlı başlıktan oluşmaktadır. Sütun gövdeleri 46cm ile 57cm arasında değişmektedir. Sütun başlıkları ise sütun gövdesinden her yönde 4cm taşarak, yaklaşık 60cm X 67cm boyutlarındadır. Sütunlar kaidesiz olup doğrudan döşemeye oturmaktadır. Sütun yükseklikleri 2.22- 2.34m arasında değişmektedir [Foto A.29].

Kemerler

1-2 mekânında sürekli taşıyıcılara oturan 1a [Foto A.32], 1b [Foto A.34], 1d [Foto A.36] duvarlarındaki üç kemer yarım daire biçiminde olup tuğladan yapılmıştır. Kemer açıklıkları 5.93m ile 6.00m arasındadır. Kemer yükseklikleri 5.66m ile 6.07m arasındadır. Alın genişlikleri yaklaşık 50cm'dir. Bu kemerler kılıcına tuğla ile yanaşık derzli olarak örülmüştür. Kemer omuzu üzerinde bir sıra yatık konulmuş tuğla kemer şeridi dönmektedir. Kılıcına tuğla boyutları 32-33cm / 4.5-5cm arasındadır. Üzerindeki yatık tuğla boyutları ise 4-5cm / 19-20cm'dir.

Kemer başlangıcı (üzengi taşı) 15cm/30-32cm boyunda ve 9-10cm dışarı taşan taşlardan oluşmaktadır. Kuzeydoğu yönündeki kemer 1^{1/2} tuğladan örülmüştür. Kemer alın genişliği 53.5cm, karın genişliği 106 cm'dir. Kubbeye geçerken kemerin tepe noktası ile kubbenin ilk tuğla sırası arasında 20-22cm yüksekliğinde 4 sıra tuğla taşırtma örgü yapılarak kubbe çapı küçültülmüştür.

Revak kemerleri kesme taş örgülü sivri kemer olup karın genişliği 56cm, alın genişliği 34-35cm, kemer açıklıkları 2.70m ile 3.15m arasındadır. Kemer yükseklikleri ise 1.52m ile 1.58m arasında değişmektedir. Kemerler üzengi taşları hizasında kendi aralarında ve revak beden duvarları arasında 40mmX60mm kesitli demir gergilerle bağlanmıştır [Foto A.29].

Geçiş Ögesi

Revaklarda ve 1-2 mekânında kubbeye geçiş ögesi olarak küresel bingi, 3, 4, 5 mekânlarında ise tonoz bingi kullanılmıştır. Pandantiflerin ve trompların örgüsü tuğladan yapılmıştır. Tromplar duvardan 4-4.5cm çıkıntılıdır. Pandantifler ise kemerden 3-3.5cm çıkıntılıdır.

Örtü

Yapıda eğrisel örtü elemanı olarak kubbe kullanılmıştır. Kubbeler yarım küre biçiminde ve 30-32x20x4.5-5cm boyutlarında tek tuğladan örülmüştür. Kubbe üzerlerinde 25 cm çaplı kesik koni şeklinde kilit taşları bulunmaktadır. Kubbelerin etrafında sekizgen kasnaklar dönmektedir. Bu kasnaklar 1977 restorasyonunda kireç taşıyla yenilenmiştir [Foto A.63-78].

Saçaklar

İmarette tüm kornişler 19-23cm yüksekliğinde ve beden duvarından 15-18cm çıkıntılıdır [Foto A.79-81].

Kesme taş bloklardan oluşan kornişler dış bükey + iç bükey profillidir. Bu blokların 75-105cm arasında uzunluğu, 37-45cm arasında yüksekliği vardır [Foto A.79-88].

Pencereler

İmarette tek katlı pencere düzeni bulunmaktadır. Revaklara açılan özgün pencereler (P_7 , P_9) yaklaşık 70cm genişliğinde [Foto A.108-109], kuzeydoğu cephesindekiler (P_6 , P_8 , P_{10}) 65cm genişliğindedir [Foto A.95]. Kuzeybatı duvarındaki mazgal pencereler (P_1 , P_2) [Foto A.109-110] içten 1.00m, dıştan 17cm genişliğindedir. Mazgal pencereler hariç diğer özgün pencerelerde tuğla hafifletme kemerleri kullanılmıştır. Pencere kenarlarında genişlikleri 20-22cm olan taş söve ve lentolar kullanılmıştır. P_7 ve P_9 pencerelerinde sövelerin üzerinde demir şebekelerin 14-15cm aralıklarla $\phi 2.5$ -3cm arasında delikleri [Foto A.107-108] görünmektedir. P_9 penceresinin kemer aynası yekpare taş bloktan, 45cm yüksekliğindedir.

Pencerelerdeki hatıllar yaklaşık 20cm/17cm kesitli olarak iç ve dış duvardan 18cm içeride birbirine paralel devam eden ahşaplardan oluşmuştur. Hafifletme kemer tuğlaları 32-33cm/18-20cm/4-4.5cm boyutlarında ve 3.5-4cm derzleri vardır.

R₁ revak biriminin güneydoğu beden duvarında tuğla örülerek kapatılan P₅ penceresi 75cm genişliğindedir. 20-22cm söveleri ve diğerlerinden farklı olarak basık kemer şeklinde lentosu vardır. Üzerinde hafifletme kemeri görünmektedir [Foto A.55]. Bu mekânda 1a duvarındaki sonradan açılan P₄ penceresi 101cm genişliğinde ve hafifletme kemeri basık kemerdur [Foto A.33].

Kuzeydoğu cephesindeki pencerelerden sadece P₁₀ penceresinin söve ve lentosu mevcuttur. Sivri kemer şeklindeki bu pencerelerin alını 30cm, kemer yüksekliği ise 66-70cm arasındadır. P₁₀ penceresinin kemer aynası kesme taş bloklardan yapılmıştır. Bu cephedeki pencereler (P₆, P₈, P₁₀) taş örülerek kapatılmış durumdadır [Foto A.95].

Kapılar

1-2 mekânına giriş kapısı (K₁), eski fotoğraflarında (1952) [Foto B.24,26,27] basık kemer iken 1977 restorasyonu sırasında [Foto B.34] beşik kemere dönüştürülmüştür [Foto A.90]. Kapı genişliği 1.80m'dir. Üzerindeki kemerde, kemer açıklığı 1.80m, yüksekliği 44cm, karın genişliği 20cm, alın genişliği ise 56cm.dir [Foto A.92]. Bu kapının iç taraftan tuğladan yapılmış bir kemeri vardır [Foto A.111-112]. Basık kemer olan bu kemerin tuğla boyutları 33-34cm/20cm/5cm.dir [Foto A.32-33]. Kemer açıklığı 2.05m, kemer yüksekliği 79cm, karın genişliği 1.20m, alın genişliği 33-34cm'dir. Diğer mekânların giriş kapısı (K₂, K₃, K₄) dikdörtgen bir çerçeve içine alınmıştır. Kapı söveleri yok olmuş fakat yerleri bellidir.

Kemer açıklıkları $K_2=116\text{cm}$, $K_3=155\text{cm}$, $K_4=115\text{cm}$ 'dir. Kemer karın genişlikleri $K_2=91\text{cm}$, $K_3=98\text{cm}$, $K_4=92\text{cm}$ 'dir. Kemer yükseklikleri 50cm, alın genişlikleri ise 34cm'dir [Foto A.113-115].

4.1.4. Cepheler

Eğimli bir arazide yer alan imaret, tek katlı olmasına rağmen güneybatı ve güneydoğu cephelerinde kütle hareketi yükselen revak kubbeleri, kornişler ve kubbe kasnaklarıyla sağlanmaktadır.

*** Güneybatı Cephesi**

İmaretin külliye bahçesine bakan giriş cephesidir. Güneybatı revakları ve 1-2 mekân duvarlarından oluşmaktadır [Foto A.89]. 1-2 Mekânı duvarı ve buna bitişik R_1 revak biriminin önde olması cepheye bir hareketlilik vermiştir [Foto A.90]. Beş açıklıklı revak (R_1 , R_4 , R_5 , R_6 , R_7) [Foto A.29] kuzeybatı yönünde gelip daha önde bulunan R_1 revak birimine, R_1 revak birimi de kendisinden 98-100cm. daha aşağıda bulunan 1-2 mekânının beden duvarına saplanmıştır [Foto A.91]. Bu cephede üç kademe vardır: Revak alın duvarları ile 1-2 mekânı duvarı arasındaki 98-100cm'lik bölüm ilk kademedir.

Revak kornişlerinin üst hizası ile 1. Mekânın kubbe kasnağı aynı kotta gelip birbirine saplanmaktadır. Revaklarda ise alın duvarı üzerinde yer alan ikinci kademeyi oluşturan korniş kireç taşından ve profilli olarak duvardan 15cm çıkma yapar ve 40-42cm geri çekilmeden sonra kubbe kasnakları yükselir. Sekizgen planlı olan kubbe kasnakları 42-50cm yüksekliğindedir ve kornişle biterek üçüncü kademeyi oluşturur [Foto A.92].

Revak alın duvarlarında, revak kemerleri üzerinde 1977 restorasyonunda kaplanan kireç taşları özgün taşlar üzerinde çıkıntı yaptığı için hem malzeme hem de yüzey olarak farklılık yaratmıştır [Foto A.29]. Cephede kuzeybatı

yönüne gidildiğinde (1-2 mekânı) basık kemerli bir giriş kapısı (K_1) ve onun üstünde korniş alt kotuna yükselen basık kemerli bir pencere (P_4) görülmektedir [Foto A.92]. Yapılan restorasyon sonucu bu cephede kireç taşı kaplı bölümler vardır. Özgün revak kemerleri üzerinde kemer kilit taşı üst kotundan kornişlere kadar, kornişler dahil, yenilenmiştir. İmaretin doluluk boşluk oranı diğer cephelere göre fazladır. Hücrelerin giriş kapılarının tümü bu cephededir. Revakların arkasında, revak beden duvarı üzerinde 3. mekânın tuğladan basık kemerli (K_2) [Foto A.113] giriş kapısı yer almaktadır. Dikdörtgen bir çerçeve içindeki düz atkılı kapının söveleri günümüze ulaşamamıştır. Bu kapının yanında 4. mekânın giriş kapısı (K_3) [Foto A.114] yer almaktadır. Basık tuğla kemerli olan kapının da lento ve söveleri yoktur. Kapıdan güneydoğu yönüne gidildikçe 4. mekânın P_7 penceresi [Foto A.107] yer almaktadır. Alt ve yanlardaki söveleri kalmış olan pencerenin lentosu ve kemer aynası yok olmuştur. Hafifletme kemerleri tuğladandır. 5. mekânın giriş kapısı (K_4) [Foto A.115] ve penceresi (P_9) [Foto A.108] bu cephededir. Dikdörtgen bir çerçeve içindeki kapının üzeri tuğla kemerlidir. Söveleri günümüze ulaşamamıştır. P_9 penceresinin lento ve sövesi taştandır. Pencere üzerindeki hafifletme kemeri tuğladandır. Kemer tablası yekpare taş bloktan yapılmış ve üst tarafında $\Phi 20$ 'lik sonradan açılan bir delik vardır. Cephedeki kapı ve pencere boyutları yaklaşık aynıdır.

*** Güneydoğu Cephesi**

İmaretin yan cephesidir. 1977 restorasyonu yenilenen cephede kütle hareketi yükselen revak birimleri, kasnaklar, korniş ve bacalarla sağlanmaktadır. Bu cephe 5. mekân ve ona saplanan R_7 revak birimi ile cephenin solunda daha gerideki R_1 revak biriminden oluşmuştur [Foto A.93]. Cephede üç kademe vardır: İlk kademe 5. mekânın duvarıdır. Üzerindeki korniş duvardan 15cm taşarak cephe boyunca devam edip, güneybatı yönüne doğru giderek, R_7 revak birimine gelince 1.60m yükselir ve revak boyunca yapıyı dolaşır. R_7 revak biriminin kornişini ile 5. mekânın kubbe kasnağı arasında 33cm kot farkı vardır. Bu kasnak duvardan 37cm geriden başlar. Çatıda 78/80cm'lik 1. ocak bacası ve 77/80 cm'lik 2. ocak bacası bu

kornişten başlayıp kasnak üzerinde yükselmektedir [Foto A.124]. Duvarı, bacalar arasında 35/70cm'lik mazgal bir pencere (P_{11}) vardır. Sekizgen planlı revak kasnakları 5. mekânın kubbe kasnağından 78cm yüksektedir. Daha gerideki R_1 revak biriminin beden duvarı üzerindeki pencere (P_5), söve boyutları ve basık kemer lentosu ile diğer pencerelerden ayrılmaktadır. Bu pencerenin üzeri sıvalı olmasına rağmen hafifletme kemerinin bir kısmı açıktır. Pencere içi sonradan tuğla örülerek kapatılmıştır [Foto A.55]. R_7 revak biriminin beden duvarında kemerin oturduğu üzengi taşı profilidir ve duvardan 13cm taşmaktadır [Foto A.94].

Bu cephenin (5. mekân dış duvarı) büyük bir bölümü 1977 yılı restorasyonu sonucu kesme kireç taşı kaplanmıştır. Kemerler ve sütunlar özgün olarak günümüze ulaşmıştır.

*** Kuzeydoğu Cephesi**

Keten Sokak üzerinde yer alan cephenin kuzeydoğu-güneydoğu köşesine imaret bahçe duvarı gelip saplanmaktadır. Bu bahçe duvarı kornişten 2.65m aşağıdadır ve üzerinde dışarıya açılan bir pencere izi ve kapı mevcuttur [Foto A.95].

Bu cephede onarım geçirmiş tek kısım, sağ tarafta kubbesi ve duvarları yıkılmış 1-2 mekânın 2. bölümünün, Kefeli Yolu Sokak kotundan 2.39m yukarda, 2. bölümün döşeme kotuna kadar devam eden kireç taşı kaplı duvarıdır. Cephede günümüze ulaşan üç pencere mevcuttur [Foto A.96].

1-2 Mekânının 2. bölümünün kubbe ve beden duvarları çöktüğünden 1. bölüm ile arasındaki $1^{1/2}$ tuğla örgülü kemer görünmektedir. Daha arkada ise 1. bölümün 1a duvarı görünmektedir [Foto A.97].

Cephedeki pencerelerden yaklaşık 130-140cm aşağıda, bahçe duvarında ve 5. ve 3. mekânların alt köşelerine yakın yerde olmak üzere üç tane 50X52cm boyutlarında kare mazgal vardır. Cephe önündeki arsanın hafredilmesiyle

[Foto A.98] toprak seviyesi binanın temel seviyesine kadar inmiş durumdadır [Foto A.99-100]. 1977 restorasyonunda 2.Bölüm yerden zemin seviyesine kadar kireçtaşı ile kaplanmıştır. Kireç kaplı bu bölümden güneydoğu köşesine kadar duvar örülerek temel genişletmesi yapılmıştır [Foto A.99,101-102].

Cephedeki kornişler özgündür [Foto A.85,87]. Kademeleşme yenilenen kasnaklar ile sağlanmaktadır. Beden duvarından sonra yaklaşık 90-95cm geriden kubbe kasnakları 100-115cm yükselir [Foto A.88].

Bu kasnaklar 4. ve 5. mekânın kubbe kasnaklarıdır [Foto A.86]. 2. ve 3. mekân kubbeleri kasnakları ile beraber tamamen yok olduğundan arkadaki revak birimlerinin kubbeleri görünmektedir.

1-2 mekânı 2. bölümünün Kefeli Yolu Sokak'ına bakan kuzeybatı duvarının yıkılan kısmından iç ve dış cidarın kaba yonu kesme taş, içinin ise moloz dolgu olduğu görünmektedir. Ahşap hatıl yuvaları moloz dolgu içinde görülmektedir [Foto A.97].

Cephede farklı renkte taşların oluşturduğu doku farklılığı da gözlemlenebilmektedir.

*** Kuzeybatı Cephesi**

İmaretin yan cephesi olan bu cephe Kefeli Yolu Sokak üzerindedir [Foto A.103]. Bu cephede 1-2 mekânı yer almaktadır. Cephenin kuzeybatı-kuzeydoğu köşesinde, yerden 2.bölümün zemin seviyesine kadar, restorasyon sonucu kireçtaşı ile kaplanmıştır [Foto A.104]. 1-2 mekânı 2. bölümünün beden duvarı ve kubbesi tamamen yıkıldığından dolayı 2. bölümün 2d duvarı ve 2c duvarının içi moloz çift cidarlı duvarı ve ahşap hatıl oyukları görünmektedir [Foto A.105].

1. Bölümün P_1 ve P_2 mazgal pencerelerin [Foto A.109-110] her ikisinin de genişliği içte 100cm, dışta 17cm; yükseklikleri ise içte 150cm, dışta 100-105cm'dir. Bu pencerelerin arasında daha üst kotta korniş altına kadar yükselen(P_3) penceresi vardır. Bu pencere sonradan açılmış ve taş örülerek kapatılmıştır [Foto A.106].

Cephede kademeleşme kubbe kasnaklarındaki geri çekilme ile sağlanmıştır. Duvardan 90-95cm geri çekilen sekizgen kubbe kasnakları yenilenmiştir [Foto A.79].

4.2. Yapıdaki Bozulma Nedenleri

Yapı 1950'li yıllarda harap bir durumda iken demirci ve bakırcı, daha sonraları da keçeci dükkânı olarak kiraya verilmiştir. Günümüze kadar dış ve iç nedenler sonucu taşıyıcı sistem ve malzemesinde büyük bozulmalar oluşmuştur.

4.2.1. İç Nedenlerin Yol Açtığı Bozulmalar

Dış nedenlerin etkisiyle birlikte zemindeki zayıflamanın düzensiz oturmalarla neden olmasıyla çatlaklar, düşeyden ayrılmalar, göçükler meydana gelmiştir.

Duvarlarda kullanılan yatay bağlayıcı ahşap hatılların tek sıra kullanılması gibi strüktür tasarımındaki eksiklikler sonucu düşeyde ayrılmalar ve oturmalar artmıştır.

Kumtaşı ile kullanılan kireç taşının, yağmur suyu, don ve ısı artışı, gibi durumlarda oluşan farklı iç gerilmeler sonucu (bakırcıların yaktıkları ateş sonucu) bu malzemelerde yumuşama ve zayıflama, taşlarda aşırı yüzey erozyonuna, hızlı aşınmaya ve ayrışıp dağılmaya neden olmuştur.

4.2.2. Dış Nedenlerin Yol Açtığı Bozulmalar

Yapı %17-18 eğimli bir arazide kurulmuştur. Kuzeybatı cephesindeki doğal toprak seviyesi, önündeki arazinin yakın zamanda hafredilmesiyle temel seviyesinin altına kadar açılmış ve yapının zemini zayıflamıştır. Geçirdiği depremler ve zemindeki zayıflamanın zeminde düzensiz oturmalara neden olmasıyla çatlaklar, düşeyden ayrılmalar, göçükler meydana gelmiştir. Türkiye'nin 3.º deprem kuşağında yer alan Kastamonu bu güne kadar bir çok sarsıntı geçirmiştir. Bu depremlerden 1943 ve 1951 yıllarında Yakup Ağa İmaretı büyük hasar görmüştür.

Aşırı sıcak ve donma gibi ısı farklarından oluşan genleşme ve büzülme çevirimleri, malzemede yarattığı iç gerilmeler ile çatlaklara sebep olmuştur. Duvarda oluşan çatlaklara su girdiğinde de donarak kama etkisi yaparak çatlakların büyümesine yol açmıştır.

Yapının üst örtüsü büyük hasar gördüğü için yağmur suyunun içeri girmesi ve zeminden yükselerek gelen rutubet strüktürü ıslatarak taşıyıcı sisteme gelen yükü fazlalaştırmış dolayısıyla yapı malzemelerinde hasara yol açmıştır.

Rüzgarın taşıdığı tohumların, çatı, kubbe üzerlerinde ve duvar oyuklarında gelişmesiyle bu bölümlerde ağaçların ve otların yağmur suyuyla beslenerek büyüdüğü gözlenmektedir.

Yapı eğimli bir arazide konumlandığı için zemin suyunun dışarı atılmasını sağlayan mazgallar zamanla kapanmış ve zemin suyu bina içinde hapsolmuştur. Bu suyun kapilarite ile bina içinde hareketi yapı malzemelerinde hasarlara yol açmıştır. Zeminden yükselen suyun, kuruma sürecinde taşların yüzeyinden buharlaşmasıyla, içinde taşıdığı tuz kristalleri yüzeyde çiçeklenmelere neden olmuştur.

1950'li yıllarda demirci ve bakırcı dükkânı daha sonraları keçeci dükkânı olarak kullanılmıştır. Demirci ve bakırcıların 1. ve 5. mekânlarda yaktıkları ateş ve kullandıkları asit sonucu duvarlarda ve kubbelerde kararmalar, asit buharı sonucu taşlarda aşırı derecede yüzey erozyonu gözlenmektedir.

Yapı keçeci dükkânı olarak kullanıldığı dönemlerde revaklar ahşap bölmelerle kapatılmıştır. Bu bölümleri tutturmak için çakılan çiviler ince çatlaklara ve yüzey kayıplarına sebep olmuşlardır. Bu dönemde oluşan rutubet sonucu yüzeyde kararmalar oluşmuştur.

Dış cephelerde de, havada ki CO_2 , SO_2 ve SO_3 gazlarının yağmur suyunda erimesiyle cephedeki taşlarda yüzey erozyonu ve kararmalar oluşmuştur.

Güneydoğu duvarında eski fotoğraflarda görülen 1. ocağın kemer izi 1977 restorasyonundaki kötü onarım kararlarıyla bu cephenin kireçtaşı ile kaplanması sonucu yok olmuştur. Kasnaklar ise özgün 1 sıra taş+2 sıra tuğla alması yapılmaksızın kireç taşından ve özgün yüksekliğinden fazla yapılmıştır. Yenilenen duvarlar kireç taşı ile kaplanmış ve bağlayıcı olarak çimento harcı kullanılmıştır.

Bu harçlar kuruma süreçlerinde buhar diffüzyonunu engellediğinden, don ve tuz kristallenmelerinde iç gerilmeler taşlarda yoğunlaşmış ve cidardaki taşlarda yüzey erozyonuna neden olmuştur.

1-2 Mekânında P_3 ve P_4 pencereleri açılmış, daha sonraları kapatılmış, 1977 onarımında P_4 tekrar açılmıştır. Yapılan ara kat döşemesinin oturması için duvarda oyuklar açılmıştır.

Kuzeybatı cephesinde külliye avlu duvarının cepheye saplanan bölümü kaldırılmıştır. Bu duvarın açılmasıyla imaret bahçesi son yıllarda çöp kamyonlarının park yeri olarak kullanılmıştır.

Bu kamyonların ve Kefeli Yokuşu'ndan geçen araçların topraktan ilettiği titreşimler sonucu yapıdaki çatlaklar ve düşeyden ayrılmalar artmıştır.

Yenilenen kasnaklarda su yosunu gibi kriptogamlar oluşmuştur.

4.2.3. Yapıdaki Bozulmalar

1-2 Mekânı

1. bölümünün 1a duvarında giriş kapısı (K_1) üzerindeki hafifletme kemerinin sıvası dökülmüş, 4.2.1. bölümde açıklanan nedenlerle tuğlalarda aşınma, ayrışıp dağılma, harçta çiçeklenme ve yüzeyde kararmalar oluşmuştur [Foto A.32]. Giriş kapısının yan duvarındaki [Foto A.111-112] kumtaşlarında kayıplar, yüzey erozyonları, taşlarda ve sıvada çatlaklar oluşmuş, sıvası yer yer dökülmüştür.

1. Bölümün 1a duvarında sıvaların döküldüğü bölümlerde taşlarda yüzey erozyonları, çatlaklar, kararmalar vardır. P_4 penceresinin kemerinde düşen tuğlaların yerlerine taş konulmuş, tuğlalarda aşınmalar, çatlaklar oluşmuştur [Foto A.33]. 1b duvarında yerden kubbeyi taşıyan kemerin oturduğu üzengi taşına kadar sıva yok olmuştur. Kemer içinde kalan bölümde ise sıva yer yer dökülmüştür. Bu duvarda sonradan yapılan ara kat döşeme kirişlerinin oturduğu boşluklar bulunmaktadır. Duvardaki P_1 ve P_2 mazgal pencerelerinin alt kısmında taşlar düşmüş, bu pencerelerin ahşap hatıllarının bir kısmı yok olmuş [Foto A.52], kalanlar ise çatlamış ve çürümüştür. İki mazgal pencere arasında üst kotta açılan pencere (P_3) sonradan taş doldurularak kapatılmıştır. Bu duvarda taşlarda yüzey erozyonu, aşınmalar ve kararmalar görülmektedir [Foto A.34].

1d duvarında da sonradan açılan giriş boşlukları kemer üzengi seviyesinden başlamaktadır. Bu boşlukların üstünden itibaren kemere kadar duvar

sıvalıdır. P₅ penceresi tuğla ile kapatılmıştır fakat bu örgü içinde yaklaşık 60cm yüksekliğinde bir yarık vardır. Bu duvarda sıvada kararma, çiçeklenme, taşlarda yüzey erozyonu, kırık ve çatlaklar oluşmuştur [Foto A.36-37].

1-2 mekânının ortasındaki 1^{1/2} tuğlalık kemeri ve diğer 1 tuğlalık 1a,1b ve 1c duvarındaki 3 kemer tuğlalarında 4.2.1. ve 4.2.2. bölümlerde açıklanan nedenlerle yüzey kayıpları, kırıklar, ayrışıp dağılmalar görülmektedir. 1^{1/2} tuğlalık kemer üzerinde sıva yer yer dökülmüştür, kalan bölgelerde kararmalar görülmektedir [Foto A.33-34,36].

1. bölümden 2. bölüme geçişteki 1^{1/2} tuğlalık kemer karnında [Foto A.35], üzengi taşı üzerinde 1b [Foto A.134] ve 1d [Foto A.135] duvarlarını birbirine bağlayan 60mm X 40mm'lik bir çift demir gergi yok olmuş [Foto A.35], sadece 1d duvarında [Foto A.39] gergilerin küçük bir parçası ve bağlantı detayı görülmektedir [Foto A.54]. 1. bölümün kubbesinde yer yer tuğla kaybı ve yüzeyde kararma görülmektedir.

2. bölümün kubbesi ve 2b [Foto A.35] ile 2c [Foto A.38] beden duvarları çökmüştür. Bu duvarlarda kemer ayağının bir kısmı ve pandantiflerin bir kısmı kalmıştır. 2d duvarının [Foto A.39] büyük bir bölümü 1977 yılında yapılan restorasyon sırasında yenilenmiştir. Bu duvarda döşeme kirişlerinin oturduğu boşluklardan üç tanesi mevcuttur [Foto A.39]. Taşlarda yüzey erozyonu, ayrışmalar, duvarda çatlak mevcuttur.

Döşeme kotu özgün değildir ve üzerinde küçük çalılar büyümüştür. 2c duvarının sadece köşesinden bir kısmı kalmış, içindeki ahşap hatıllar yok olmuş fakat yuvaları kalmıştır. 2c-2d duvar köşesinde kemer üzengi taşı ve üzerinde 3-4 tuğla sırası kalmıştır [Foto A.105].

3. Mekân

Kubbesi tamamen yıkılmış olan bu mekânın giriş kapısının (K₂) [Foto A.112] ahşap hatılları, söveleri yok olmuştur. İç tarafa girerken kapı üstü hafifletme

kemerinin sıvası dökülmüştür. 1a duvarında bulunan ocağın ön kısmı yıkılmış, ocak taşlarında yüzey erozyonu, dökülmeler, aşınmalar görülmektedir. Duvarda kalan sıvada kararmalar olmuştur [Foto A.40]. 3a-3d köşedeki tromptaki [Foto A.125] çatlak kapı boyunca devam edip zemine kadar inmektedir. Bu trompta tuğlalarda dökülmeler ve kaymalar oluşmuştur. 3d duvarı 3a duvarından düşeyden saporak ayrılmıştır. 3b duvarının bir kısmı [Foto A.41] 1977 restorasyonunda arkasındaki 2d duvarıyla birlikte yenilenmiştir. Bu duvarda sıvanın bir kısmı kalmıştır.

3b duvarında çatlaklar, yüzey erozyonu, taş kayıpları oluşmuştur. Bu duvardaki trompların [Foto A.126-127] büyük bir kısmı çökmüştür [Foto A.41]. 3c duvarında pencerenin hafifletme kemerindeki tuğlalarda kırılma ve aşınma, pencerenin sağ tarafındaki duvarında taşlarda dökülmeler oluşmuştur [Foto A.42]. Sıvanın çok az kaldığı 3c duvarının tromplarında [Foto A.127-128] derin çatlaklar sonucu çökmeler görülmektedir. 3d duvarının bir kısmı yenilenmiştir [Foto A.43]. Bu duvar köşelerinde düşeyden ayrılmalar, derin çatlaklar, taşlarda yüzey erozyonu, aşınma, tromplarda çatlak ve çökmeler saptanmıştır.

Ciddi hasar gören bu mekânın duvar köşelerindeki ayrılmalarla yapının kuzeydoğu yönüne doğru düşeyden saptığı anlaşılmaktadır.

4. Mekân

Giriş kapısı (K₃) [Foto A.114] üzerindeki ahşap hatıllar çatlamış ve çürümüş, kapının taş lento ve söveleri yok olmuştur. Hafifletme kemerinin sıvası dökülmüştür. İçeri girildiğinde 4a duvarında sıvanın bir kısmı dökülmüş, kalan kısmı ise yakılan ateşten kararmıştır [Foto A.44]. Taşlarda ateşten dolayı kararma, yüzey erozyonu görülmektedir. Pencereelerde (P₇, P₈) ahşap hatıllar yok olmuş, pencerenin alt kısmındaki taşlar dökülmüştür. P₇ penceresinin demir parmaklık izleri sövelerde mevcuttur. Lentosu olmayan pencerenin hafifletme kemerinin dış kısmında tuğla kayıpları vardır. Sıvası dökülmüştür.

4a duvarında üst örtüden geriye yaklaşık 17-25 sıra tuğla kalmıştır. 4a-4b köşesindeki tromp çökmüştür [Foto A.129-131]. 4b duvarı 4a duvarından düşeyde ayrılmıştır. 4b duvarının sıvasız bölümlerinde çatlaklar, taşlarda kayıplar, sıvada çatlak ve kararmalar, 4b-4c köşesindeki trompta çatlaklar oluşmuştur [Foto A.45]. 4c duvarında [Foto A.46], P₈ penceresinin köşelerinde taşlar yenilenmiş, pencerenin hatılları yok olmuş, hafifletme kemeri üzerindeki kilit taşına gelen bölgenin tuğlaları düşmüştür. Sıvada çatlak ve kararmalar, 4c-4d trompu [Foto A.130] ve P₈ penceresinden yukarıda ortadaki dolu kısımda devam edip kubbeye kadar giden derin çatlaklar oluşmuştur. Sıvasız bölümlerdeki taş dokusunda yüzey erozyonu, aşınmalar görülmektedir.

4d duvarında [Foto A.47] ortadaki nişten kubbeye kadar derin çatlak devam etmektedir. 4d-4a köşesindeki trompta duvar boyunca gelen çatlak kubbeye kadar gitmektedir. Sıvada kararma ve çatlak, sıvasız bölümdeki taşlarda yüzey erozyonu, aşınmalar görülmektedir.

5. Mekân

Giriş kapısına (K₄) [Foto A.115] dıştan bakıldığında ahşap hatıl, söve ve lentosu yok olmuştur. Hafifletme kemerinin karnı sıvasızdır. İçeri girildiğinde ateş yakılmasından dolayı bu mekânda büyük ölçüde kararmalar oluşmuştur. 5a [Foto A.48] duvarında sıvasız bölümlerde taşlarda kararma ve yüzey erozyonları, sıvada kararma, kubbede yarıklar görülmektedir. P₉ penceresinin alt kısmında taşlarda kayıplar olmuştur. P₉ kemer aynasında Φ20'lik bir delik açılmıştır. Pencerenin dış sövesinde aşınmalar görülmektedir [Foto A.108]. Sövenin iç kısmında demir şebekesinin delikleri mevcuttur. Pencere üstünde devam eden hatıllar yok olmuştur. 5b duvarında [Foto A.49] zeminden kubbeye kadar devam eden derin çatlaklar görülmektedir. Bu çatlağın olduğu bölümde düzensiz oturma oluşmuştur. Çatlağın kubbeye ulaştığı bölümde geniş yarıklar görülmektedir. Sıvasız bölümlerde yüzey erozyonları, taş kayıpları, çatlaklar, kararmalar, tromplarda

çatlaklar oluşmuştur. 5c duvarında [Foto A.50] sıvasız bölümlerde taşlarda aşınmalar, kararmalar görülmektedir. P_{10} penceresi hatılları yok olmuş ve pencere içi yarıya kadar taşla örülmüştür. Pencere kemer aynasında $\Phi 20$ 'lik bir delik açılmıştır. Sıvada kararma, kubbede yarıklar, tromplarda çatlaklar oluşmuştur. 5d duvarında [Foto A.51] ocakların üstüne gelen trompların ortasında çatlak kubbeye kadar yükselmiştir. 1.ocağın davlumbaz kemeri köşelerde kalmış ve ocak üstü yıkılmıştır [Foto A.120-121]. 2.ocakta davlumbaz tuğlalarında aşınma ve düşmeler oluşmuştur [Foto A.122-123]. 1.ocağın alt kısmı taşla doldurulmuştur. Bu duvardaki taşlarda aşınma, yüzey erozyonları ve kubbede derin çatlak ve geniş yarıklar [Foto A.77-78] oluşmuştur. Ocak üstündeki P_{11} penceresinin tuğla kemerinde çatlaklar ve düşmeler, harçta çiçeklenmeler görülmektedir [Foto A.133].

Revaklar

Revak beden duvarlarında (güneybatı) R_2 , R_3 , R_4 , R_5 , R_6 , R_7 revak kemerlerinin içinde kalan bölümlerde sıva kalmış, bu sıvalarda da yer yer dökülmeler ve kararmalar oluşmuştur. Revak aralarının kapatıldığı dönemde çakılan çiviler sonucu duvarlarda oyuklar ve ince çatlaklar oluşmuştur [Foto A.57-62].

R_2 [Foto A.57], R_5 [Foto A.60], R_6 [Foto A.61], R_7 [Foto A.62] kubbelerinde göçükler olmuş, R_3 [Foto A.58], R_4 [Foto A.59] kubbelerinin sıvası dökülmüş, tuğlalarında kararmalar oluşmuştur. Revak kubbe ve kasnakları üzerlerinde otlar büyümüş, kubbe tuğla ve harçlarında aşınmalar meydana gelmiştir [Foto A.65-71].

Revak beden duvarlarındaki taşlarda aşınma, yüzey erozyonları oluşmuştur. Kuzeybatı R_1 ve R_2 revak beden duvarında taşlarda yüzey erozyonları, kemer iç bölümlerinde oyuklar, taş kayıpları oluşmuştur. Duvardaki ahşap hatıl yok olduğundan hatıl yuvası görülmektedir [Foto A.55-56].

Revak sütunlarında [Foto A.29] aşınma, sütunların döşemeye oturduğu kısımlardaki taşlarda kırılmalar olmuştur [Foto A.30-31]. Revak döşemesinin kapılara gelen köşelerinde de taş kaplama üzerleri toprakla dolmuştur.

Güneybatı Cephesi

Bu cephe 1977 restorasyonunda kireçtaşı ile kaplanmıştır [Foto A.92]. Bu taşlarda kirlenmeler oluşmuştur. Kornişlerden R_1 revağına gelen köşesi düşmüştür [Foto A.90]. Revak sütunlarında kararma, yüzey aşınması, gergilerde paslanma oluşmuştur [Foto A.29]. Kubbe ve kasnak üzerlerinde ve kubbe aralarında çalılar ve otlar gelişmiştir [Foto A.65-72].

Kuzeybatı Cephesi

Güneybatı-kuzeybatı köşesinde külliye avlu duvarının saplandığı kısım, bu duvarın kaldırılmasıyla bir kısmı kireçtaşı ile kaplanmıştır [Foto A.103]. Bu bölümün birleşim yerlerinde geniş boşluklar görülmektedir [Foto A.104]. Özgün kornişlerde kayıplar görülmektedir [Foto A.106]. Taşlarda kararma, yüzey erozyonları, aşınmalar meydana gelmiştir.

2. Bölümün duvarı yol kotundan zemine kadar kireçtaşı ile kaplanmıştır [Foto A.104]. 2. bölümün beden duvarı ve kubbesi çökmüş, çatıda çalılar ve otlar büyümüştür [Foto A.105].

Kuzeydoğu Cephesi

Bu cephenin önü hafredildiğinden toprak seviyesi aşağı inmiş [Foto A.95], temel seviyesi görülmektedir [Foto A.99-100]. 2. bölümün beden duvarı ve kubbesi yıkılmıştır [Foto A.96]. 1977 restorasyonunda 2. bölüm yerden zemin seviyesine kadar kireçtaşı ile kaplanmıştır [Foto A.97]. Kireçtaşı kaplı bu bölümden güneydoğu köşesine kadar duvar örülerek temel genişletmesi yapılmıştır [Foto A.101-102]. Bu genişletmenin bittiği yerde duvarda büyük bir oyuk açılmıştır. P_6 , P_8 , P_{10} pencerelerinde söveler, lentolar, kemer aynası yok olmuş, pencere içleri taşlara doldurulmuştur. P_8 penceresi üstünde

duvarda çatlak, yüzeyde taş erozyonları, taş kayıpları, kararma ve renk değiştirmeler, özgün kornişlerde eğilmeler, çatıda küçük ağaçlar ve otlar görülmektedir.

Güneydoğu Cephesi

Yeni kireçtaşı kaplanan bölümde taş kayıpları ve kirlenme, 1. korniş üzerinden düşen parçalar, kaplamada düşen taşlar altındaki imento harcında çatlaklar, kubbede yarıklar, kubbe kasnağında çatlaklar, özgün taşlarda yüzey erozyonları ve kararmalar oluşmuştur [Foto A.93-94].

BÖLÜM 5. KARŞILAŞTIRMA VE RESTİTÜSYON

5.1. İmaretlerin Tipolojik Gelişimi

Erken Osmanlı döneminde yapılan imaretlerde [Ö: Bursa I. Murad Külliyesi İmaretı [Şekil 1] (1365-66), Bursa Yeşil Külliyesi İmaretı [Şekil 3] (1419), Bursa Muradiye Külliyesi İmaretı [Şekil 4] (1425-26)] yemek pişirme ve dağıtma işlevlerinin gerçekleştirildiği hacimler yanyana dizilerek çizgisel bir plan düzeni oluşturulmuştur.

XV. yüzyıl sonunda çizgisel plan düzeni Amasya II. Bayezid Külliyesi İmaretı [Şekil 5] (1482-86) ile L plan tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde ayrıca Edirne II. Bayezid Külliyesi İmaretı [Şekil 6] (1487) gibi iki bölümden oluşan örnekler vardır. Edirne II. Bayezid Külliyesi İmaretı'nın I. bölümünde yemek ve ekmek pişirilen yer (fırın-ocak) ile yemek dağıtılan ve yenen yer; II. bölümünde ise kiler, ambar, mumhane ile ahır bulunmaktadır [27, 126].

XVI. yüzyılda ise çizgisel plan tipi [Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi İmaretı [Şekil 7] (1523-24), Şam Süleymaniye İmaretı [Şekil 8] (1553)] ile avlulu plan tipi [İstanbul II. Bayezid Külliyesi İmaretı [Şekil 9] (1501-06), İstanbul Şehzade Mehmed Külliyesi İmaretı [Şekil 10] (1544-48), Haseki Sultan Külliyesi İmaretı [Şekil 11] (1550), İstanbul Süleymaniye Külliyesi İmaretı [Şekil 12] (1550-57), Payas Sokollu Mehmet Paşa Külliyesi İmaretı (1574-99), Üsküdar Atik Valide Külliyesi İmaretı [Şekil 13] (1579), Manisa Muradiye Külliyesi İmaretı (1583-86)] birlikte görülmektedir.

5.2. XVI. Yüzyıl İmaretlerinin Genel Özellikleri Açısından Yakup Ağa İmareti

Genellikle XVI. yüzyıl İstanbul imaretlerinde mutfak, fırın, hamurhane, yemekhane, ambar, kiler, su deposu gibi mekânların çoğu düzenlenerek programları genişlemiştir.

XVI. yüzyıl imaretlerinde çizgisel plan tipinin yanı sıra avlulu plan tipi de görülmektedir. Kare ya da dikdörtgen planlı revaklı bir avlu etrafında modüler olarak biçimlenmişlerdir. Bu devirde yapılan imaretlerde mekânlar genellikle dört ya da altı kubbeyle örtülüdür. Mutfaklar da genellikle dört baca bulunmaktadır. Kubbeler genellikle kasnaklı, kurşun kaplıdır.

XVI. yüzyıl imaret cephelerinde tek, iki katlı, iki alt pencere üstünde tek pencere, mazgal pencere, yuvarlak pencere kullanılmıştır. [Foto C.13-15].

Duvar örgüsünde kesme taş, kaba yonu taş, tuğla kullanılmıştır. Genellikle taş çörten kullanılmıştır [Foto C.5-17].

Erken XVI. yüzyıl yapısı olan Yakup Ağa İmareti (~407 m²) XV. yüzyılda yapılan Amasya II. Bayezid Külliyesi İmareti (~1112 m²) gibi L plan tipinde yapılmıştır. Yakup Ağa İmareti'nde yemekhane, fırın, hamurhane, su deposu gibi hacimlerin izleri bulunamamıştır. Mevcut mekânların işlevleri kesin olarak belli değildir. Mutfak olduğu düşünülen mekânda ocak sayısı diğer imaretlere göre daha azdır. Kubbelerde havalandırma bacaları yoktur. Taşra yapısı olması nedeniyle küçük bir imaret olduğu düşünülmektedir. Yakup Ağa İmareti'nde de tek katlı pencereler kullanılmıştır. Pencereler taş söveli, düz atkılı ve üzerleri sivri kemerlerli ve mazgal pencereli olarak düzenlenmiştir. Duvarlar kesme taştan yapılmış, kornişlerde iç bükey ve dış bükey profil kullanılmıştır.

5.3. Yapının Restitüsyonu

Yakup Ağa İmaretî'nin restitüsyon çalışmasında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nden, Kastamonu Müzesi Arşivi'nden ve İl Kültür Müdürlüğü'nden alınan eski fotoğraflar ve 1967'de Hüseyin Sözbaş tarafından alınan rölöveden yararlanılmıştır. Yakup Ağa ibni Abdurrahman Vakfı çevirisinde imaret hakkında bir bilgi yoktur.

Yapının günümüze çok harap bir halde ulaşması dolayısıyla mekânların işlevlerini saptamak güç olmuştur. Fakat diğer imaret yapılarıyla karşılaştırılması sonucu; 1-2 mekânının boyutları, mazgal pencerelerinin varlığı, K₁ kapısının diğer hücre kapılarından daha geniş olması gibi özellikleri ile bu bölümün depo olarak kullanıldığı düşünülmektedir. 3. mekânın mevcut büyük ocağı ile mutfak olabileceği, 4. mekânda ocak bulunmadığından ve duvardaki nişlerden kiler, ambar olabileceği, 5. mekânda ise ocak boyutlarına bakılarak bu bölümün imaret şeyhi odası olabileceği düşünülmektedir.

Restitüsyon proje çizimlerinde geç dönemde yapılan ara kat, pencereler ve 1977 restorasyonunda yapılan değişiklikler proje üzerinde gösterilmemiştir. Yukarıdaki kabullere göre hazırladığımız restitüsyon önerisi şöyledir:

5.3.1. İç Mekân

1-2. Mekânı

1-2 mekânının 1a duvarındaki P₄ penceresi sonradan açılmıştır. 1b duvarındaki mazgal pencereler arasında üst kattaki P₃ penceresi de sonradan açılmıştır.

1-2 mekânının 1b-1d ve 2d duvarındaki döşeme kirişlerinin oturduğu boşluklara bakılarak sonradan buraya bir ara kat yapıldığı ve bu P₃ ve P₄ pencerelerinin bu ara katı aydınlatmak için açıldığı düşünülmektedir.

1. bölümle 2. bölüm arasındaki $1^{1/2}$ tuğlalık kemer karnında 1b-1d duvarlarını birbirine bağlayan 40X60 mm.lik bir çift gergi olduğu duvardaki kalan parçalardan anlaşılmaktadır.

2. bölümün 2d duvarında da 1b duvarında olduğu gibi mazgal pencerelerin olabileceği düşünülmektedir. 2c duvarında da V.G.M. Arşivinden alınan planda (3c, 4c, 5c duvarlarında olduğu gibi) kemerli bir pencere olduğu görülmektedir. 2d duvarının bir kısmı 1977 onarımında yenilenmiştir.

Dikdörtgen planlı olan 1-2 mekânının üst örtüsü iki kubbeli ve kubbeye geçiş elemanı pendentiftir. 1-2 mekânının iç duvarları sıvalıdır. Döşeme kaplaması hakkında bir bulgu yoktur.

3. Mekân

1a duvarında bulunan ocağın tuğla kemerli ve bacasının dikdörtgen planlı olduğu anlaşılmaktadır. Duvarlar sıvalıdır. Üst örtüsü kubbe ve kubbeye geçiş elemanı tuğla tromptur. 3b duvarında ve 3c duvarındaki pencere kenarlarında 1977 onarımında duvar dokusu yenilenmiştir.

4. Mekân

4b ve 4d duvarlarındaki nişler dolap nişidir.

5. Mekân

5b duvarında bir dolap nişi vardır. 5d duvarındaki iki ocağın kemerleri tuğladandır. Eski fotoğraflarda 1. ocağın tuğla kemeri dış cidarda da görülmektedir. İki ocak arasındaki P₁₁ mazgal penceresinin havalandırma amaçlı olduğu düşünülmektedir.

5.3.2. Cepheler

Güneybatı Cephesi

1977 onarımıyla yuvarlak kemere dönüştürülen K_1 kapı [Foto B.34] kemeri eski fotoğraflarda basık kemer olarak görülmektedir [Foto B.24-27]. P_4 penceresi sonradan açılmıştır. Eski fotoğraflarda kubbe kasnak izleri bellidir [Foto B.35]. Revaklı bölümde sütunlar doğrudan taş döşemeye oturmaktadır. Revak sekileri hücre girişlerinde daha düşük kotta yapılmıştır. Revak duvarları moloz taş örgülüdür. 1977 restorasyonundan önce yapının büyük bir kısmı toprak altında kalmış [Foto B.28-33], bugün üst kısımda rastlanan sıvanın altta da olduğu düşünülmektedir. Revak gerisindeki cephe pencereleri (P_7 , P_9) dikdörtgen bir çerçeve içindedir. Söveleri taştan ve üzerlerinde tuğla hafifletme kemerleri vardır. Kemer aynası yekpare taştan dolu olarak yapılmıştır. Demir şebekelidir. Kapılar da (K_2 , K_3 , K_4) dikdörtgen çerçeve içinde, taş sövelidir. Kapı lentosu taştan ve düz atkılıdır. 1977 onarımında bu cephe kireç taşı ile kaplanmış [Foto B.36-41], kasnakları yenilenmiştir [Foto B.43].

Güneydoğu Cephesi

Eski fotoğraflarda 5. mekânın dış cidarı olan duvarda 1. ocağın tuğla kemeri dıştan görülmektedir [Foto B.44-45]. Bu kemerin içi boşaltılmış ve kapı olarak kullanılmıştır [Foto B.46]. Kubbe kasnaklarının yüksekliği yaklaşık 90 cm.dir. Kasnaklar 1 sıra taş ve 2 sıra tuğlanın almaşık örülmesiyle yapılmışlardır [Foto B.46]. 1977 restorasyonu sırasında cephe kireç taşıyla kaplamıştır [Foto B.47]. Restorasyon sonrasında 1.ocağın kemer izi ortadan kaldırılmış, bacalar ve kasnaklar özgün durumuna uyulmaksızın tamamlanmıştır [Foto B.48-49].

Kuzeydoğu Cephesi

Cepheye güneydoğu yönünden gelen ve saplanan bahçe duvarı üzerinde bir kapı ve bir pencere olduğu eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır [Foto B.50].

Bahçe penceresinin lentosu taştan ve kemerimsidir [Foto B.42]. Kapı üzerinin de diğer bahçe giriş kapılarında olduğu gibi düz atkılı olduğu düşünülmektedir.

Bu cephenin sağındaki 2. mekânın da 3, 4, 5 mekânlarında olduğu gibi sivri kemerli penceresinin olduğu düşünülmektedir. Bu pencereler sivri hafifletme kemerli, dikdörtgen çerçeve içinde, sövesi ve kemer aynası taştan ve demir şebekelidir.

Bu cephe önündeki arazi üzerindeki depolar kaldırılmış [Foto B.21-23] ve toprak hafredildiğinden zemin kotu yaklaşık 3m. aşağı inmiştir. 1977 restorasyonunda temellere ek taş duvar örülerek genişletme işlemi yapılmıştır [Foto B.51-54].

Yenilenen kubbe kasnaklarının alt kısımlarında özgün kasnak izleri mevcuttur [Foto A.86,88]. Özgün kasnakların yaklaşık 90 cm. yüksekliğinde ve 1 sıra taş+2 sıra tuğla almasıyla yapıldığı düşünülmektedir.

Kuzeybatı Cephesi

1-2 mekânının dış cidarı olan bu cepheye güneybatı yönünden külliye bahçe duvarının saplandığı eski fotoğraflardan görülmektedir [Foto B.56-57]. Aynı fotoğraflarda, bu cephede özgün kasnak izleri görülmektedir.

1977 onarımında güneybatı yönünden gelen külliye avlu duvarı kaldırılmıştır [Foto B.60-61]. Yıkık olan sol taraftaki 2b duvarı [Foto B.58-59] zeminine kadar kireç taşıyla kaplanmıştır [Foto B.62-63]. Kubbe kasnakları yenilenmiştir [Foto B.61].

BÖLÜM 6. RESTORASYON ÖNERİSİ

6.1. Yeniden Kullanım Önerisi

Yakup Ağa Külliyesi kentin en işlek ticari merkezi ile Kastamonu Kalesi arasında bulunduğundan turistlerin uğradığı bir yerdedir. Son yıllarda Kastamonu'da iç turizm artmıştır.

Geleneksel el sanatları yönünden oldukça zengin olan bu bölgede Yakup Ağa İmaret'i'nin de, halkın kendi ihtiyacı, geçim kaynağı ve hobi olarak üretilen ürünlerin sergilendiği ve satıldığı bir yer olması düşünülmektedir. İmaretin tüm mekânlarının girişleri ayrı olduğundan her mekânda ayrı ürünlerin satılması önerilmiştir.

1-2 Mekânı

Dokuma-Baskı, El Sanatları Ürünleri: Renkli dokuma, çarşaf dokuma, keten dokuma, kuşak, tela, keçe, kese, kilim, çul, heybe, sofra bezi vb.

3. Mekân

Madeni El Sanatı Ürünleri: Kapaklı sahan, hamamtası, kahve güğümü, ibrik, kazan, sini, el değirmeni, Tosya çakısı, bıçak vb.

4. Mekân

Ahşap El Sanatı Ürünleri: Çeyiz sandığı, baston, küçük oyma ürünler, sepetler, saz-kemane, yayık.

5. Mekân

İplik İşi- Örmek Süsleme El Sanatları: Çarşaf bağı, perde kenarı, yastık kenarı, oya, dantel, Tosya kuşağı, sarı yazma, bel kuşağı, iç kuşak vb.

6.2. Gerekli Müdahaleler

Yapıdaki restorasyon projesinde uygulanması önerilen müdahaleler şunlardır:

1-Sağlamlaştırma

2-Temizleme

3-Bütünleme

4-Yenileme

Bu müdahalelerden birkaçının bir arada uygulanabileceği gözönüne alınmalıdır.

6.2.1. Sağlamlaştırma

- Yapının strüktüründe büyük hasarlar nedeniyle ve iş güvenliğinin sağlanabilmesi için öncelikle taşıyıcı sistemin kontrol altına alınması (askıya alma gibi).
- Yapı çevresinde belli noktalarda sondaj yapılarak ya da muayene çukurları açılarak geoteknik etüd yaptırılması, ayrıca zemin profili, zemin emniyet gerilmesi, yeraltı su seviyesi, zemin hakim periyodu, dane özellikleri, Standart Penetrasyon Testi, temel kesit alanı deneyleri sonucunda, zemin mekaniği uzmanının önerisi doğrultusunda hazırlanacak rapora göre temel sağlamlaştırmasının yapılması (ö: zemin daneli ya da ayrılmış kayaç ise jet grouting; zemin killi ise mini kazık gibi yöntemlerle temel sağlamlaştırması).
- Yapıda zemin oturması ve yapının düşeyden sapmasını engellemek için kuzeydoğu cephesinde temel genişletmesi ve özgün toprak seviyesine kadar masif payandalama yapılması.
- Çatlak ve boşluk deneyleri yapılarak durumlara göre enjeksiyon, dikiş gibi yöntemlerle çatlakların kapatılması.

- Düşeyden ayrılmaları engellemek için duvarlarda metal gergi ya da çubuklarla karşılıklı kenetleme yapılması.
- Yatay bağlayıcıların yetersiz ve yok olmaları sebebiyle bu bölümlerde metal gergiler kullanarak yapının çerçeve içine alınması.
- Kuzeydoğu ve kuzeybatı cephelerinde derz onarımı yapılması.
- Aşınmış, çatlamış kumtaşlarının ve kireç taşlarının bozulma durumlarına göre koruma uzmanlarının seçeceği yöntemlerle taşın bağlayıcısının yeniden oluşturulması, yüzeyden ~10 cm aşınan taşların çürütülerek değiştirilmesi (ancak taş sağlamlaştırması yapmadan önce temizleme işlemlerinin yapılması) önerilmiştir.

6.2.2. Temizleme

- Cephede ve iç mekânlarda oluşan rutubeti arttıran zemin suyunu yapıdan uzaklaştırmak için; yapı etrafında belirlenecek yerlerde drenaj yapılması, kuzeydoğu cephesinde kapanan mazgalların açılması.
- Revak ve mekânların özgün döşeme kotunun saptanması için mevcut toprağın, kubbelerden düşen tuğlaların ve duvarlardan düşen taşların kaldırılması.
- İç mekânlarda ve revak beden duvarlarında, özgün yapısından bölümler bırakarak, kararan, çatlayan ve dökülen sıvanın raspa edilmesiyle alttaki duvarın çatlak vb durumlarının ortaya çıkartılması.
- Çatıda ve cephede büyümüş olan bitkilerin (duvarda derin kökü olanların) ve biriken toprağın temizlenmesi.

- Cephelerde ve iç mekânlarda kirlenen taşların türü, kir tabakası, yüzey bozulmaları incelenerek; taş üzerinde birikmiş is ve kurum tabakalarının mikro kumlama, karbon birikimleri için karbon tetra klorür kullanarak temizlenmesi önerilmiştir.

6.2.3. Bütünleme

- 2. mekânın 2b ve 2c duvarlarının restitüsyona göre örülerek kubbesinin tamamlanması.
- 3. mekânda ocak, baca ve kemerlerinin tamamlanması, yıkılan tromp ve kubbenin tamamlanması.
- 4. mekânda yıkılan tromp, duvarlar ve kubbenin tamamlanması.
- 5. mekânda ocakların tamamlanması, kubbedeki yarıkların kapatılması.
- Tüm mekân ve cephelerdeki pencere ve kapıların, lento, söve, kemer aynası gibi elemanların aşınmış ve eksik kısımlarının tamamlanması.
- Pencere ve kapılara ahşap doğrama ve pencerelere demir şebeke yapılması.
- Saçakların aşınmış ve eksik bölümlerinin özgün biçimlerine göre tamamlanması.
- Bacaların yükseltilerek şapkalarının konulması.
- Çatıda kubbe kasnaklarının restitüsyona göre tamamlanması ve tüm kubbelerin tamamlanarak özgün kaplaması konusunda yeterli veri

olmaması nedeniyle günümüzde yapının korunması için uygun olduğu düşünülen kurşun levhalarla kaplanması.

6.2.4. Yenileme

Yapıya verilecek yeni işlevine uygun olarak yapılması düşünülen işlemler şunlardır:

- Revak ve mekânlarda temizlik sonrasında bulunacak özgün döşemeye göre uygun malzeme ile (tuğla ya da doğal taş olabilir) kaplanması.
- Duvarların sıvanması.
- Mekânların hareketli mobilyalar ile tefrişi.
- Aydınlatma ve ısıtma için elektrik tesisatı yeni yapılacak döşeme altından (her mekân için ayrı ayrı) geçirilmesi, kablolarının duvarları delmeden sıva altından geçirilmesi, ısıtmanın elektrik ya da gazlı sobalarla sağlanması.

SONUÇ

Kastamonu Yakup Ağa İmareti için restorasyon projesi hazırlamayı amaçlayan bu çalışma, yapı için uygun işlevlerle yeniden kullanımlar öneren bir ön hazırlıktır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün bakım ve onarımından sorumlu olduğu yapı 1977 yılında yetersiz ve hatalı bir onarım geçirmiştir. Daha sonraları ilgilenilmeyen yapı bakımsız ve harap durumda günümüze kadar gelmiş, gün geçtikçe de durumu kötüye gitmektedir.

Külliyede yeralan diğer yapılar için uygun işlevler verilerek bu yapıların bir an önce kurtarılması, çevre halkına hizmet verebilecek duruma gelmesi ve korunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] **Darkot , B.**, “Kastamonu”, İslam Ansiklopedisi, C.6, S.399-403, İstanbul, 1955
- [2] **Eyüpgiller, K.K.**, Kastamonu Kent Tarihi (Fiziksel Gelişimi, Anıtsal Yapıları ve Konutları), İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul,1995
- [3] **Eski, M.**, “ Tarih Boyunca Kastamonu”, Kültür ve Sanat, Sayı 27, s. 9-11,Türkiye İş Bankası, İstanbul,1995
- [4] **Yalçın, O.**, Kastamonu, İstanbul, 1961
- [5] **Uzunçarşılı, İ.H.**, Açıksöz Gazetesi, Kastamonu, 25 Ekim 1921,
- [6] **Mehmet Behçet**, Kastamonu Asar-ı Kadimesi, İstanbul, 1341
- [7] **Gökoğlu, A.**, Paphlagonia, Gayri Menkul Eski Eserleri ve Arkeolojisi, C.1, Kastamonu, 1952
- [8] **Ozanoğlu, İ.**, Kastamonu Kütüğü, İstanbul,1952
- [9] **Cunbur, M.**, “Kastamonu Kent Tarihinde Ahiler ve Kuruluşları”, Türk Tarihinde ve Kültüründe Kastamonu, Tebliğler 19-21 Ekim 1988, Kastamonu, Ankara 1989, S. 7-16
- [10] Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Defter No:328, Sayfa No: 667, Sıra No:379'da kayıtlı İstanbul'da Evâhir-i Şevval 965 tarihli, Yakup Ağa İbni Abdurrahman Vakfı Çevirisi, Defter 628, Sayfa 148, No. 178 (379).
- [11] **Uysal, S.**, Kastamonu Camilerindeki Bezemeli Ahşap Eserler, Gazi Üniversitesi, Siyasal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.
- [12] **Mehmet Süreyya**, Sicil-i Osmani, İstanbul, 1311, C. 2, S. 241.
- [13] **Erdoğan, M.**, “Osmanlı Devrinde Anadolu Camilerinde Restorasyon Faaliyetleri”, Vakıflar Dergisi, Ankara, 1968, C. 7, S. 149-205.

- [14] **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, 1983, S. 132.
- [15] **Hasol, D.**, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 6.Basım, İstanbul, 1995.
- [16] **Ergin, O.**, Türk Şehirlerinde İmaret Sistemi, İstanbul, 1939.
- [17] **Eyice, S.**, “İmaret”, Türk Ansiklopedisi, C. 20, Ankara, 1972.
- [18] **Ünver, S.**, “Anadolu’da ve İstanbul’da İmaretlerin Aşhane, Tabhane, misafirhanelerine ve Müesseselerin Ruhi Kemallerine Dair”, İ. Ü. Tıp Fakültesi Mecmuası, Sayı: 18, İstanbul ,1941.
- [19] **Doğan, A.**, Osmanlı Mimarisinde Tarikat Yapıları; Tekkeler, Zaviyeler ve Benzer Nitelikli Yapılar, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayınları, 1977.
- [20] **Huart, Cl.**, “İmaret “, İslam Ansiklopedisi, C. 5, İstanbul ,1950.
- [21] **Cunbur, M.**, “I. Abdülhamit Vakfiyesi ve Hamidiye Kütüphanesi”, A.Ü. D.T.C.F. Mecmuası, C. 22, Sayı 1-2, Ankara, 1964, S. 17-69.
- [22] **Kuran, A.**, Anadolu Medreseleri, C. 1, Ankara,1963.
- [23] **Yenen, Z.**, Vakıf-İmaret Sistemi Bağlamında Osmanlı Dönemi Türk Kentlerinin Kuruluş ve Gelişim İlkeleri, İ.T.Ü. Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1988.
- [24] **Barkan, Ö. L.**, “Osmanlı İmparatorluğunda İmaret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Ait Araştırmalar”, İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 23, Sayı 1-2, 1962-63.
- [25] **Ülken, P.Z.**, “Vakıf Sisteminde Türk Şehirciliği”, Vakıflar Dergisi, C. 9, İstanbul, 1971.
- [26] **Arseven, C. E.**, Türk Sanatı Tarihi, İstanbul,1928.
- [27] **Yüksel, İ.A.**, Osmanlı Mimarisinde II.Bayezid, Yavuz Sultan Selim Devri, 5. Cilt, İstanbul, 1983.

EKLER

Foto A.1. Yakup Ağa Külliyesi ve Kale'nin genel görünümü

Foto A.2. Yakup Ağa Camisi

Foto A.3. Kulliye genel görünümü

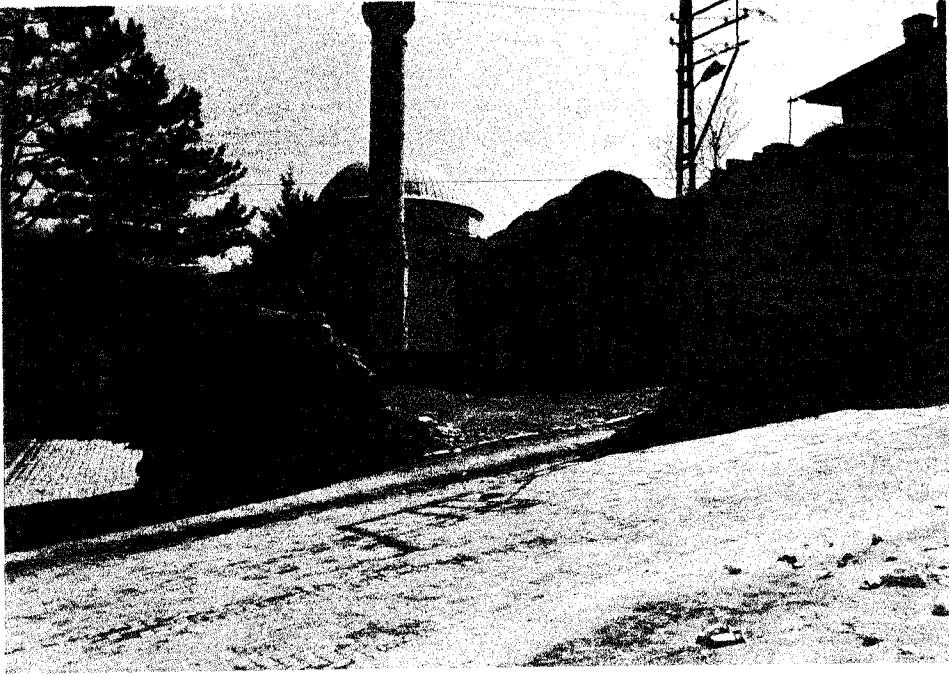

Foto A.4. Avlu giriş kapısı ve 1. Medrese

Foto A.5. Medrese

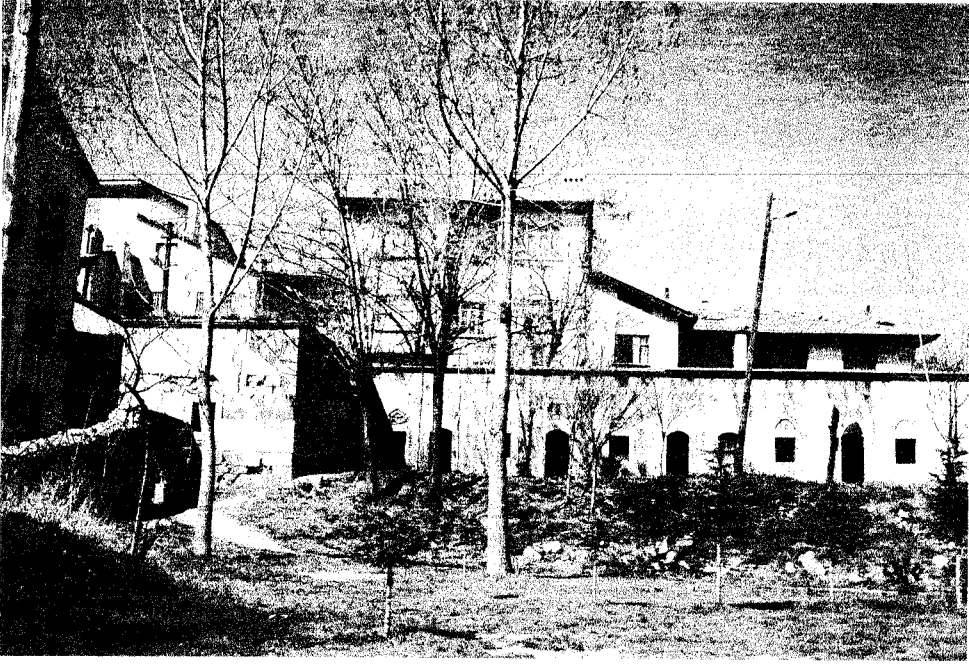

Foto A.6. Medrese

Foto A.7. Sıbyan Mektebi

Foto A.8. İmaret çatı görünümü

Foto A.9. İmaret + avlu giriş kapısı

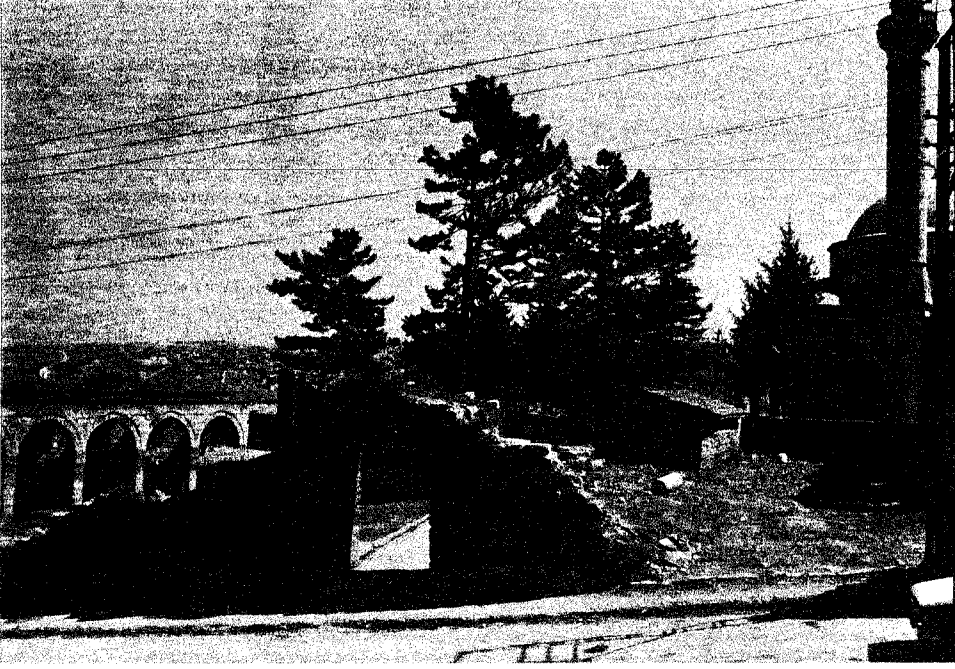

Foto A.10. Avlu giriş kapısı

Foto A.11. İmaret yan duvarı ve avluya giriş kapısı

Foto A.12. Duvar örgü detayı

Foto A.13. Keten Sokak'tan yükselerek gelen taş basamaklar ve giriş kapısı

Foto A.14. Cami bahçesi

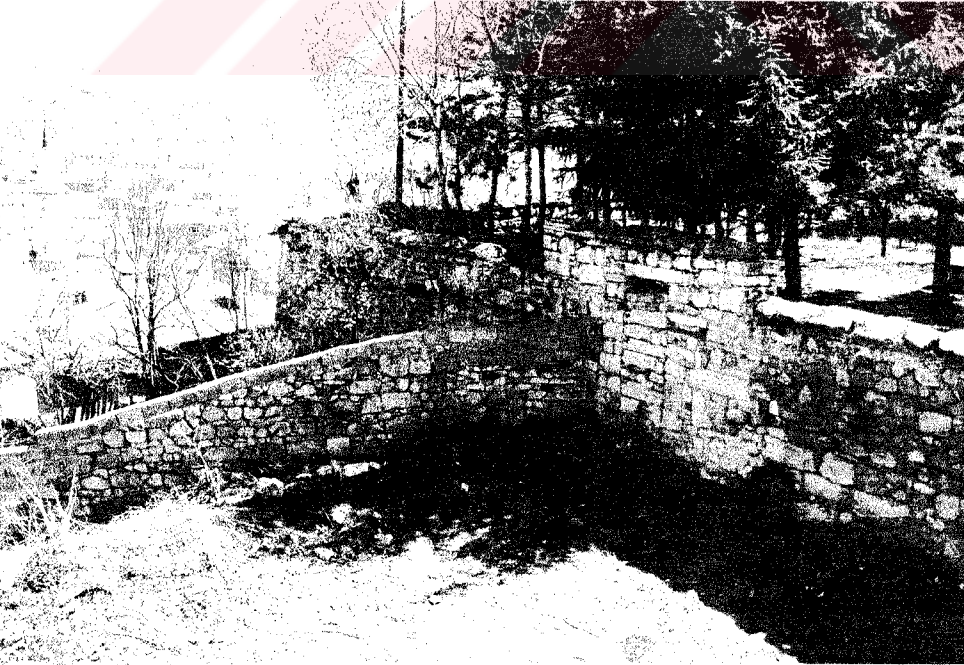

Foto A.15. Keten Sokak'tan ulaşılan giriş kapısı

Foto A.16. Giriş kapısı (dıştan)

Foto A.17. Giriş kapısı (içten)

Foto A.18. Ağa İmareti Sokak üzerindeki giriş kapısı (dıştan)

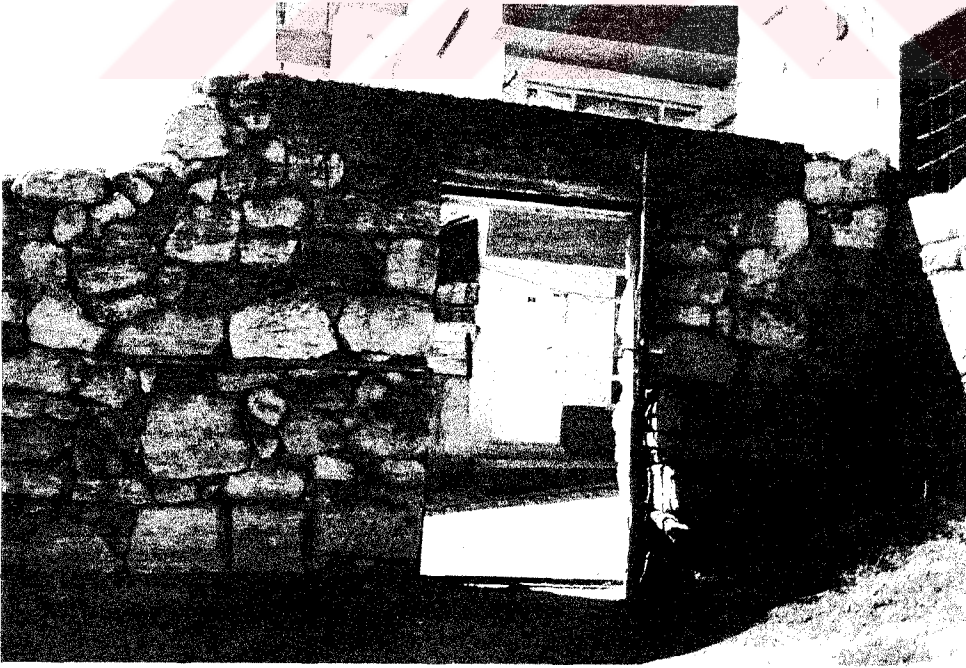

Foto A.19. Ağa İmareti Sokak üzerindeki giriş kapısı (içten)

Foto A.20. Giriş kapısı + hela + 1. Medrese + şadırvan

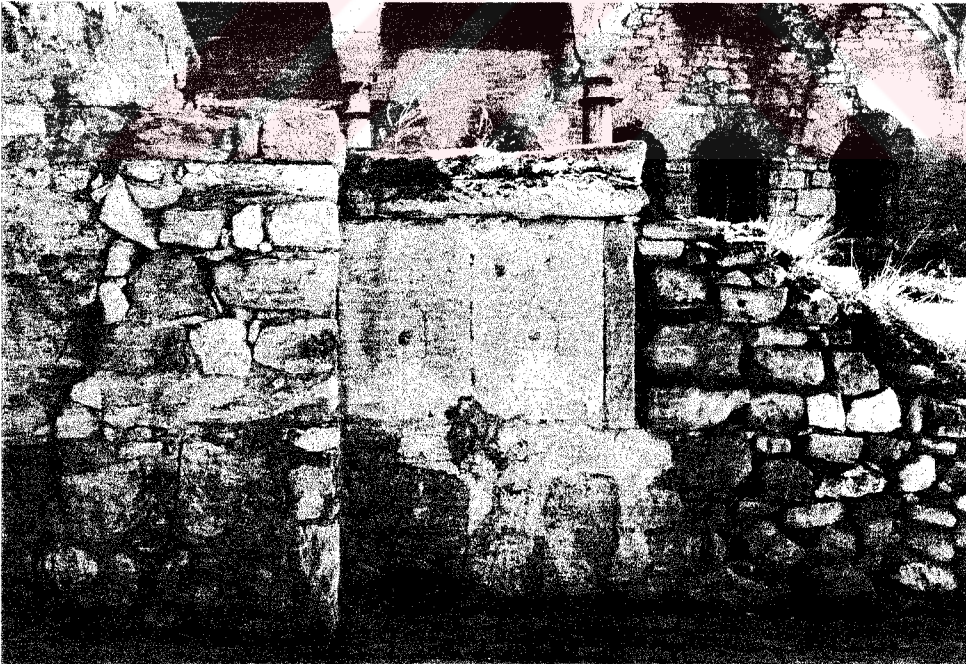

Foto A.21. Çeşme

Foto A.22. Külliye giriş kapısı ve helanın avlu
içinden g r n ř 

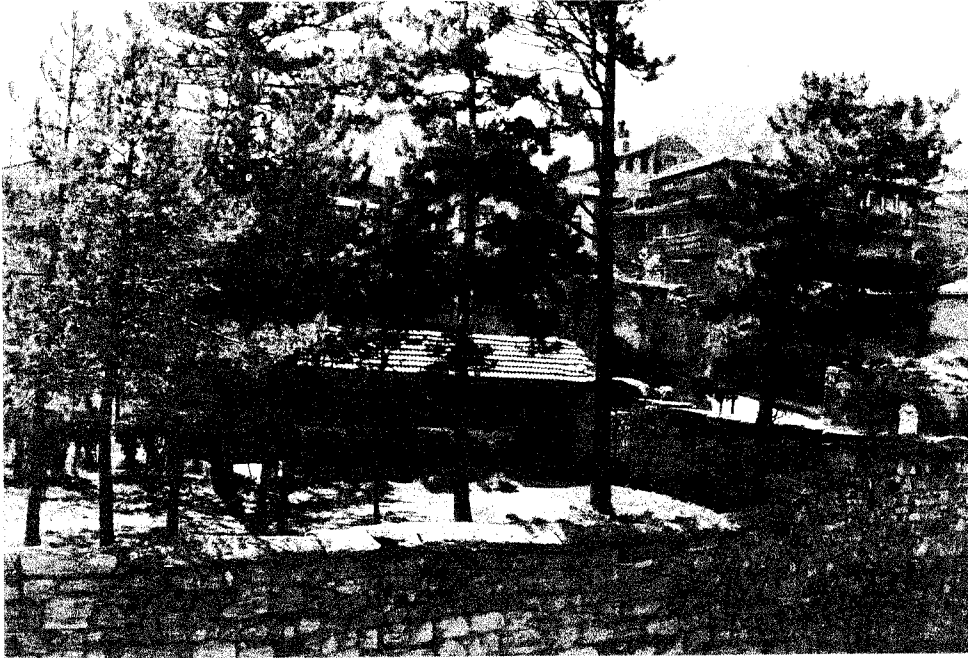

Foto A.23. şadırvan + giriş kapısı

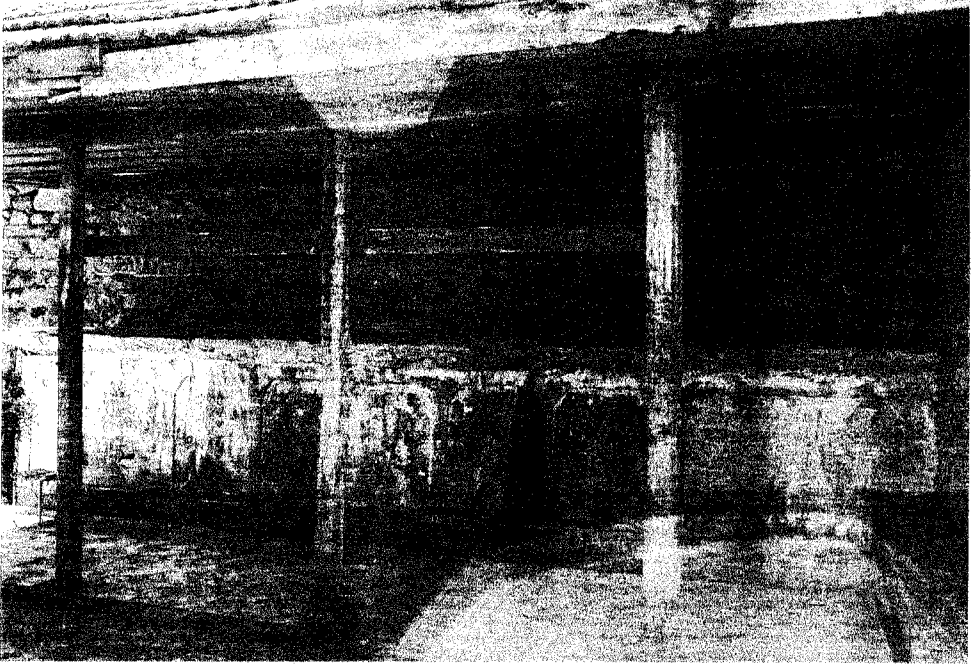

Foto A.24. Şadırvan

Foto A.25. Havuz

Foto A.26. Cami kuzey cephesi

Foto A.27. Cami güney cephesi

Foto A.28. Cami son cemaat yeri

Foto A.29. Güneybatı revakları

Foto A.31. Revakların içten görünümü

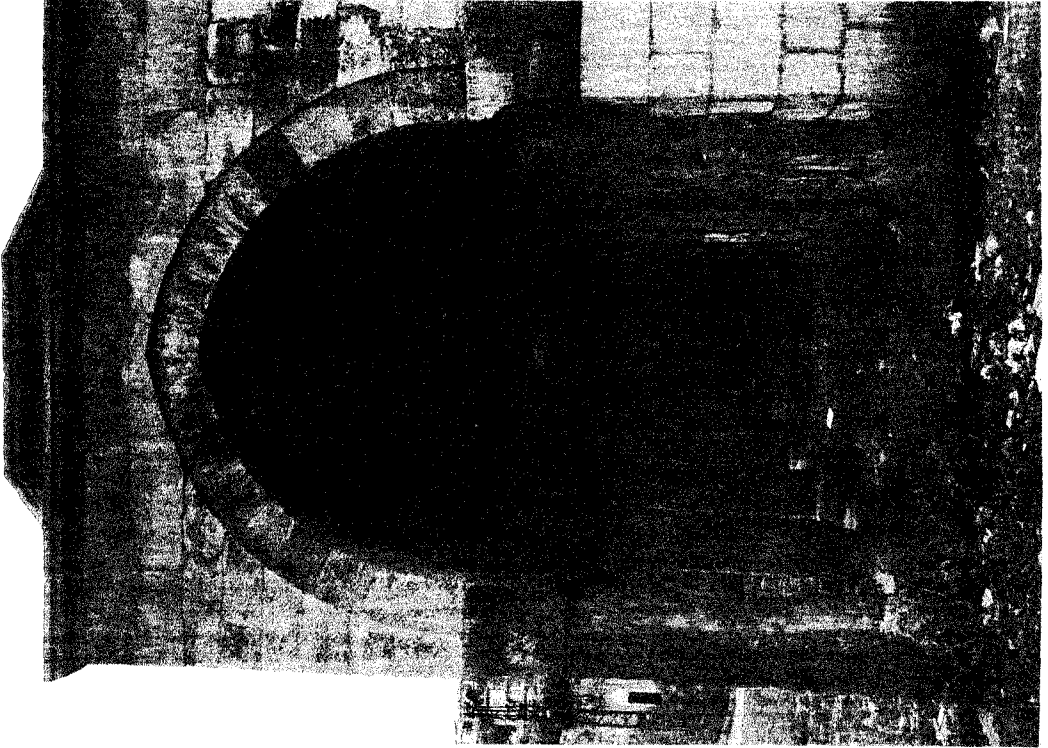

Foto A.30. Güneydoğu revağı

Foto A.32. 1a duvarı (K₁ kapısı ve P₄ penceresi)

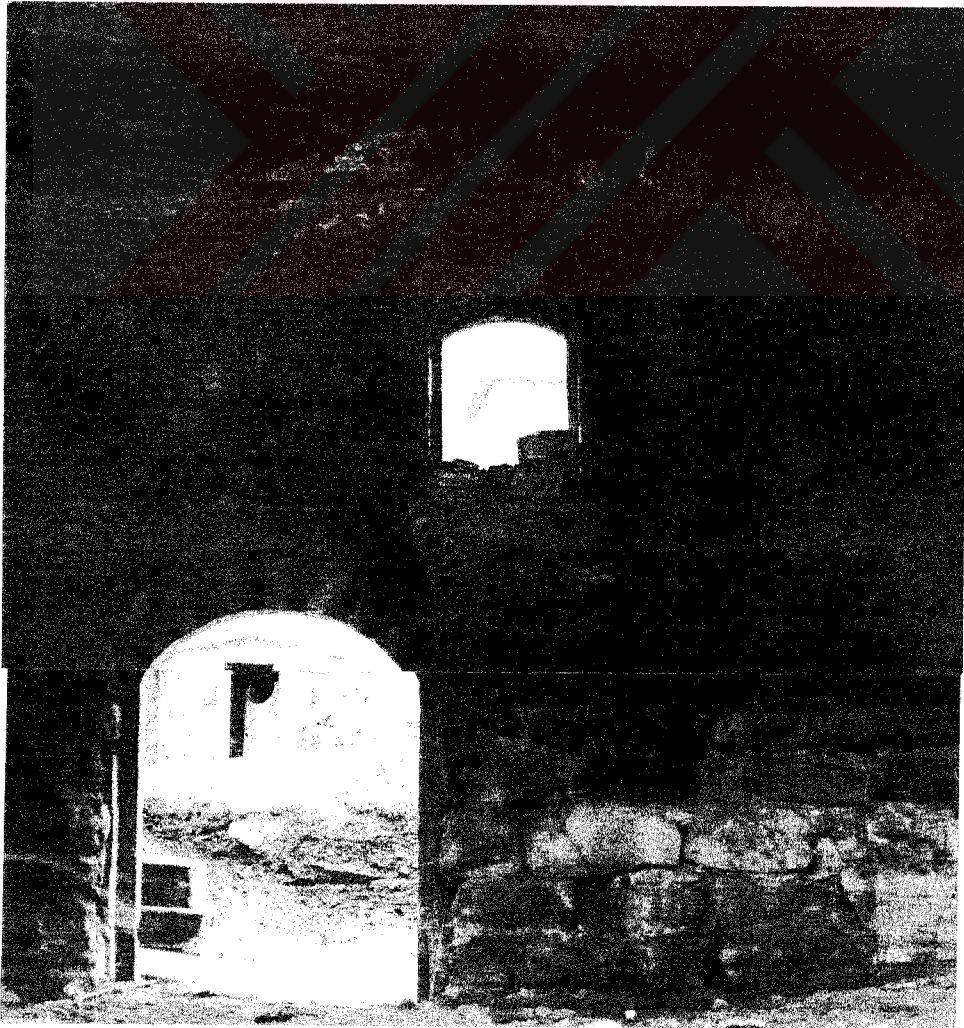

Foto A.33. 1a duvarı

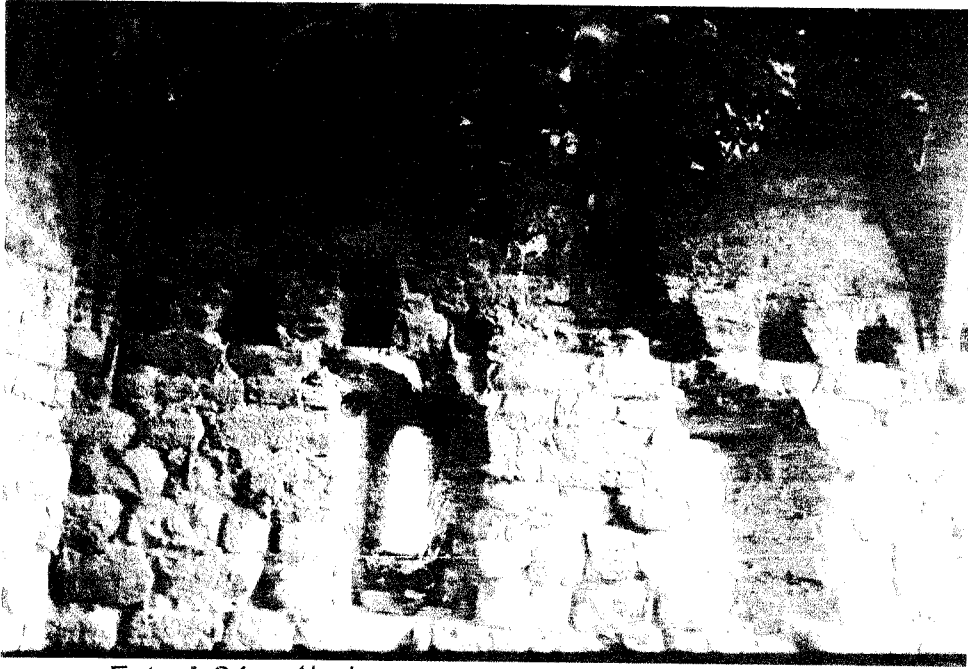

Foto A.34. 1b duvarı

Foto A.35. 2b duvarı

Foto A.36. 1d duvani

Foto A.37. 1d duvari

Foto A.38. 2c-2d duvari

Foto A.39. 2d duvari

Foto A.41. 3b duvari

Foto A.40. 3a duvari

Foto A.43. 3d duvari

Foto A.42. 3c duvari

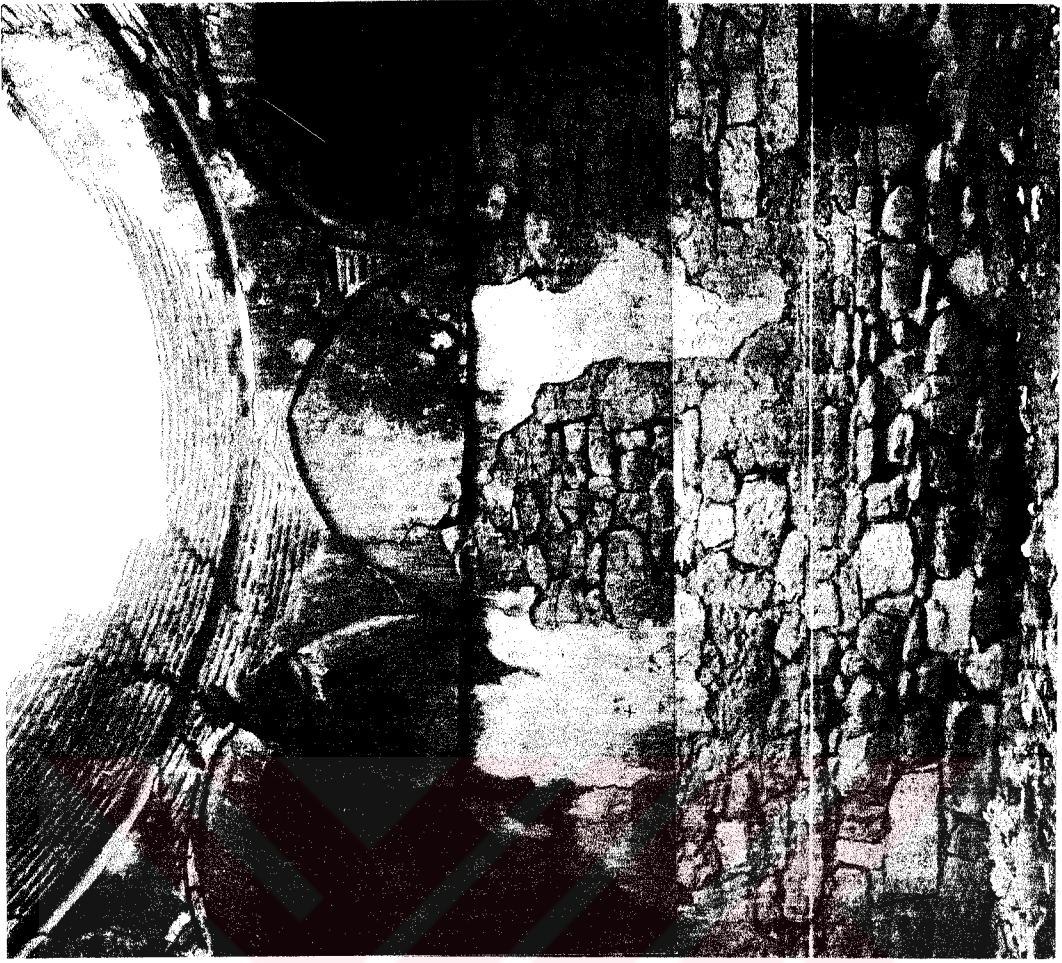

Foto A.45. 4b duvari

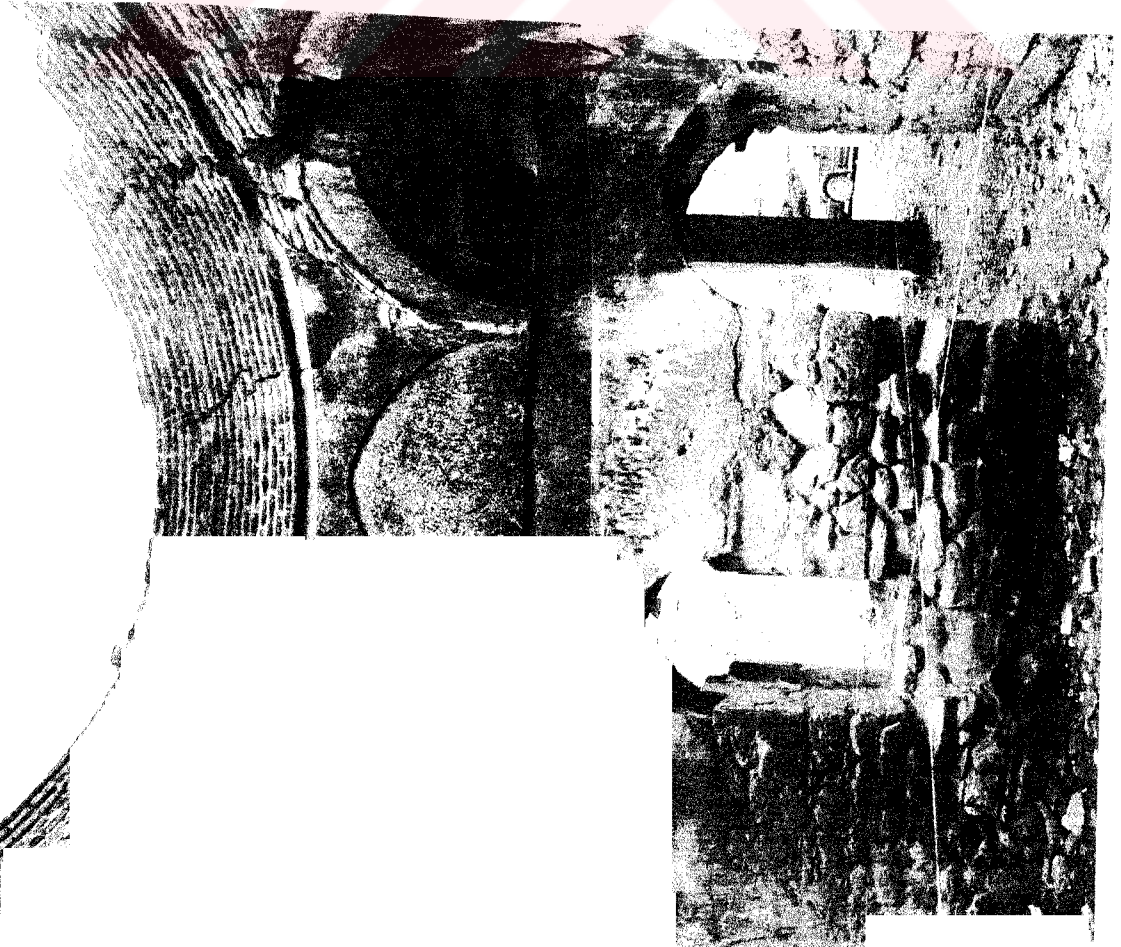

Foto A.44. 4a duvari

Foto A.47. 4d duvari

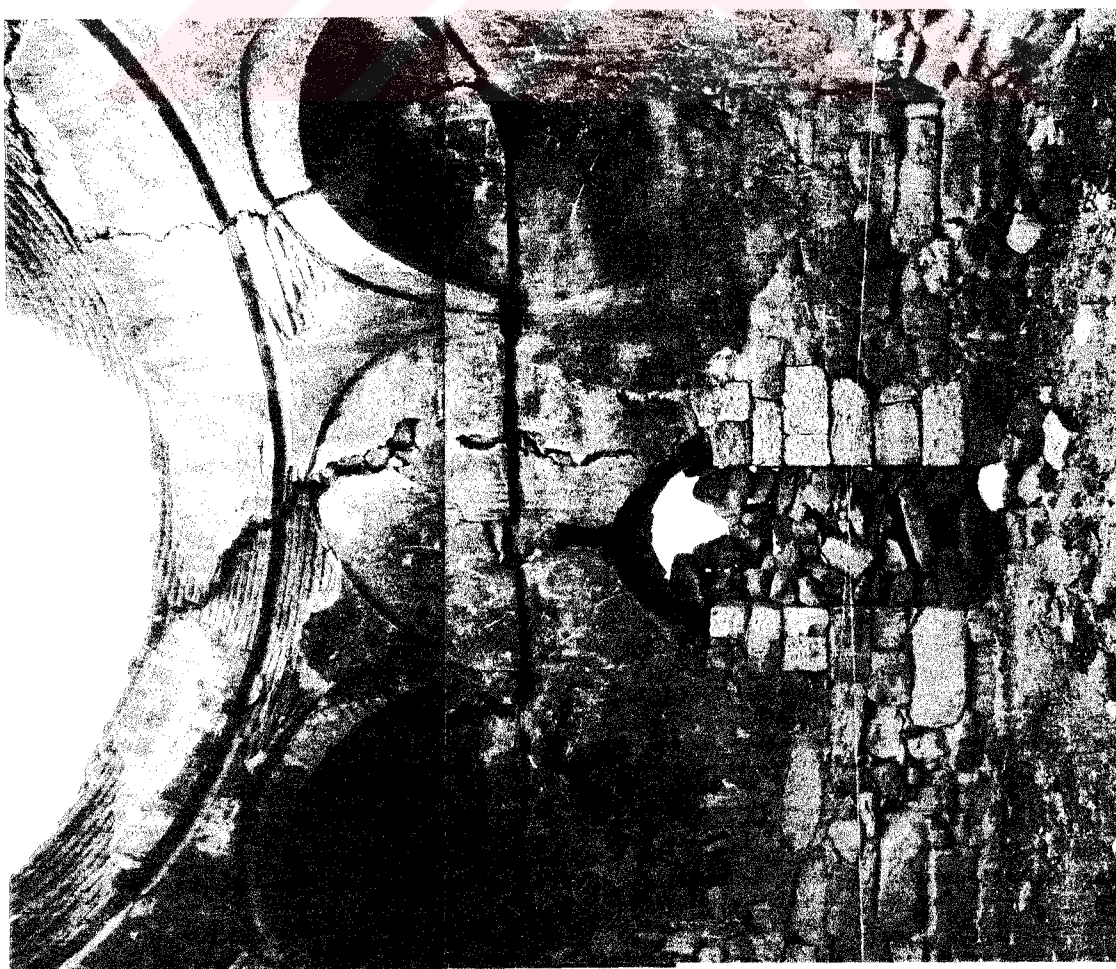

Foto A.46. 4c duvari

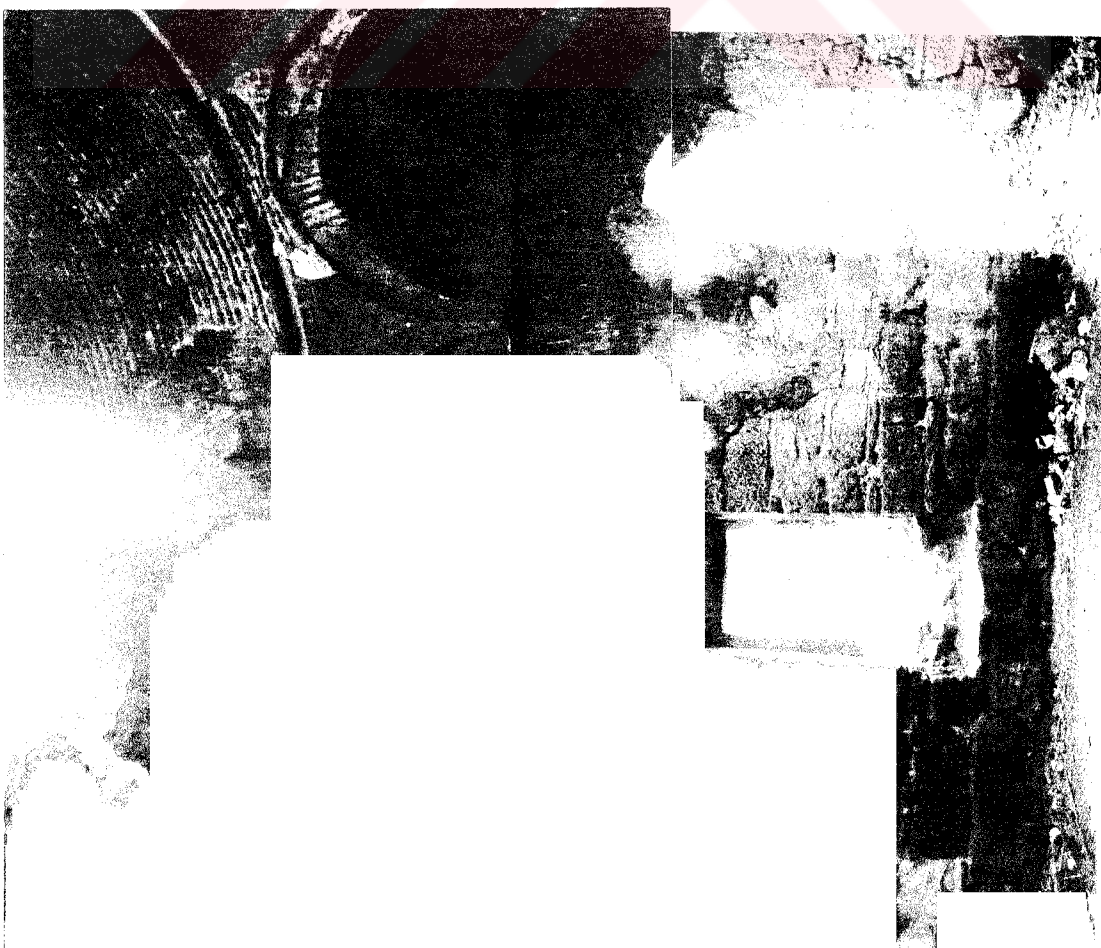

Foto A.48. 5a duvari

Foto A.49. 5b duvari

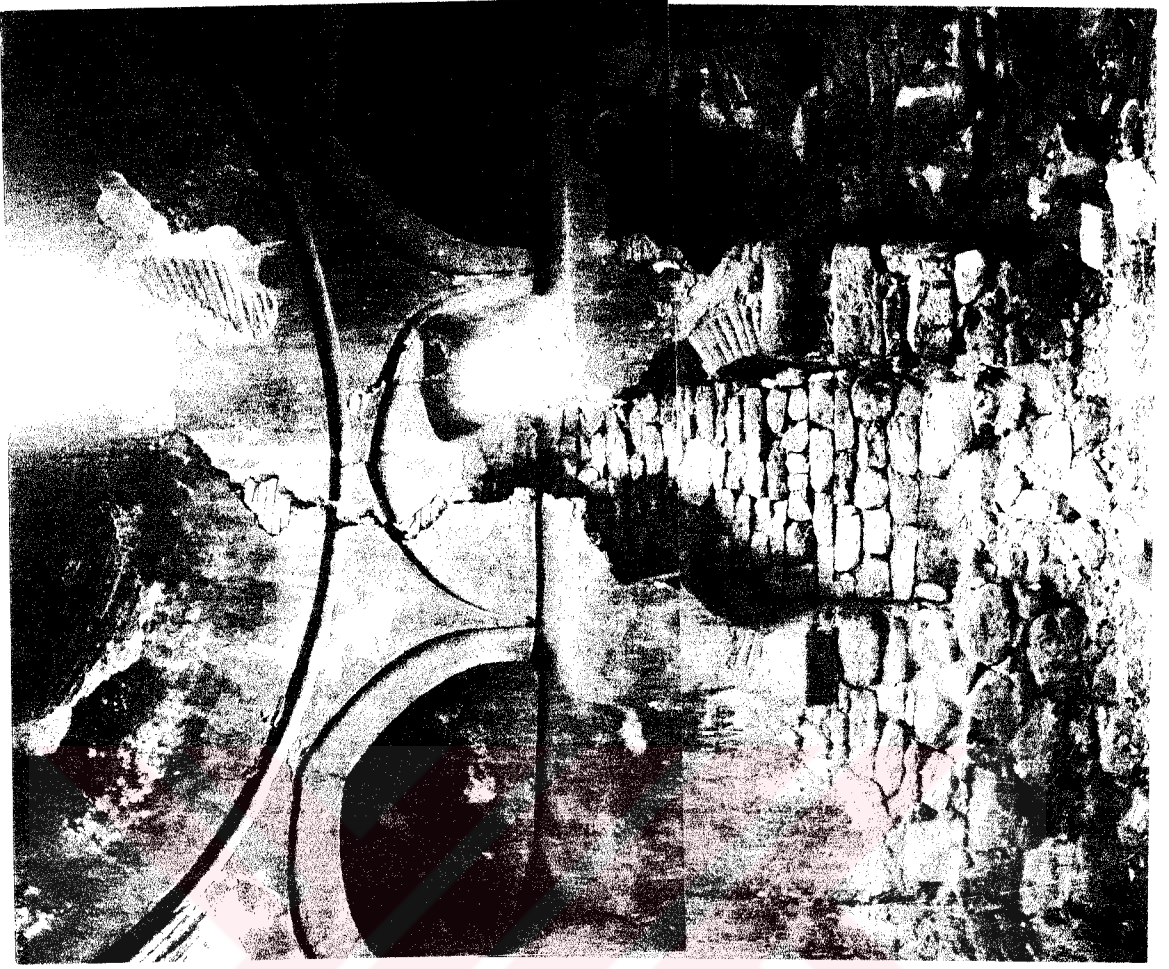

Foto A.51. 5d duvarı (1. ve 2. ocak)

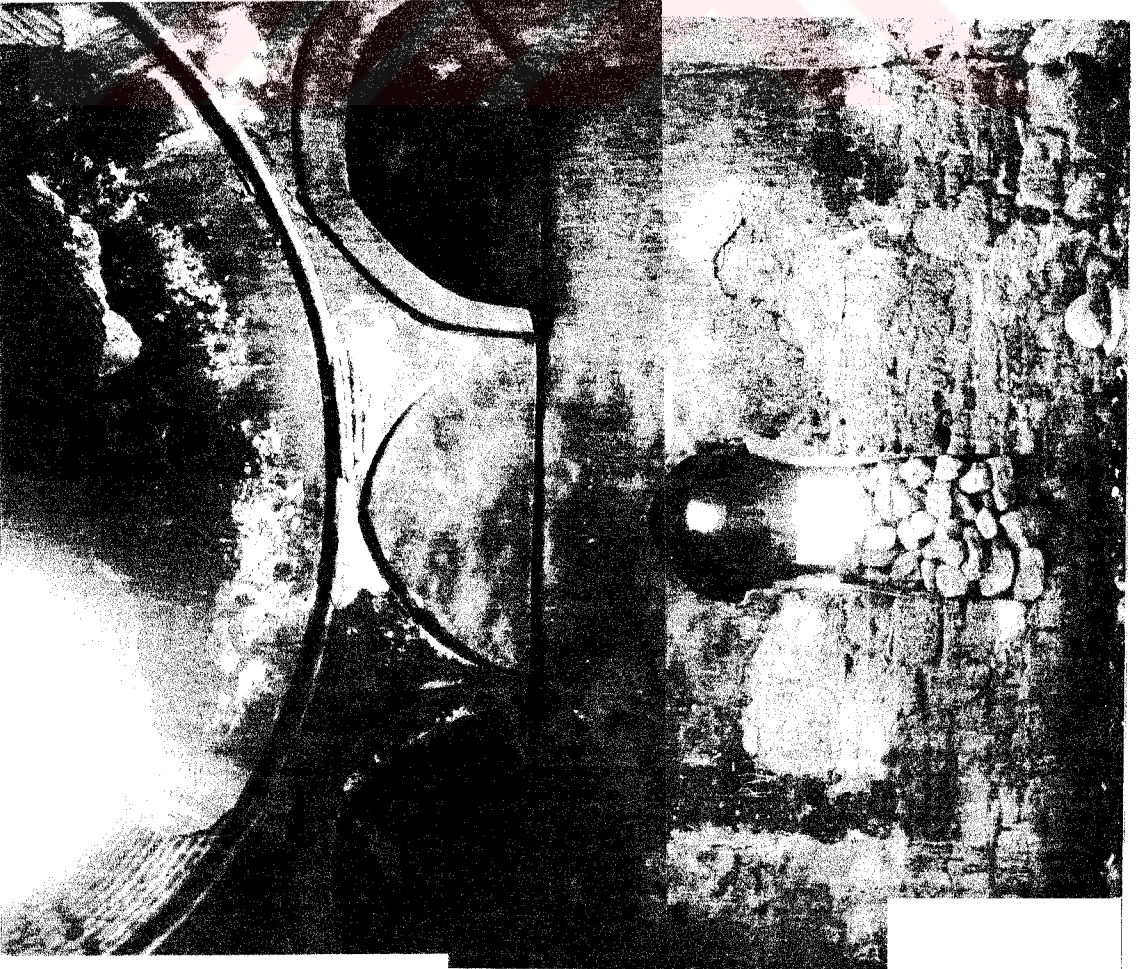

Foto A.50. 5c duvarı

Foto A.52. Hatıl yuvası

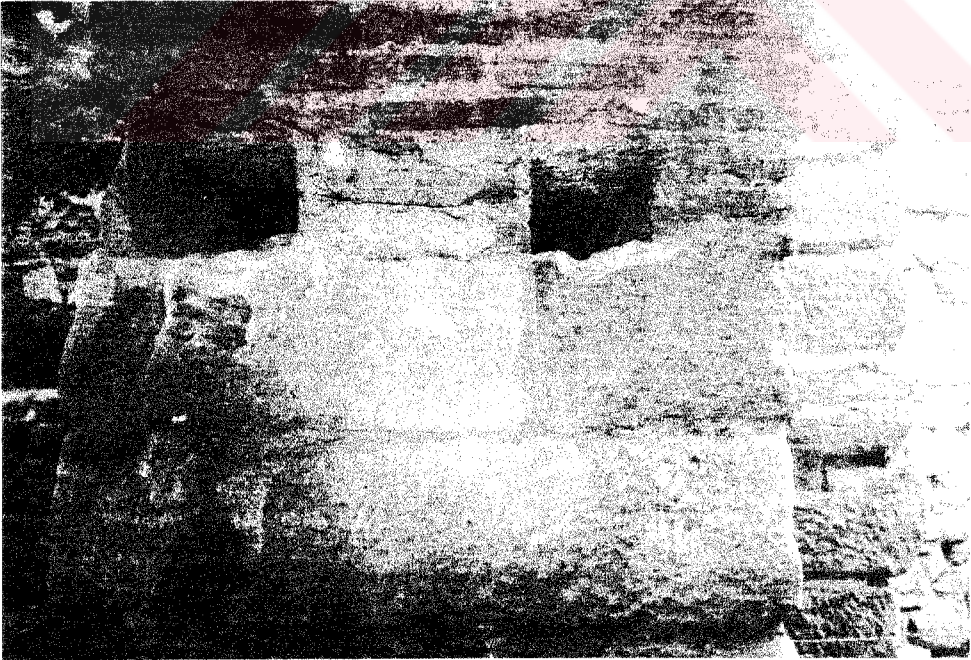

Foto A.53. Kapı üstü hatıl boşlukları

Foto A.54. 1-2 mekânı güneydoğu duvarı gergi birleşim detayı

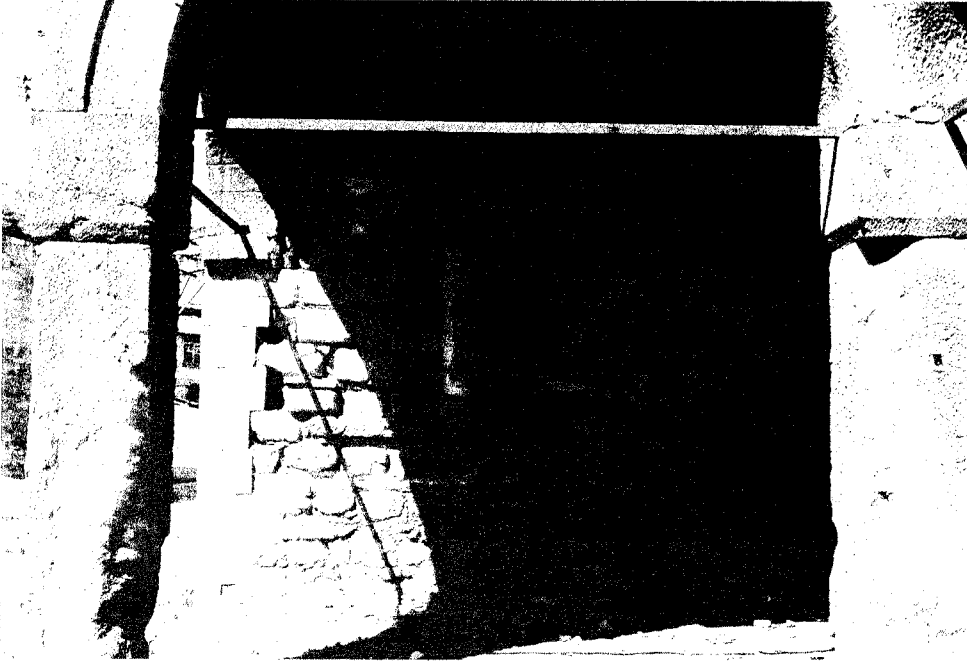

Foto A.55. R₁ revağı

Foto A.56. R₂ revağı (kuzeybatı duvarı)

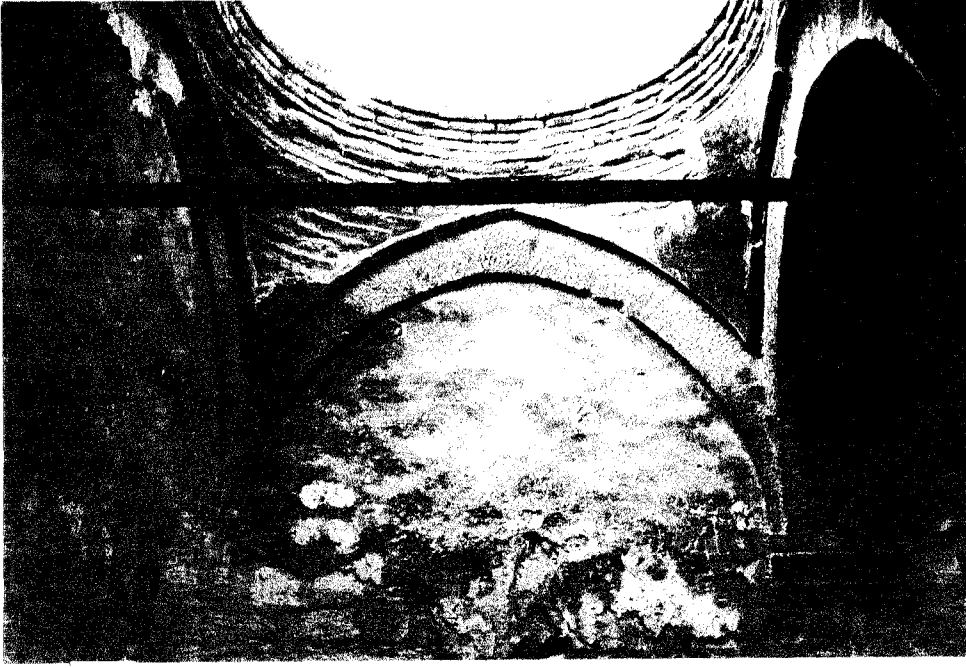

Foto A.57. R_2 revağı (kuzeydoğu duvarı)

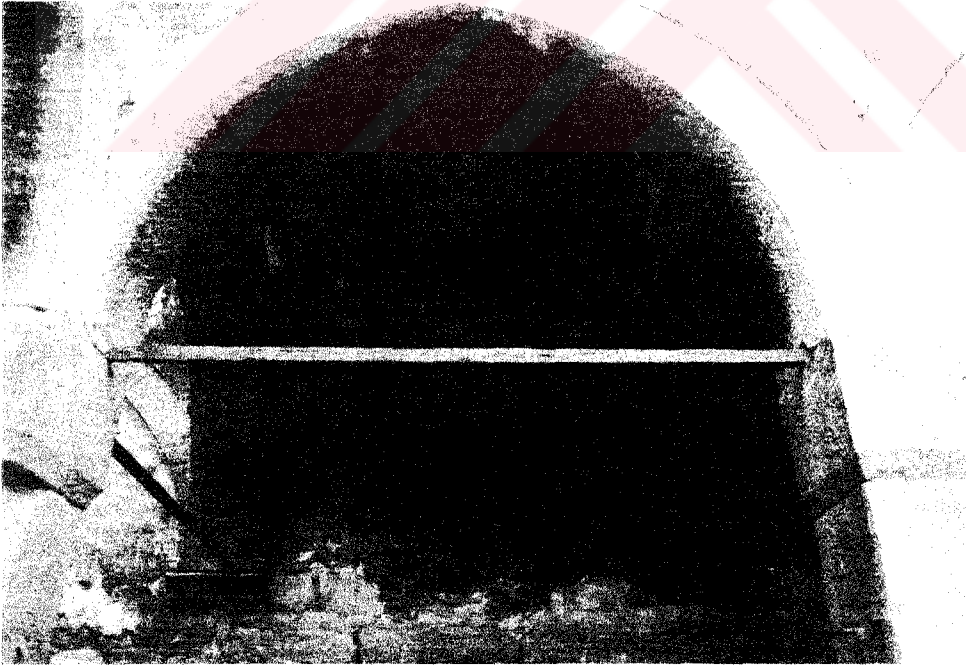

Foto A.58. R_3 revağı

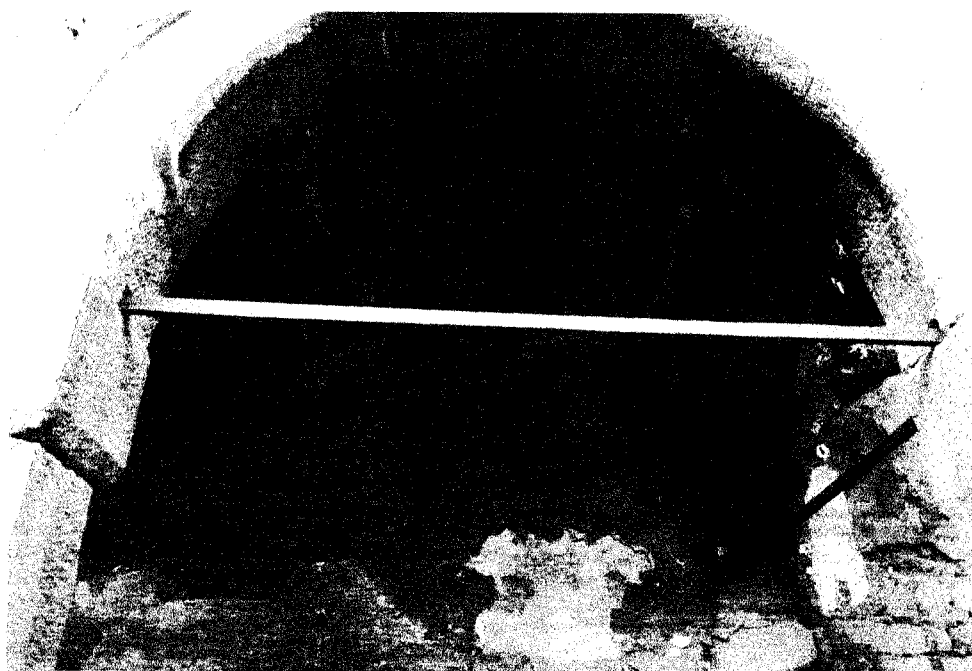

Foto A.59. R₄ revaği

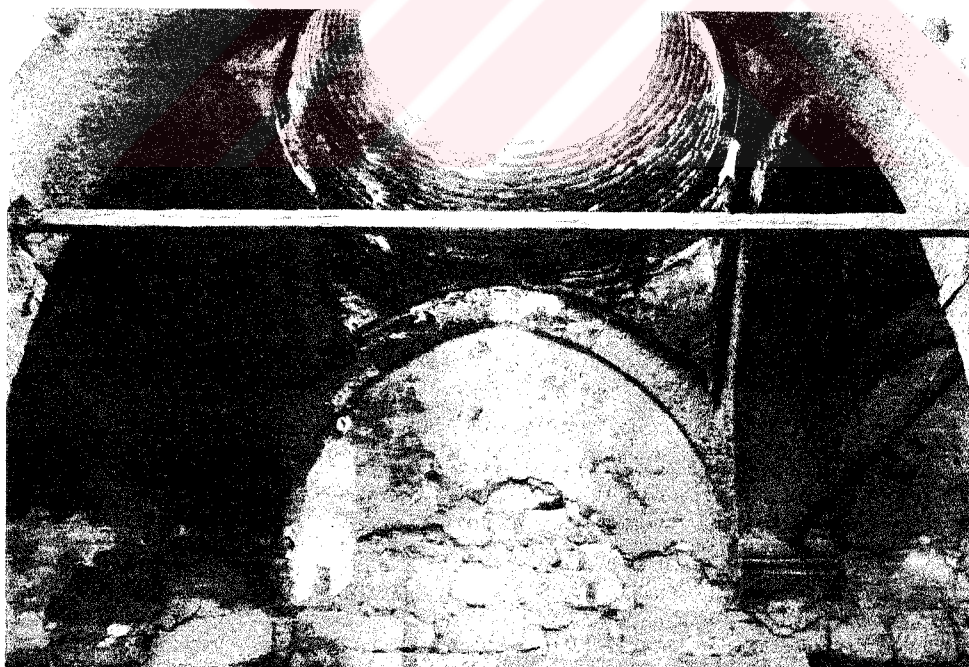

Foto A.60. R₅ revaği

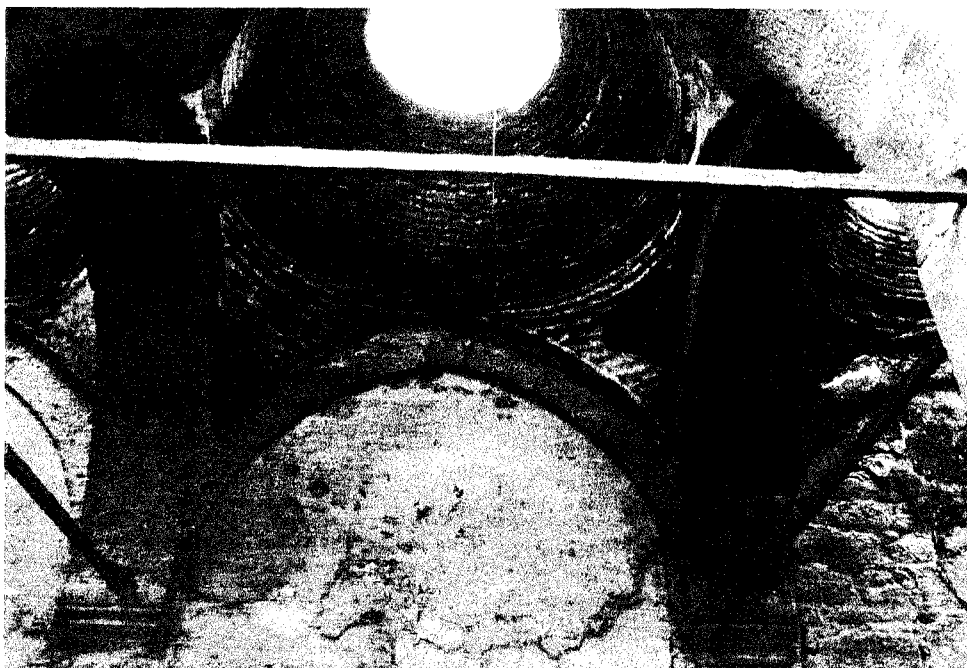

Foto A.61. R₆ revağı

Foto A.62. R₇ revağı

Foto A.63. Kubbeler genel görünüm

Foto A.64. Kubbeler genel görünüm

Foto A.65. R_1 revak kubbesi

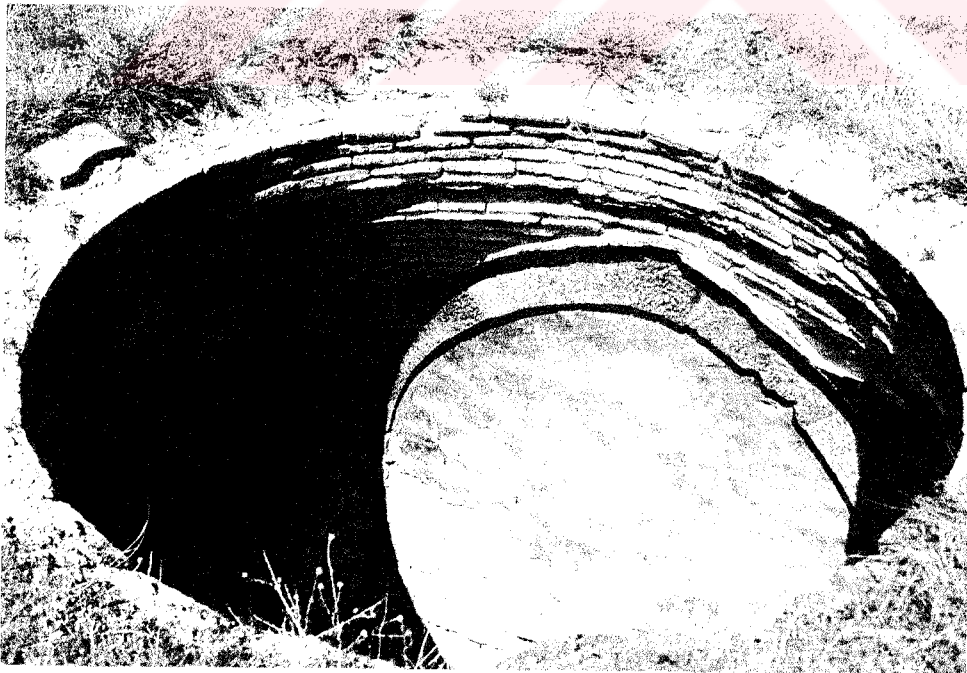

Foto A.66. R_2 revak kubbesi

Foto A.67. R_4 , R_5 , R_6 , R_7 revak kubbeleri ve 5. mekân kubbesi

Foto A.68. R_5 , R_4 , R_3 , R_2 , R_1 revak kubbeleri ve 1. mekân kubbesi

Foto A.69. Yenilene revak kashakları

Foto A.70. R₄, R₅ revak kubbeleri

Foto A.71. R₁ revağı kubbe detayı

Foto A.72. 1. mekân kubbe örgü detayı

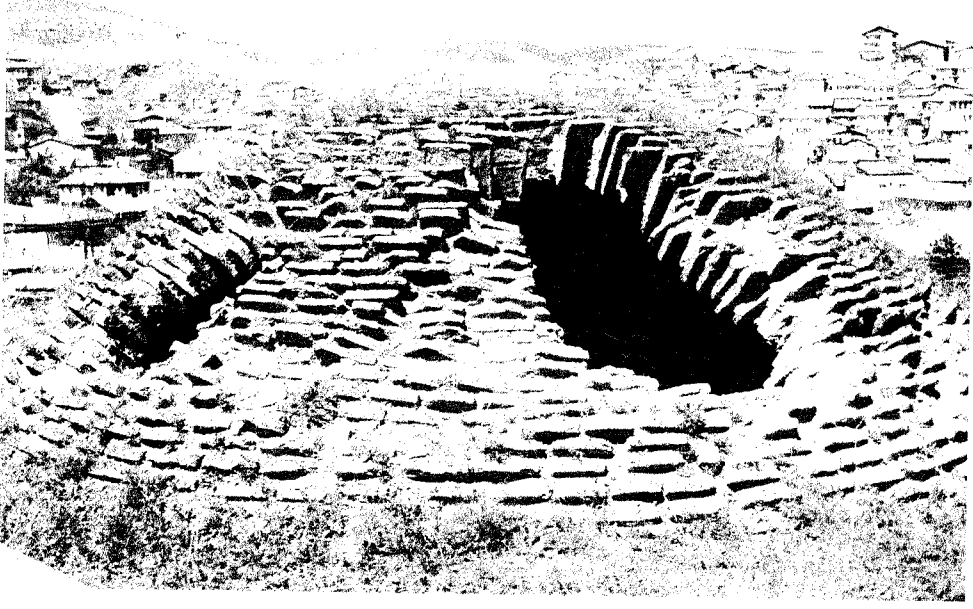

Foto A.73. 5. mekân kubbesi

Foto A.74. 3. mekân kubbesi

Foto A.75. 4. mekân kubbesi

Foto A.76. 3. mekân yıkılan kubbe duvarları

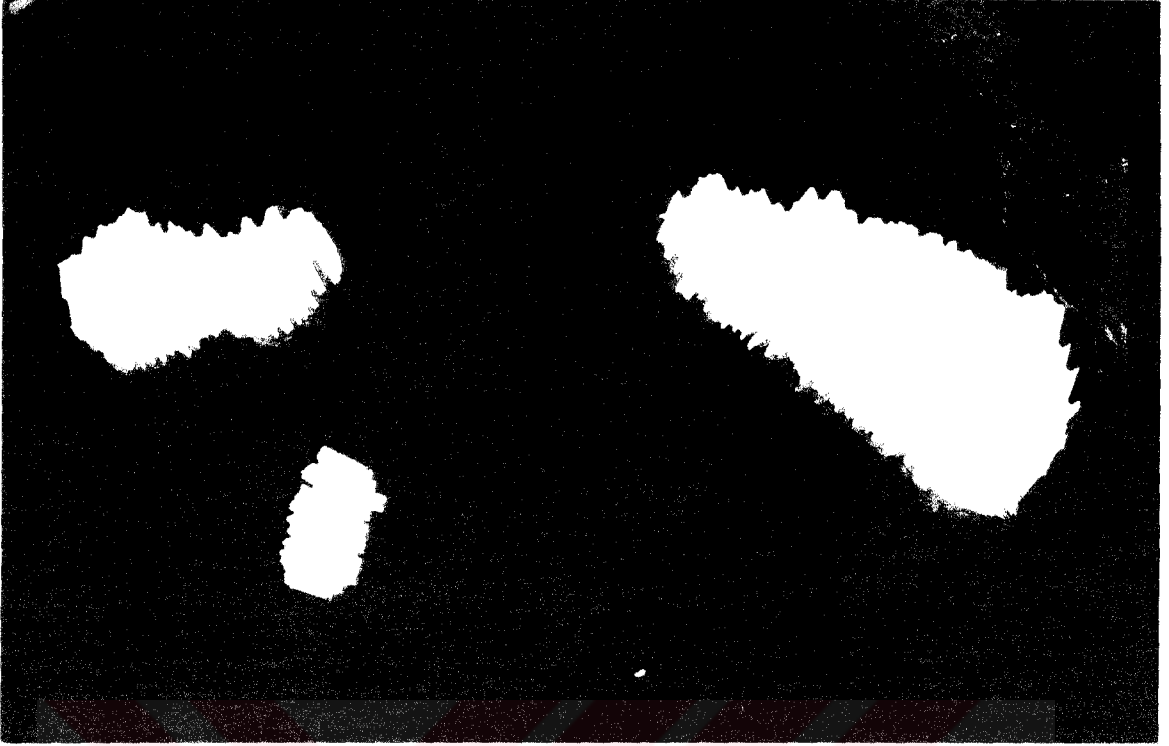

Foto A.77. 5. mekân kubbe yarıkları

Foto A.78. 5. mekân kubbe detayı

Foto A.79. Yenilenen kasnak detayı

Foto A.80. Yenilenen harpuştalar

Foto A.81. Yenilenen harpuştalar

Foto A.82. Özgün kasnak izi

M.C. TURKOGLOU
BOLNİS
BOLNİS

Foto A.83. Özgün kasnak izi

Foto A.84. Özgün kasnak izi

Foto A.85. Özgün harpuştalar

Foto A 86. Özgün kasnak üzerine yapılan yeni kasnaklar

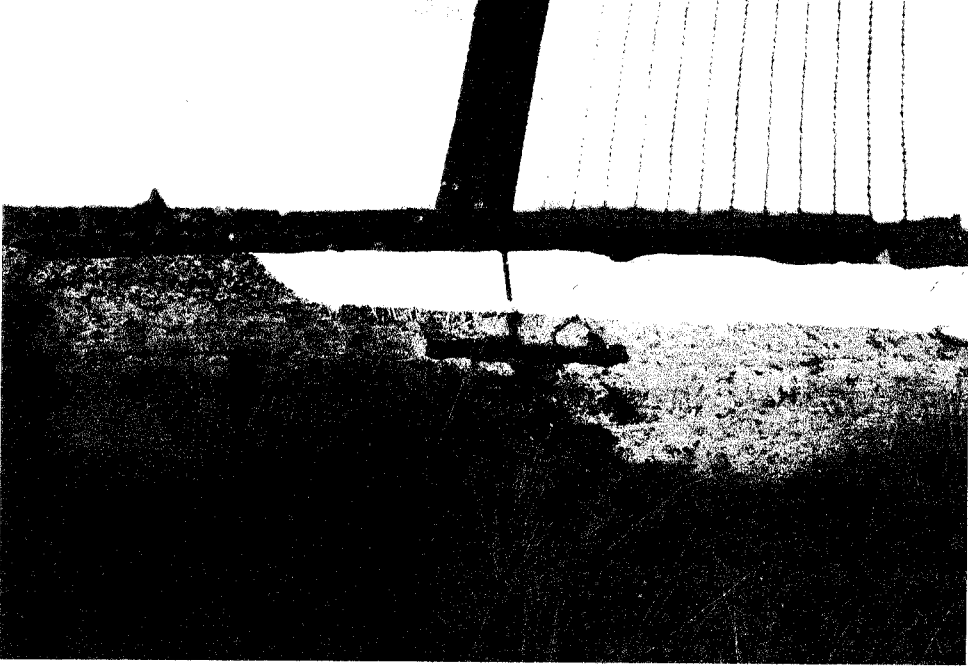

Foto A.87. Özgün iki harpuştanın birleşme detayı

Foto A.88. Özgün harpuşta ve kaskak izi

Foto A.89. Güneybatı cephesi

Foto A.90: Güneybatı cephesi (1. mekân ve R₁ revağı)

Foto A.91. Güneybatı cephesi (1. mekân ve R₁ revağı)

Foto A.92. Güneybatı cephesi

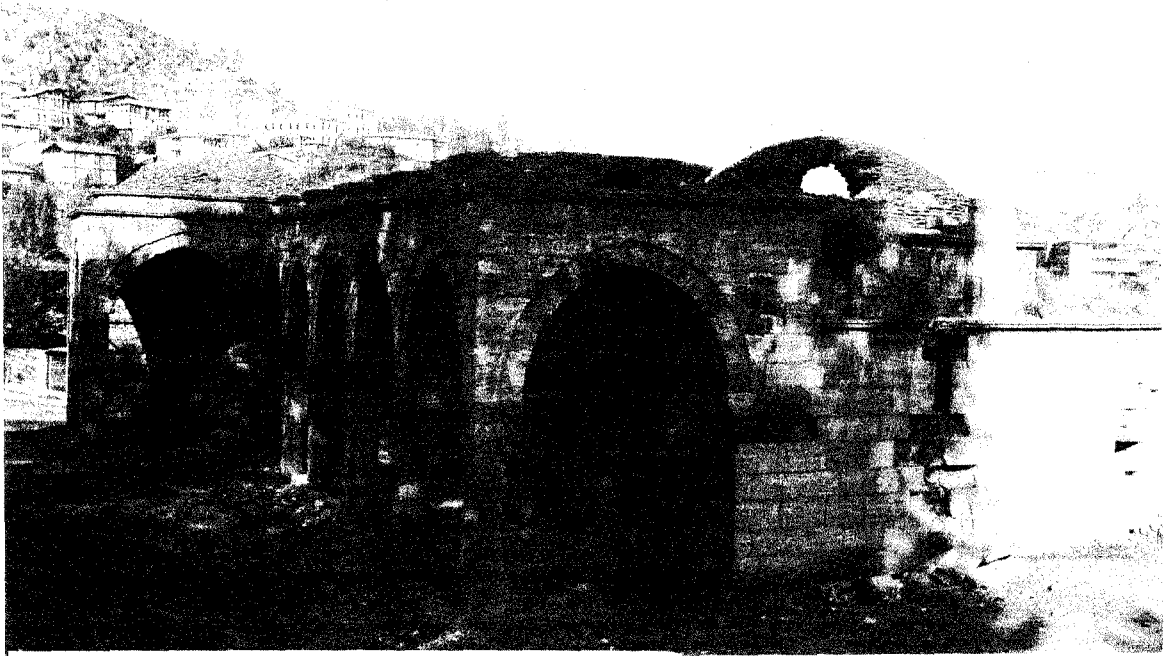

Foto A.93. Güneybatı ve güneydoğu cepheleri

Foto A.94. Güneydoğu cephesi

Foto A.95. Kuzeydoğu cephesi (Nisan 1995)

Foto A.96. Kuzeydoğu cephesi (Nisan 1996)

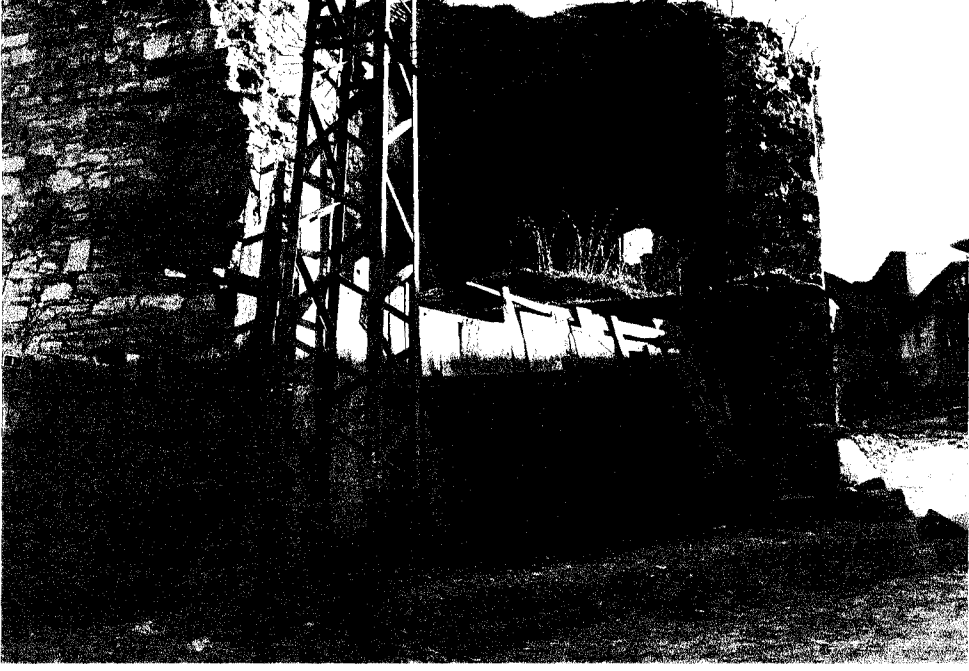

Foto A.97. Kuzeydoğu cephesi (2. Mekân)

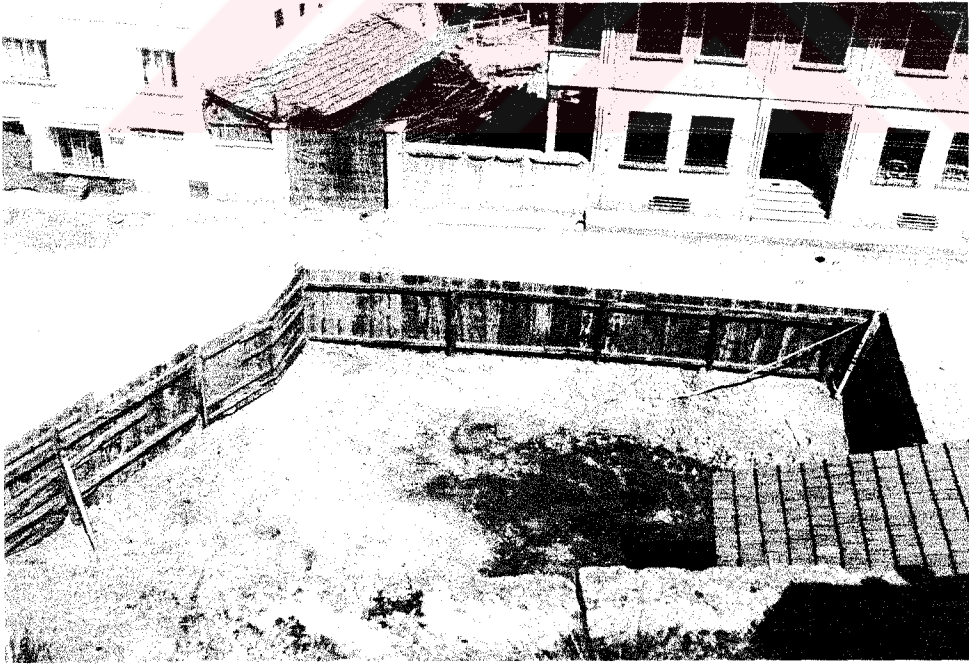

Foto A.98. Kuzeydoğu cephesi önündeki depolama alanı (Keten Sokak)

Foto A.99. Kuzeydoğu cephesi temel seviyesi

Foto A.100. Kuzeydoğu cephesi temel seviyesi

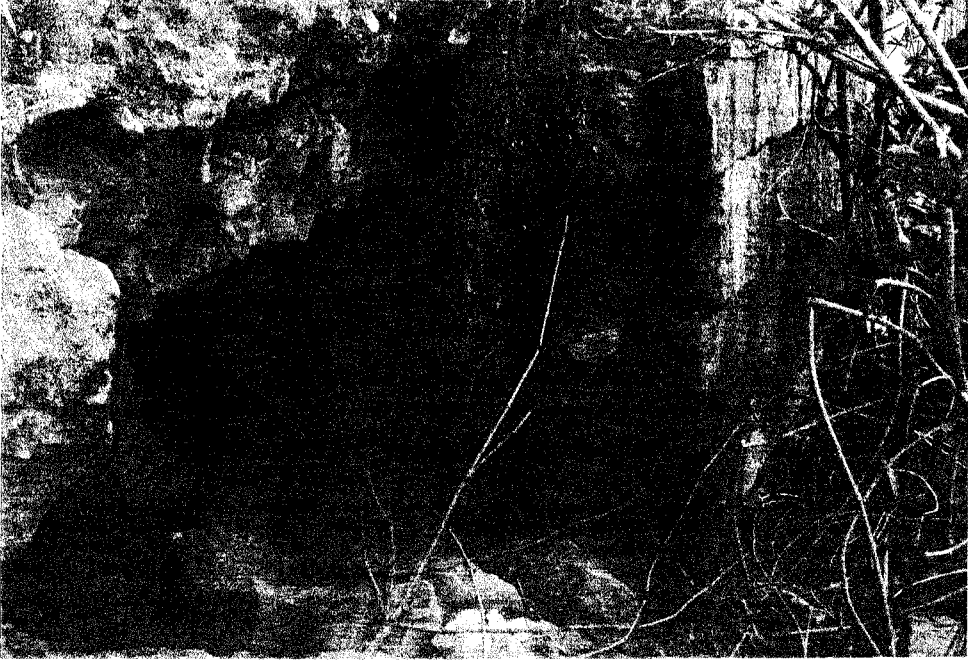

Foto A.101. 1977 yılında yapılan temel genişletmesi
ve açılan oyuk

Foto A.102. 1977 yılında yapılan temel genişletmesi
duvar örgüsü

Foto A.103. Kuzeybatı cephesi (1. mekân)

Foto A.104. Kuzeybatı cephesi (2. mekânda yenilenen kireçtaşı kaplama)

Foto A.105. Kuzeybatı cephesi (2. Mekân)

Foto A.106. Kuzeybatı cephesi

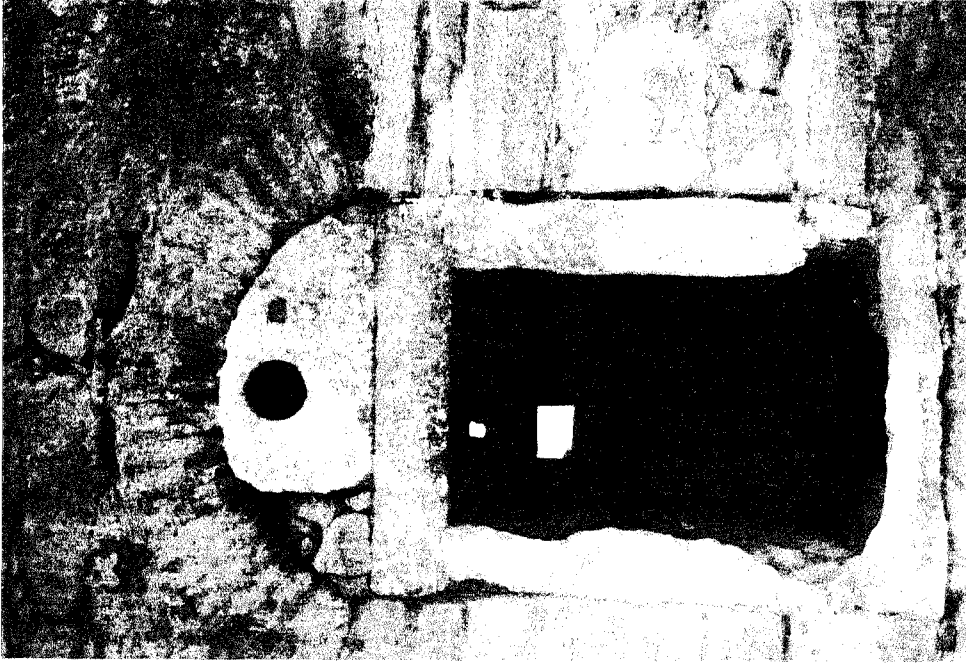

Foto A.108. P₉ panceresi

Foto A.107. P₇ panceresi

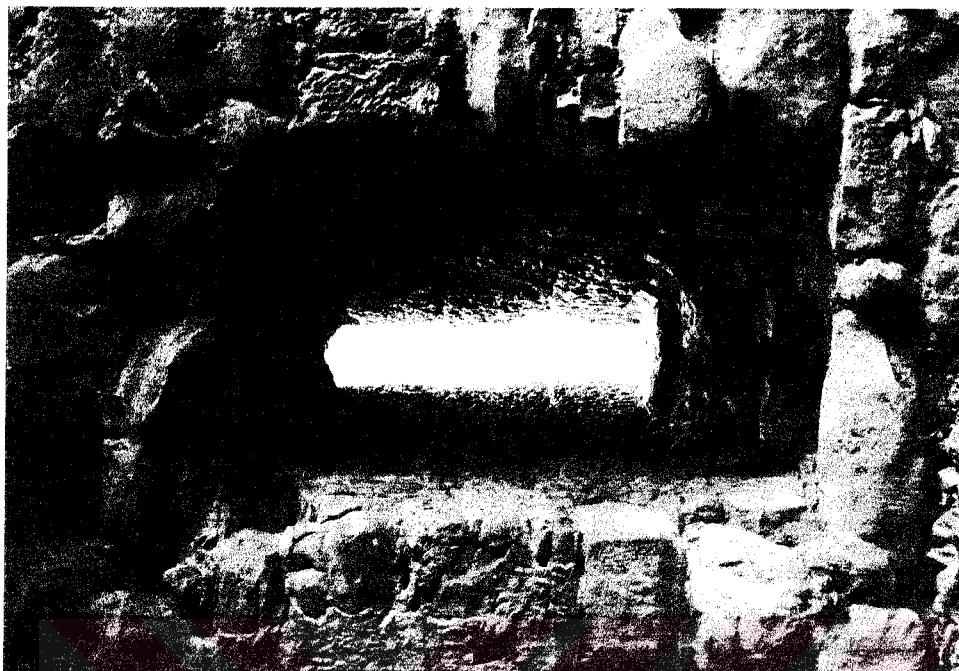

Foto A.110. P₂ penceresi

Foto A.109. P₁ penceresi

Foto A.111. K₁ kapısı (kuzeybatı yan duvarı)

Foto A.112. K₁ kapısı (güneydoğu yan duvarı)

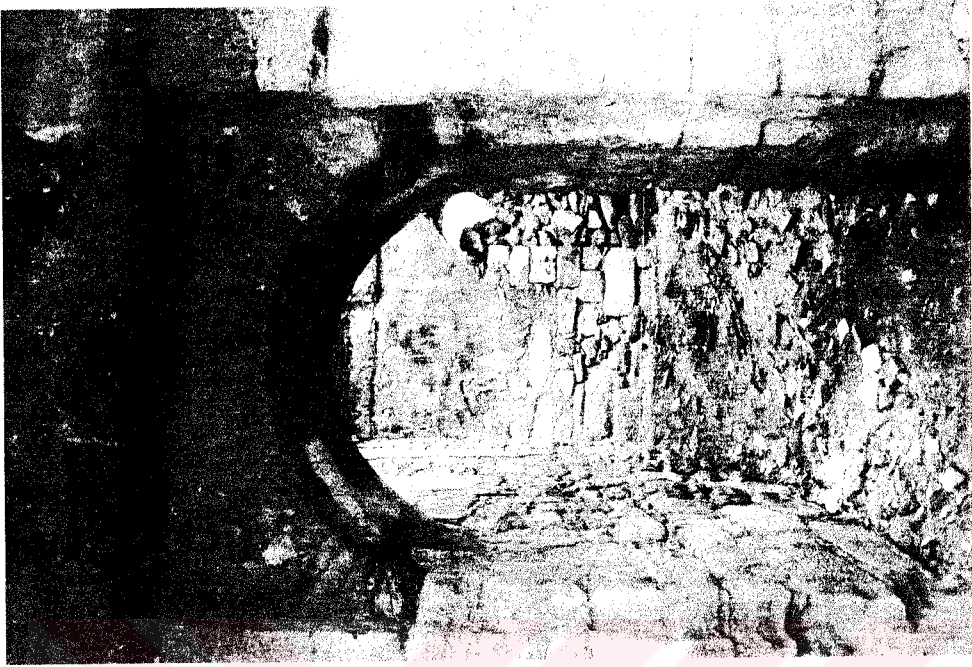

Foto A.114. K₃ kapısı

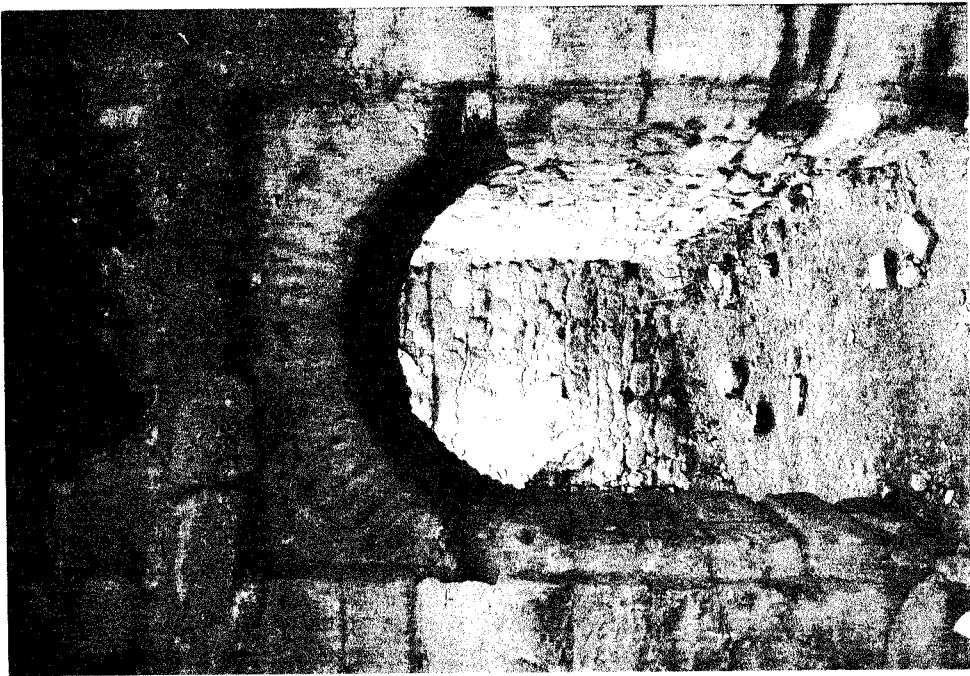

Foto A.113. K₂ kapısı

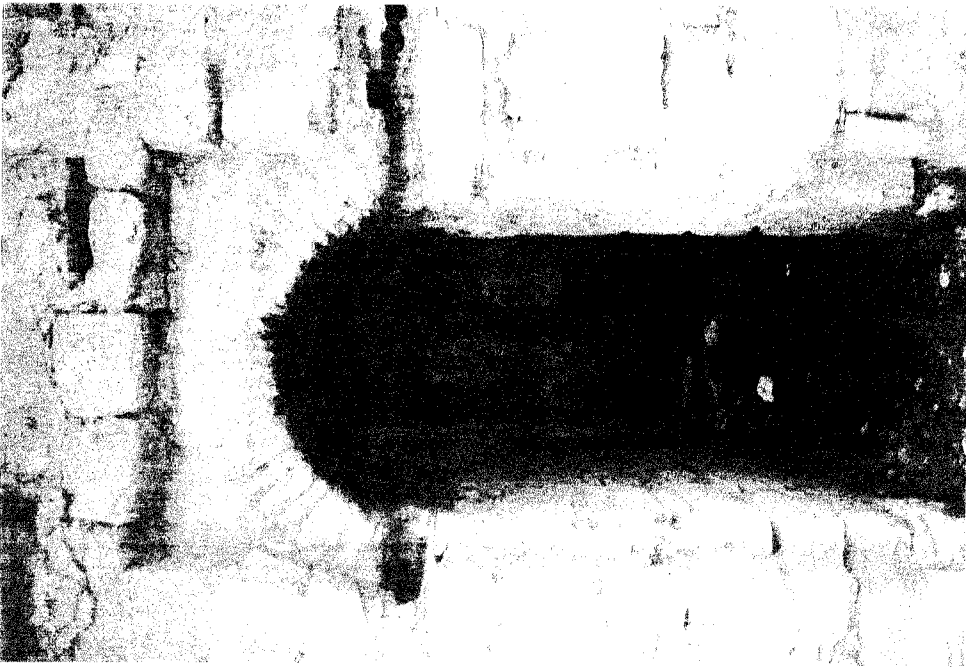

Foto A.115. K₄ kapısı

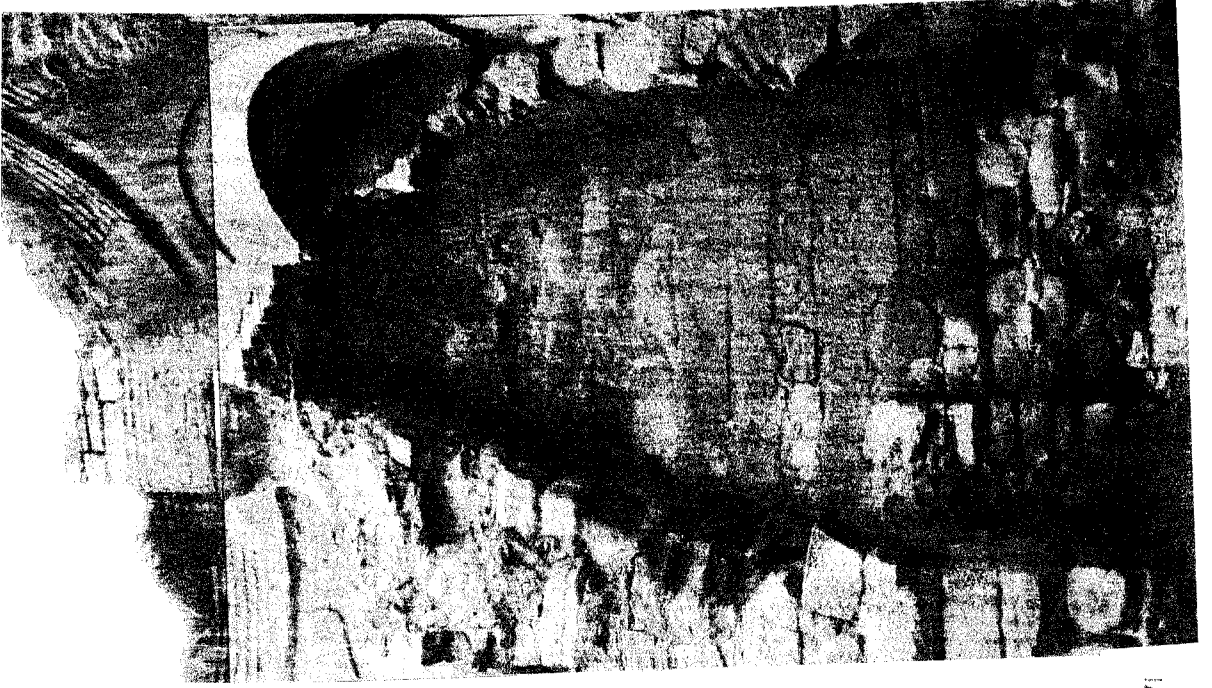

Foto A.116. 3a duvarı ocak detayı

Foto A.117. 3a duvarı baca detayı

Foto A.118. 3a duvarı üst örtü

Foto A.119. 3a duvarı bacası

Foto A.120. 5d duvarı 1. ocak

Foto A.121. 5d duvarı 1. ocaktan bacaya bakış

Foto A.122. 5d duvarı 2. ocak

Foto A.124. Restorasyon sonrası yenilenen 1. ve 2. ocak bacaları

Foto A.123. 5d duvarı 2. ocak

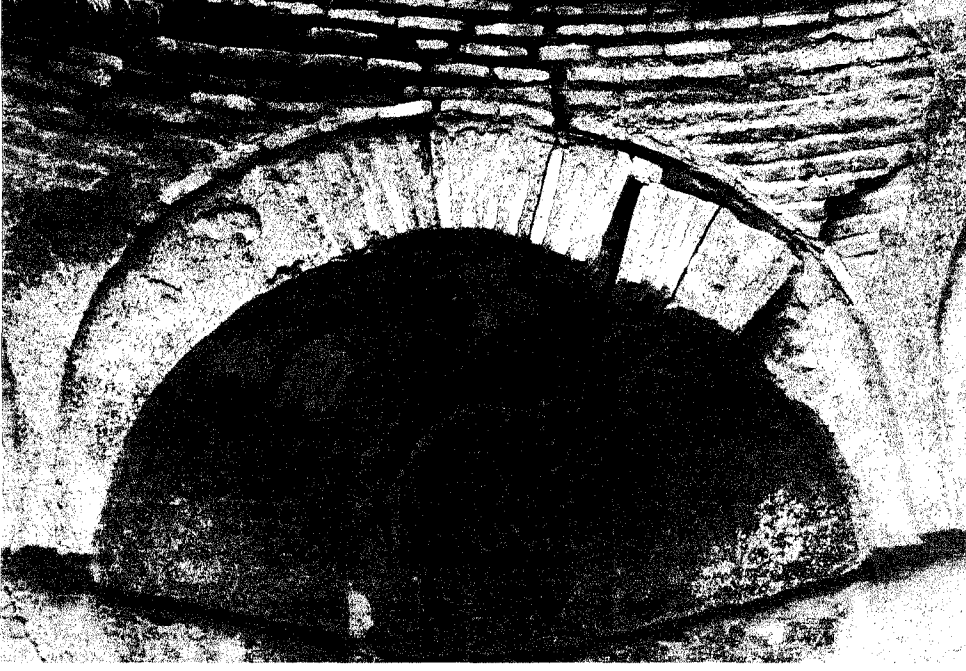

Foto A.125. 3a-3d köşe trompu

Foto A.126. 3a-3b köşe trompu

Foto A.127. 3b-3c köşe trompu

Foto A.128. 3c-3d köşe trompu

Foto A.129. 4a-4b köşe trompu (Nisan 1995)

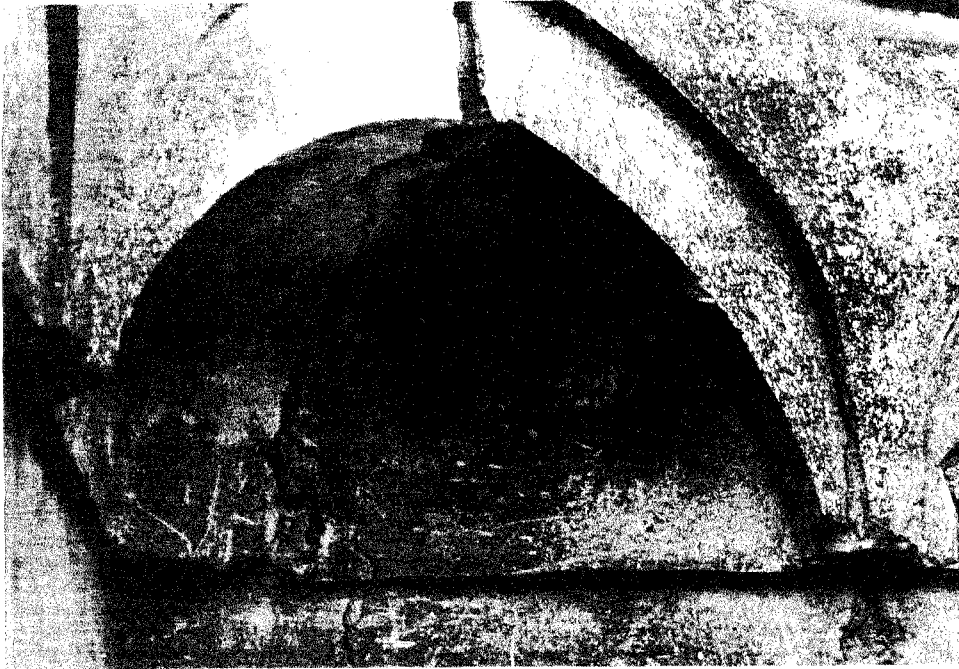

Foto A.130. 4c-4d köşe trompu

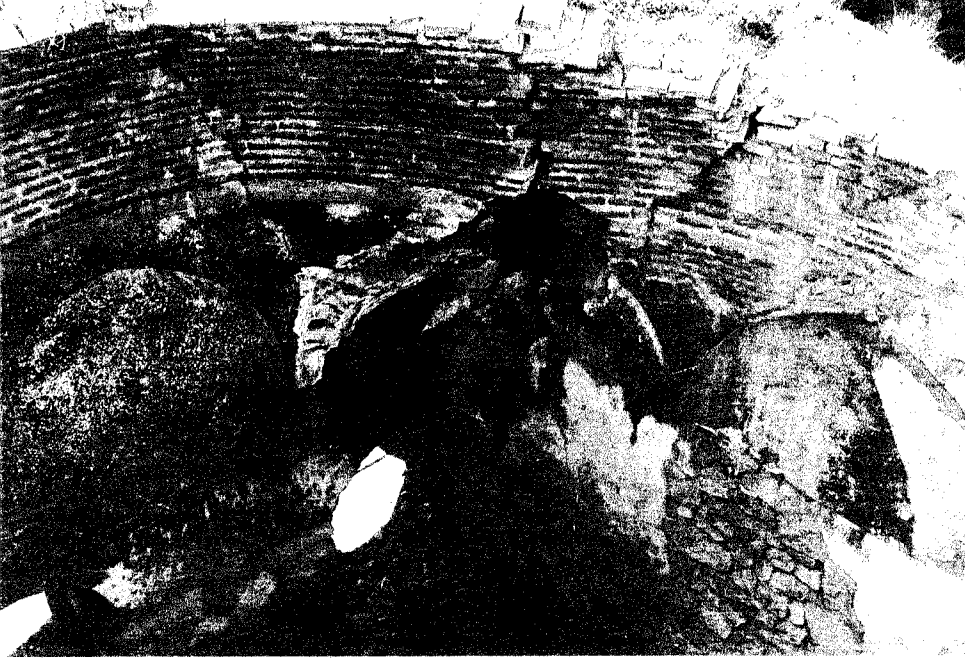

Foto A.131. 4a-4b köşesinde çöken köşe trompu
(Nisan 1996)

Foto A.132. 4a-4b köşe trompu detayı

Foto A.133. P₁₁ penceresi üzeri kemer örgü detayı

Foto A.134. 1b duvarı hatıl boşlukları

Foto A.135. 1d duvarında kalan gergi detayı

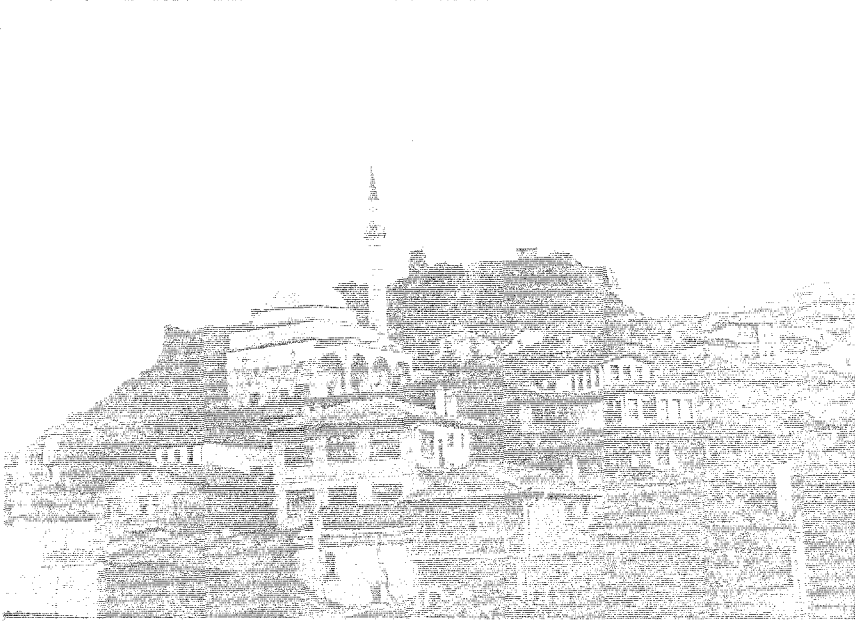

Foto B.1. Yakup Ağa Külliyesi (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

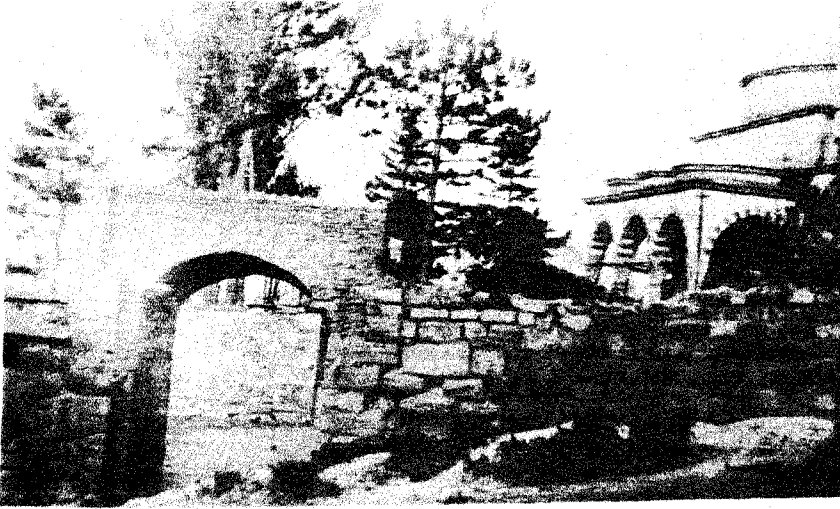

Foto B.2. Kefeli Yolu Sokak'tan Külliye avlusuna ana giriş kapısı
(İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)

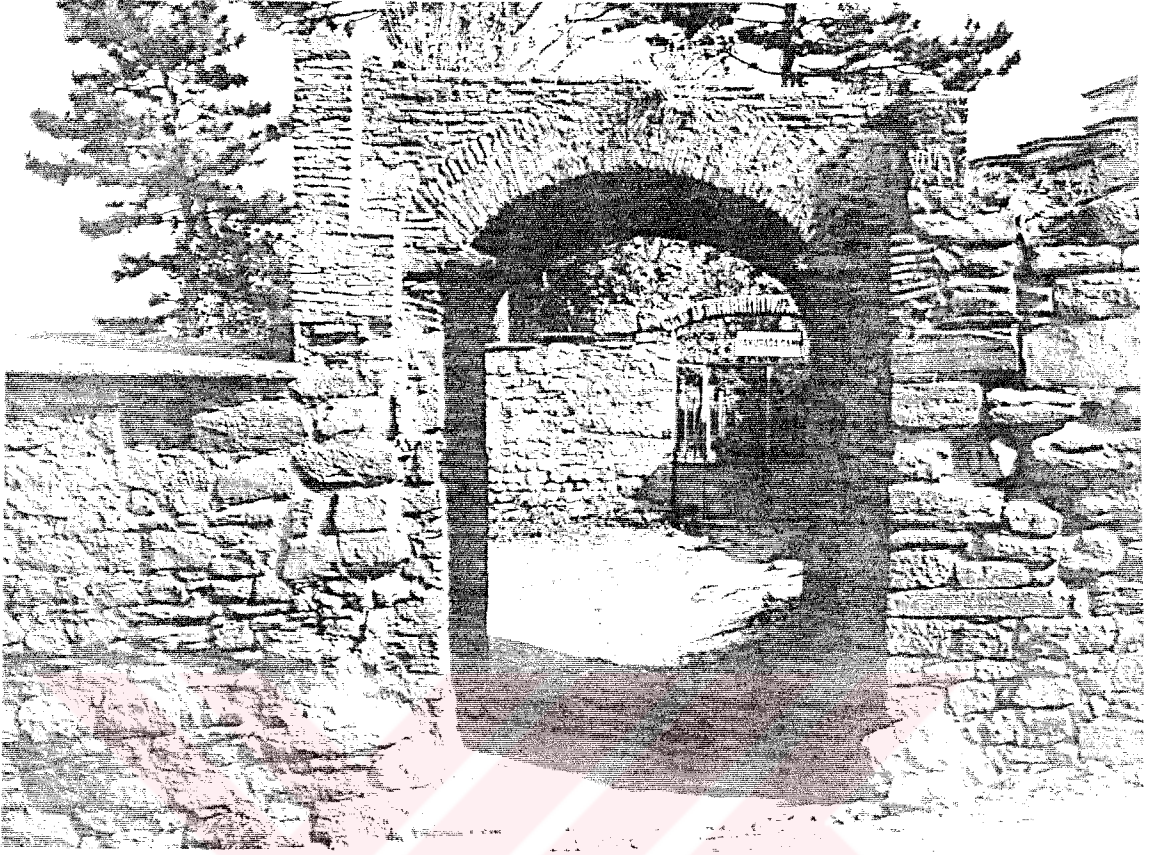

Foto B.3. Kefeli Yolu Sokak'tan Külliye avlusuna ana giriş kapısı (1980, Kastamonu Müzesi Arşivi)

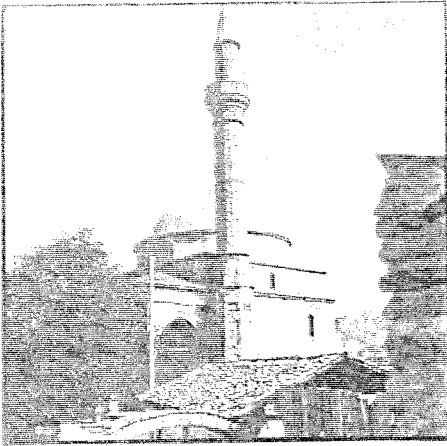

Foto B.4. Yakup Ağa Camisi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

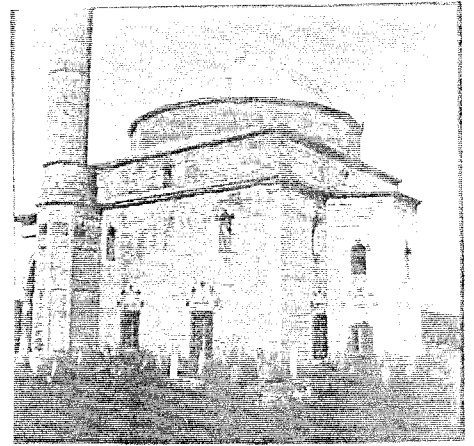

Foto B.5. Yakup Ağa Camisi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

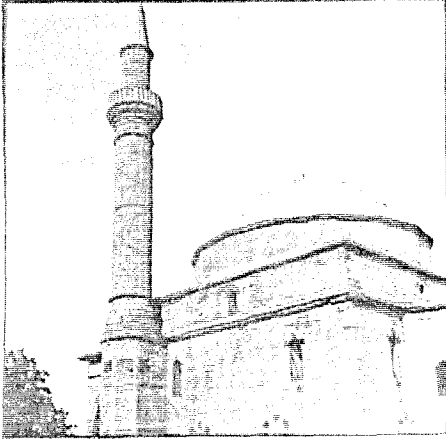

Foto B.6. Yakup Ağa Camisi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

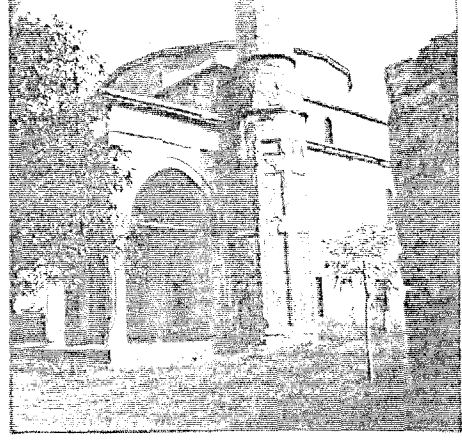

Foto B.7. Yakup Ağa Camisi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.8. 1. medrese
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

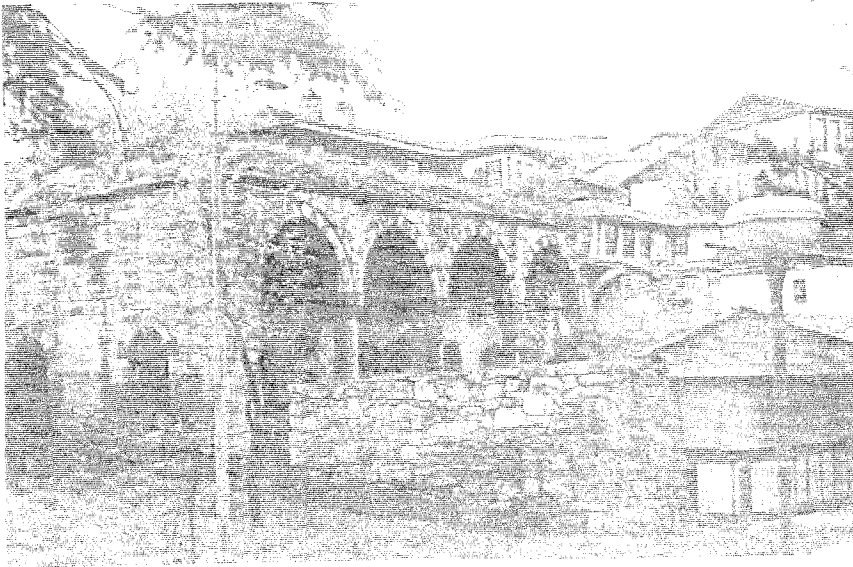

Foto B.9. 1. medrese (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.10. Medreseler (1952, Kastamonu Müzesi Arşivi)

Foto B.11. Medreseler (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

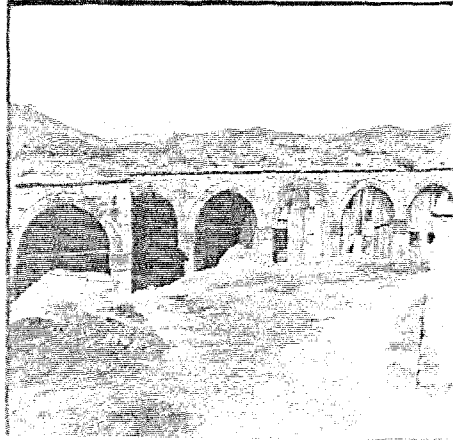

Foto B.12. İmaret güneybatı cephesi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.13. İmaret güneybatı cephesi
(Kastamonu Müzesi Arşivi)

Foto B.14. İmaret güneybatı cephesi (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.15. Kefeli yokuşundan imaretin görünüşü (İl Kültür Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.16. Kefeli Yolu Sokak'tan avlu duvarları + 1. medrese ve yanındaki yapı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.17. Kefeli Yolu Sokak'tan Külliye avlu duvarı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

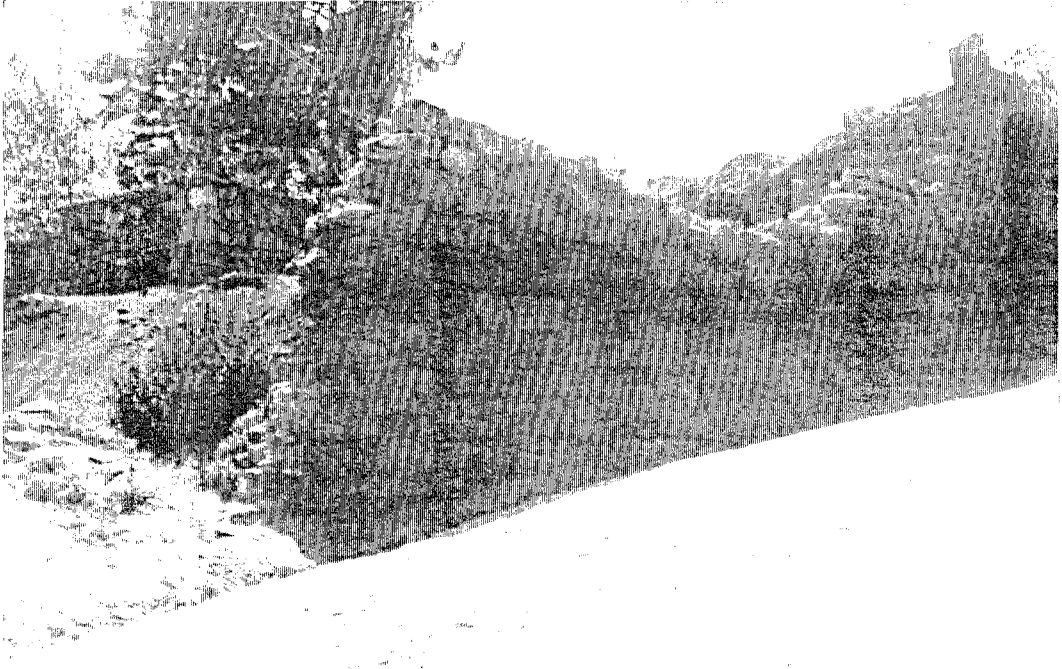

Foto B.18. Külliye giriş kapısı ve avlu duvarı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.19. İmaret ve Külliye giriş kapısı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.20. Kefeli Yolu Sokak ve Yeni Sokak köşesindeki Sıbyan Mektebi
(İl Kùltür Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.21. Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depolar (1988, Vakıflar
Genel Müdürlüğü Arşivi)

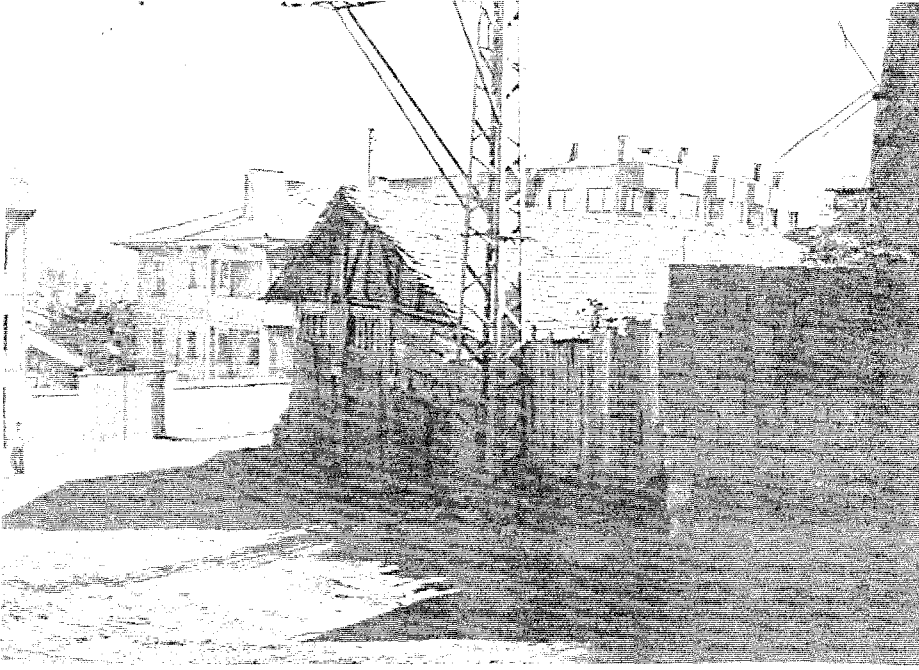

Foto B.22. Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depolar kuzeybatı görünüşü (1988, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.23. Kuzeydoğu cephesi önündeki ahşap depolar Keten Sokak'tan görünüşü (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

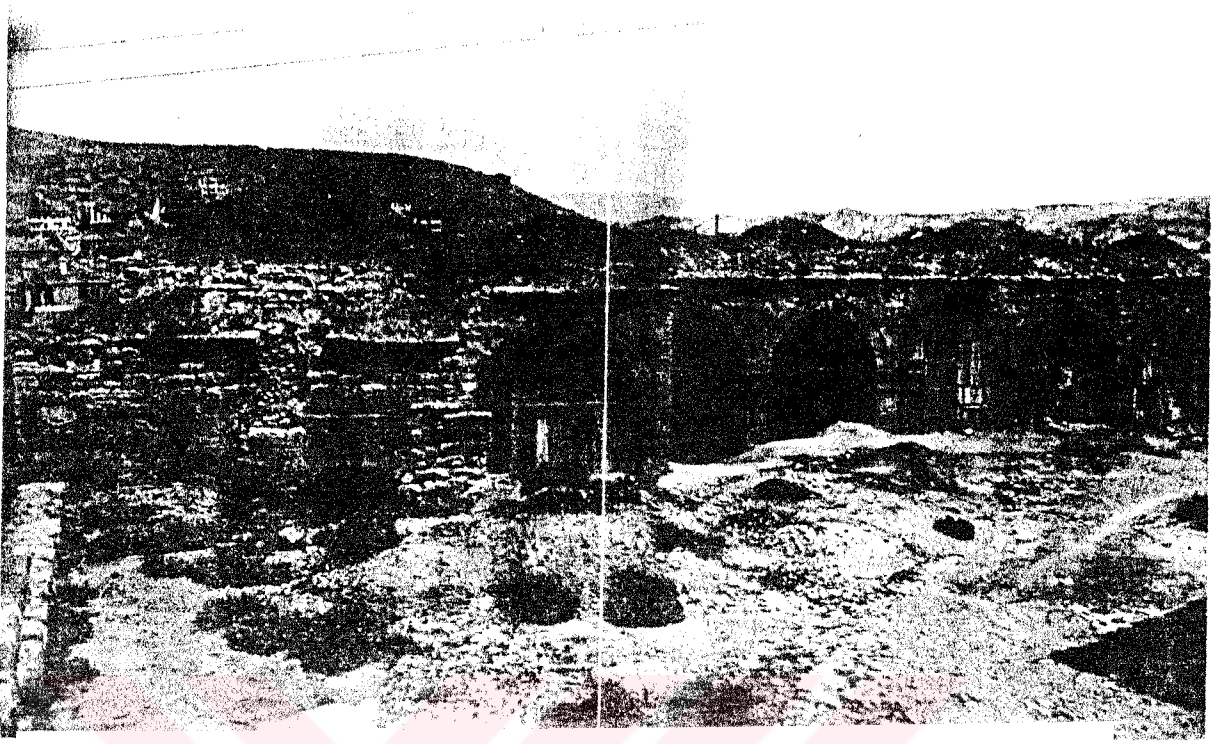

Foto B.24. İmaret güneybatı cephesi (1954, Kastamonu Müzesi Arşivi)

Foto B.25. İmaret güneybatı cephesi ve Külliye avlu duvarları
(Kastamonu Müzesi Arşivi)

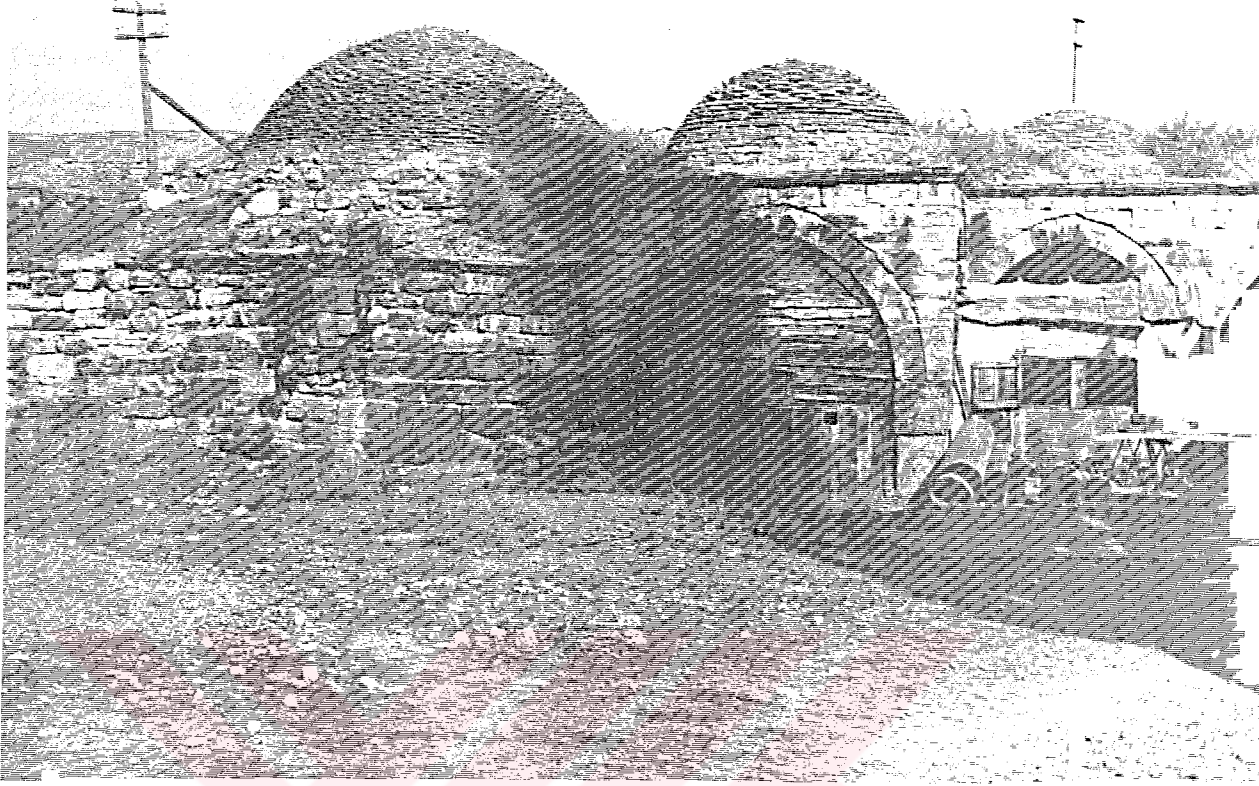

Foto B.26. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

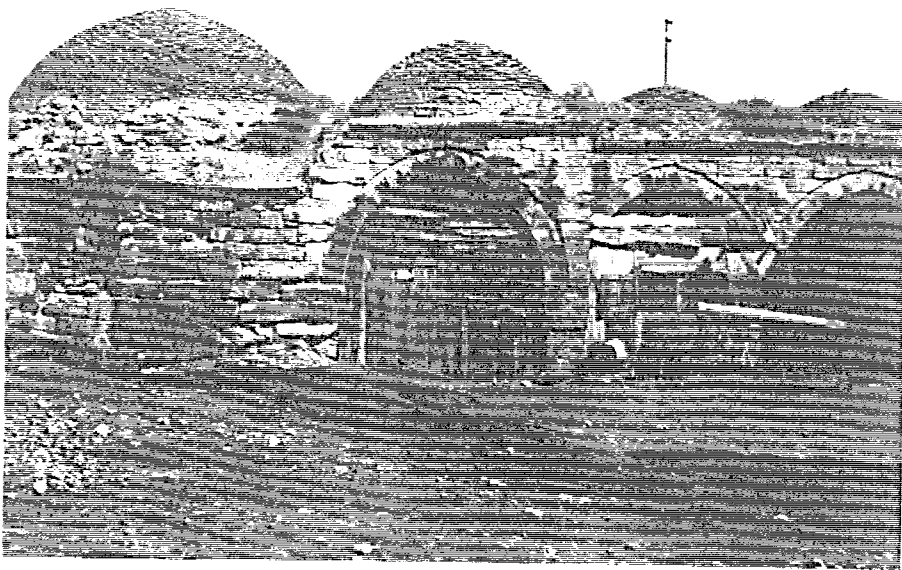

Foto B.27. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

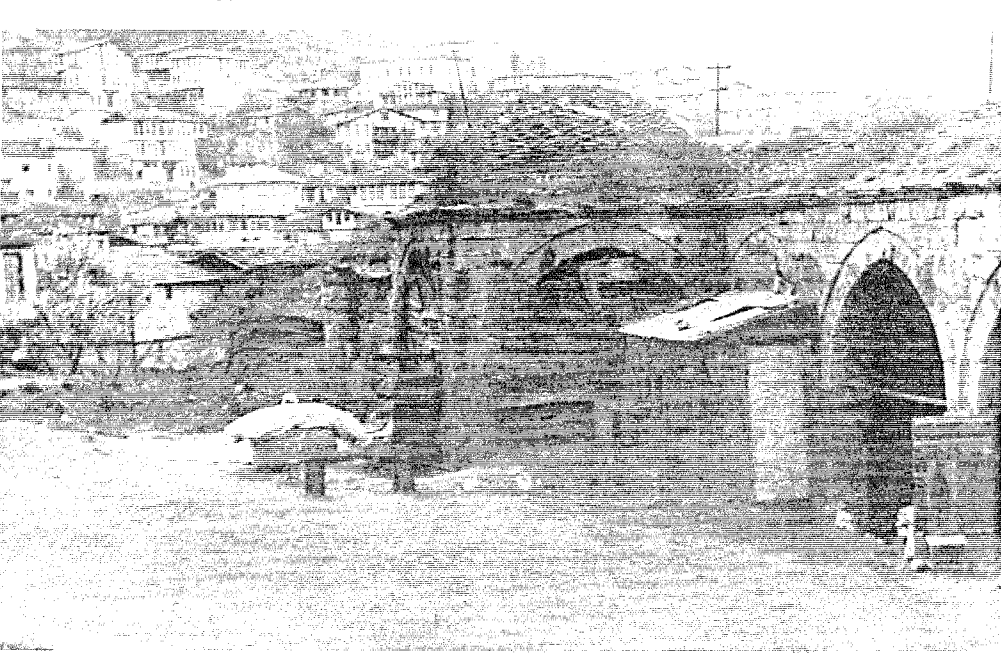

Foto B.28. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

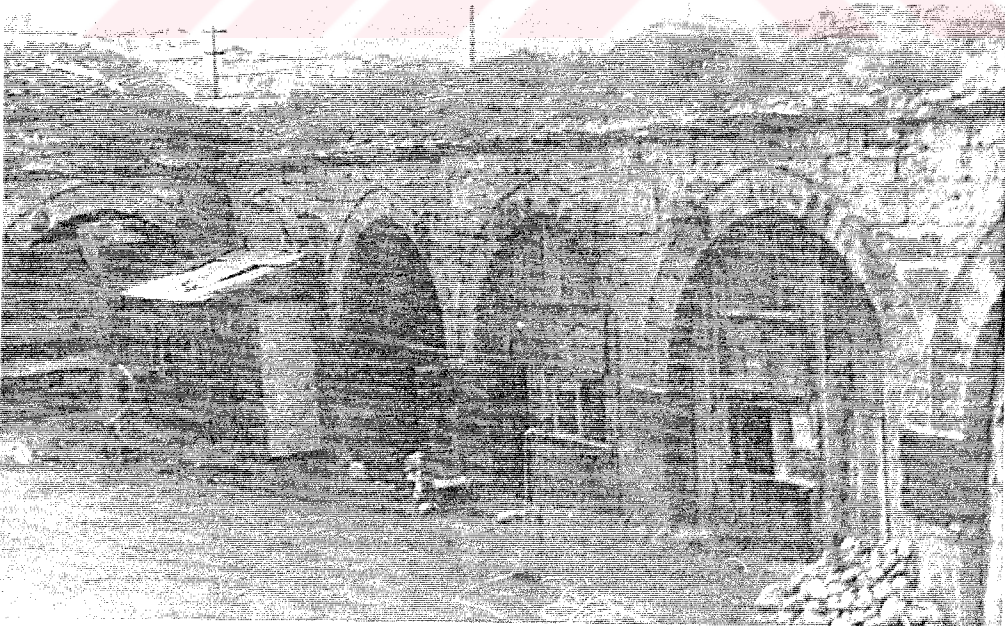

Foto B.29. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

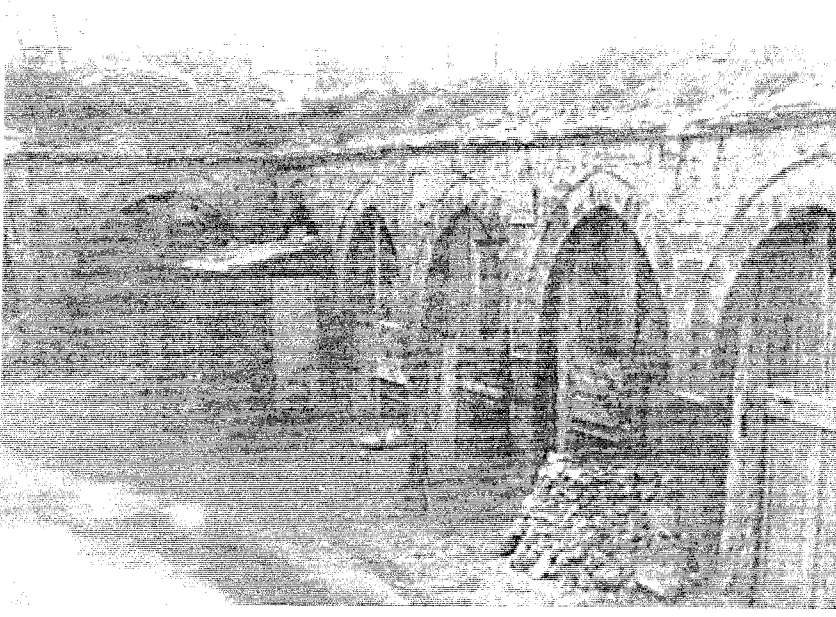

Foto B.30. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.31. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

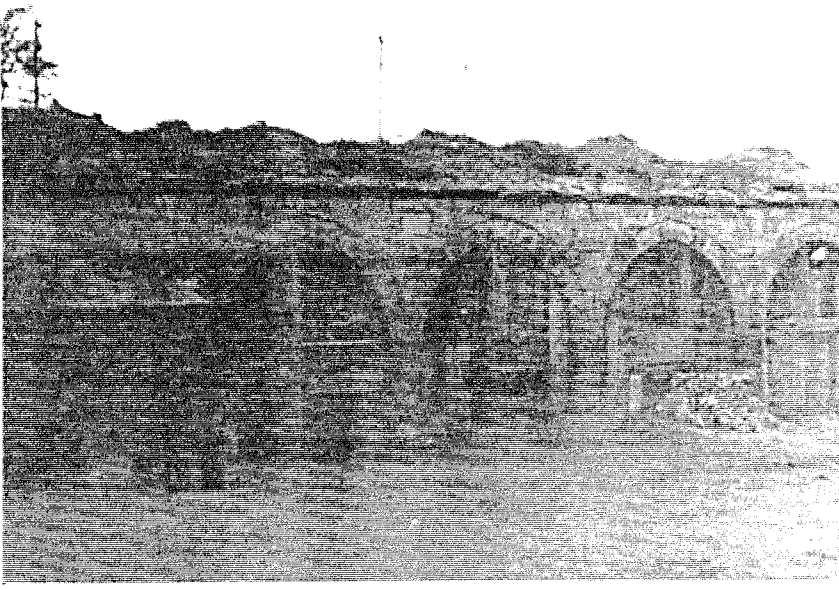

Foto B.32. İmaret güneybatı cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.33. İmaret güneybatı cephesi (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.34. İmaret güneybatı cephesi (1977 restorasyonu sırasında, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

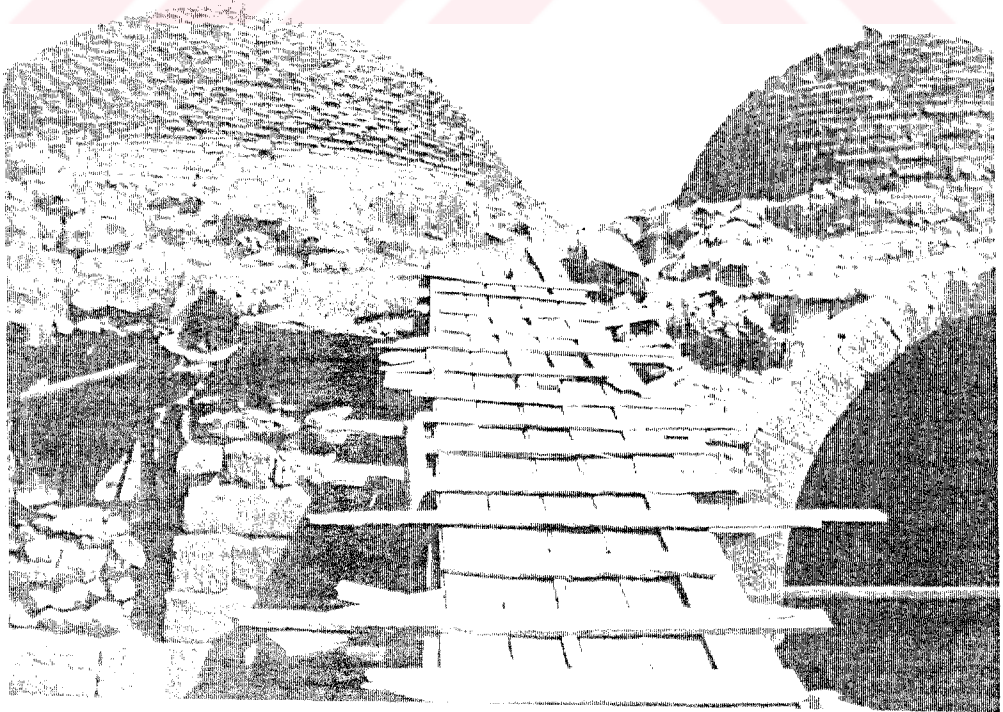

Foto B.35. İmaret güneybatı cephesi (1977 restorasyonu sırasında, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

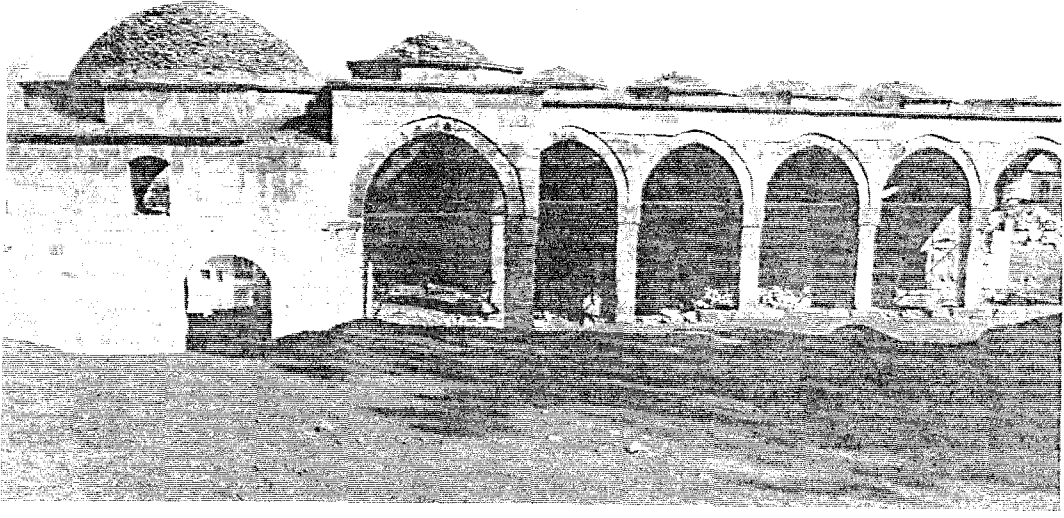

Foto B.36. İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.37. İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

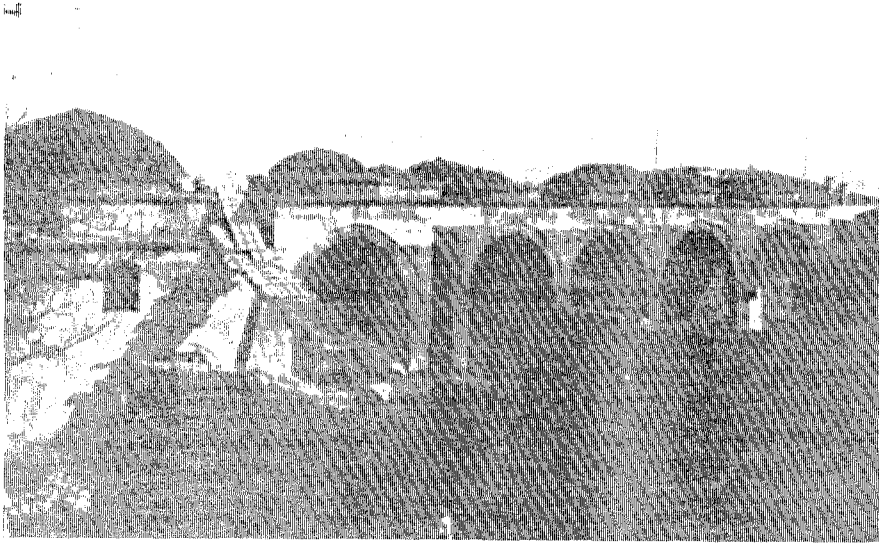

Foto B.38. İmaret güneybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.39. İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

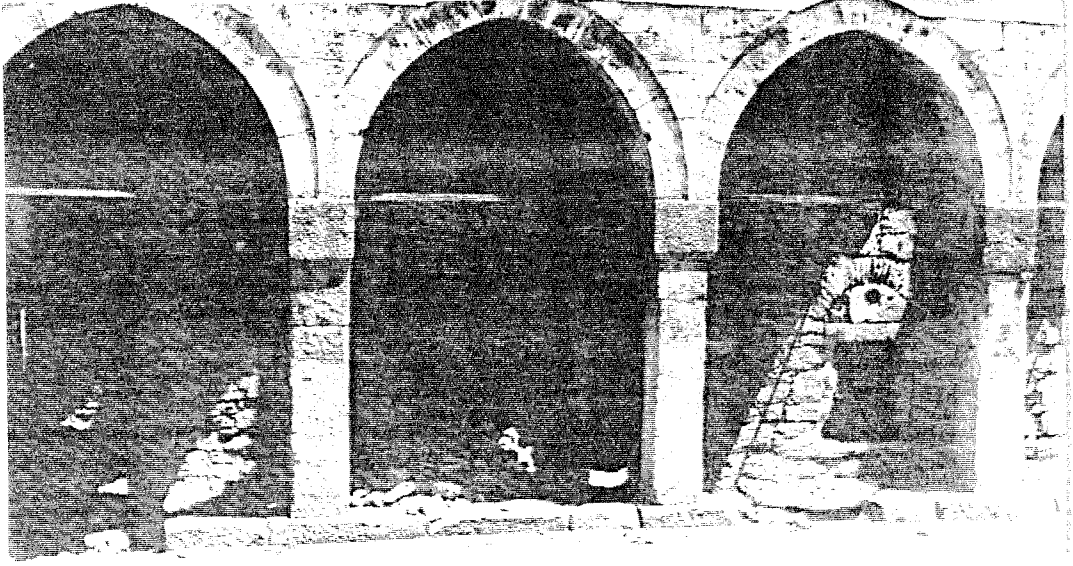

Foto B.40. İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.41. İmaret güneybatı cephesi revakları restorasyon sonrası
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.42. İmaret üst örtüsü restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

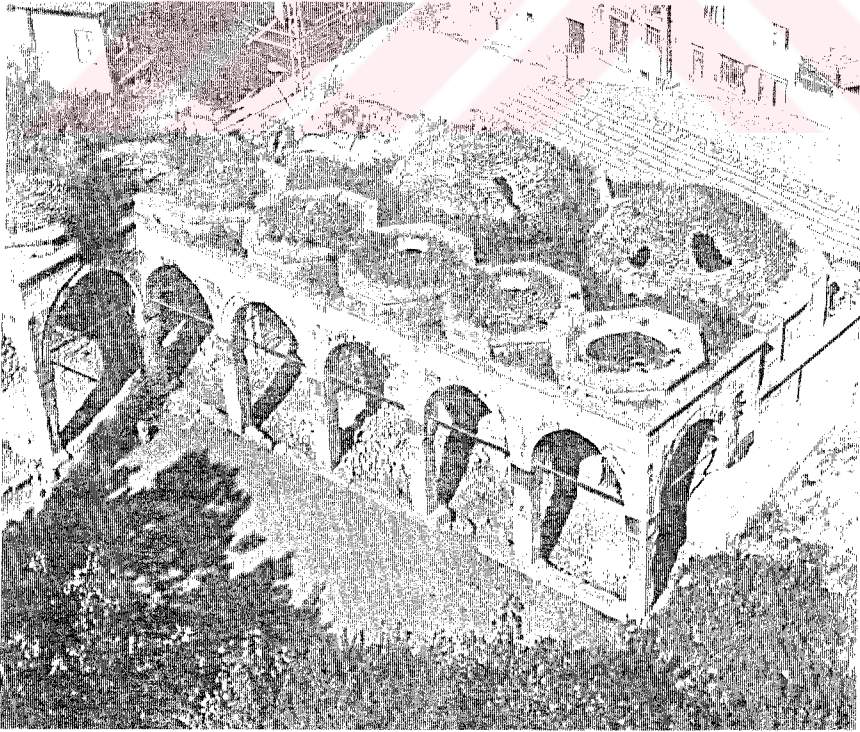

Foto B.43. İmaret üst örtüsü restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

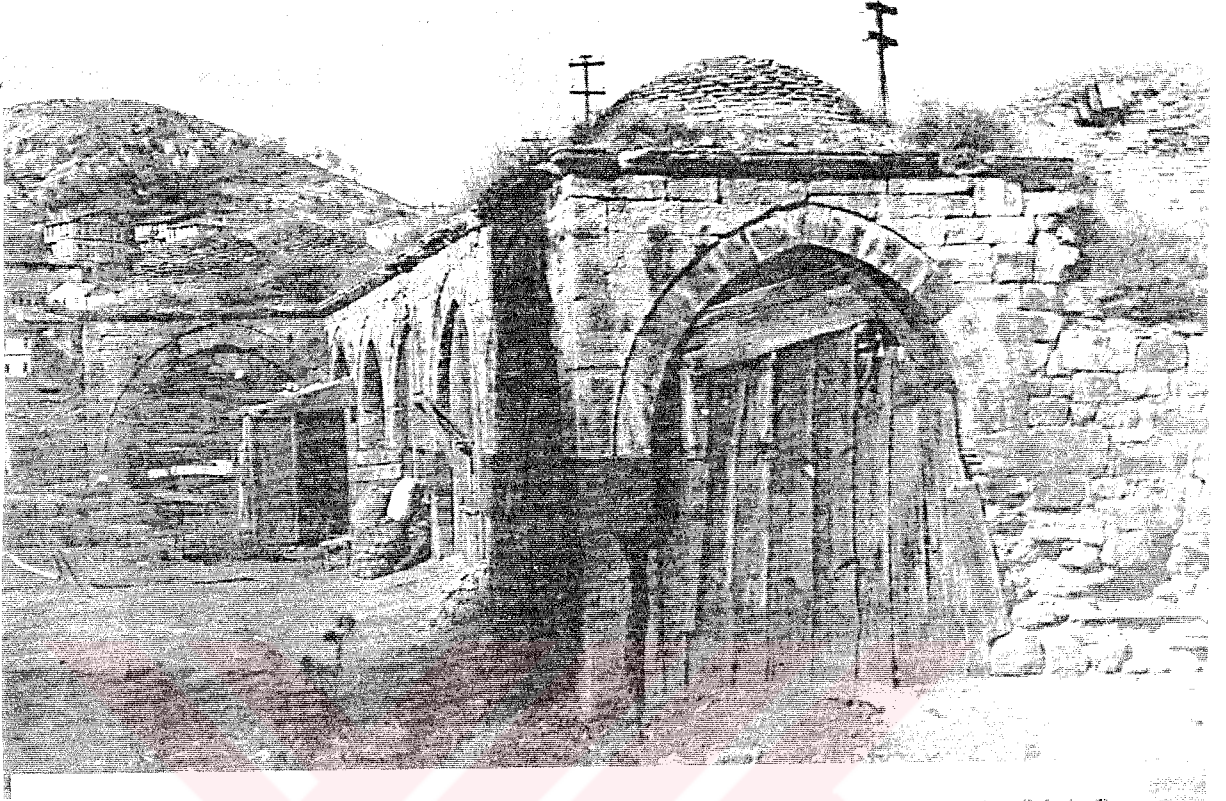

Foto B.44. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.45. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.46. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.47. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sırasında kireç taşıyla kaplama (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

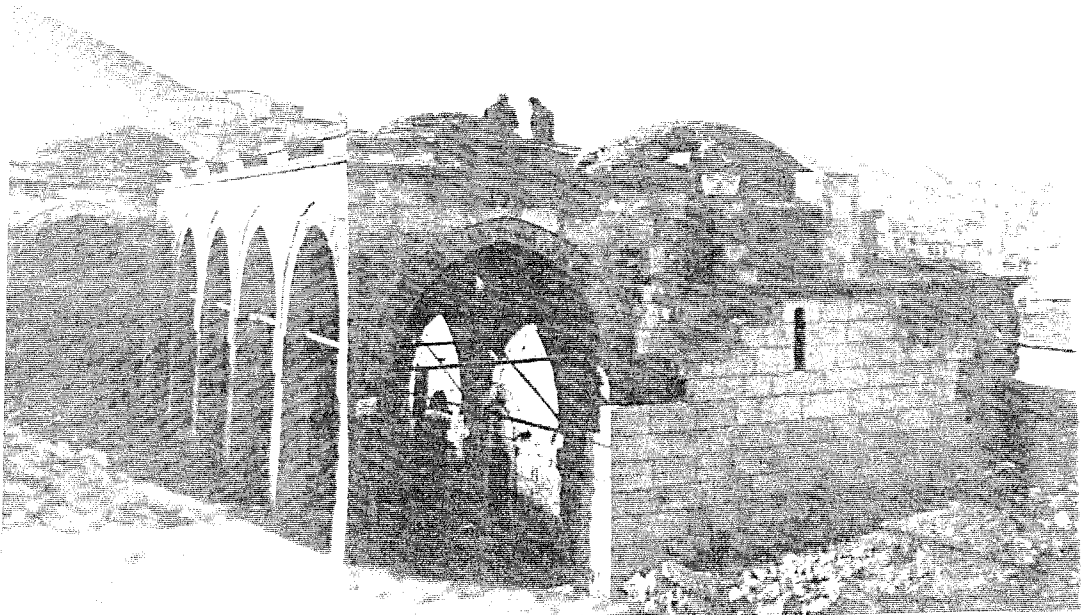

Foto B.48. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.49. İmaret güneydoğu cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.50. İmaret kuzeydoğu cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.51. İmaret kuzeydoğu cephesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

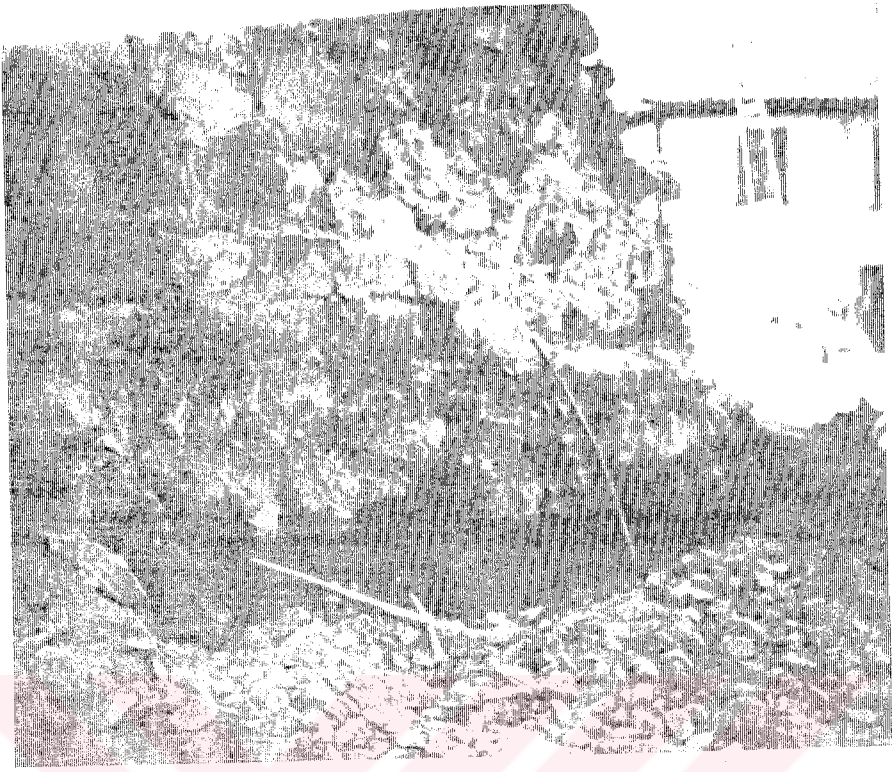

Foto B.52. İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında kuzey köşesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.53. İmaret kuzeybatı cephesinde restorasyon sırasında kuzey köşesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.54. İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında temel genişletme yapılması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

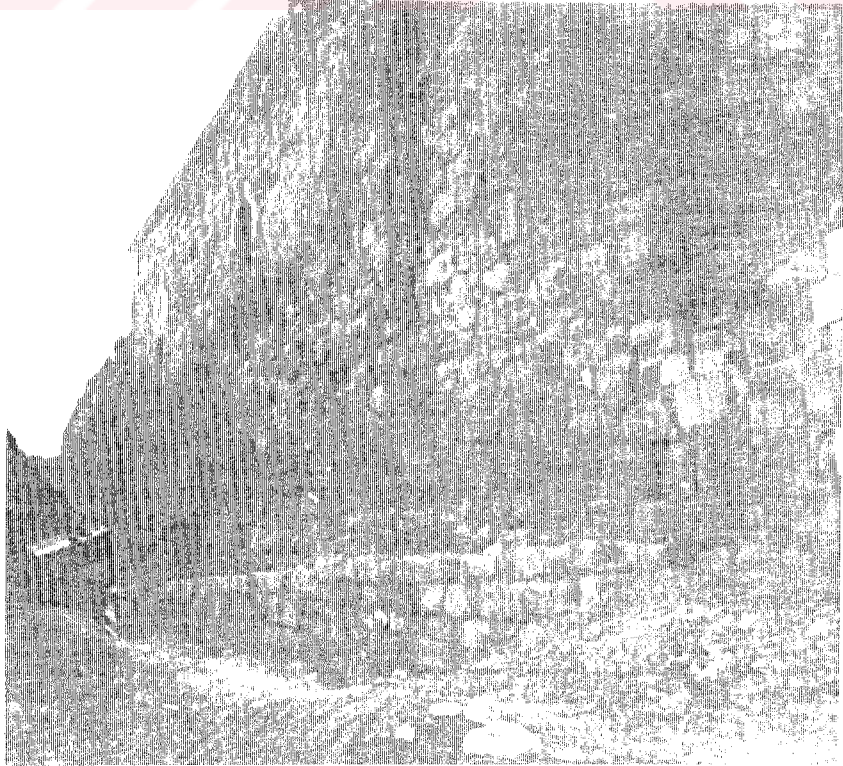

Foto B.55. İmaret kuzeydoğu cephesinde restorasyon sırasında temel genişletme yapılması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.56. İmaret kuzeybatı cephesi ve Külle avlu duvarı restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.57. İmaret kuzeybatı cephesi ve Külle avlu duvarı restorasyon öncesi (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.58. İmaret kuzeybatı cephesi 2. bölümün yıkılan duvarları (1971, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

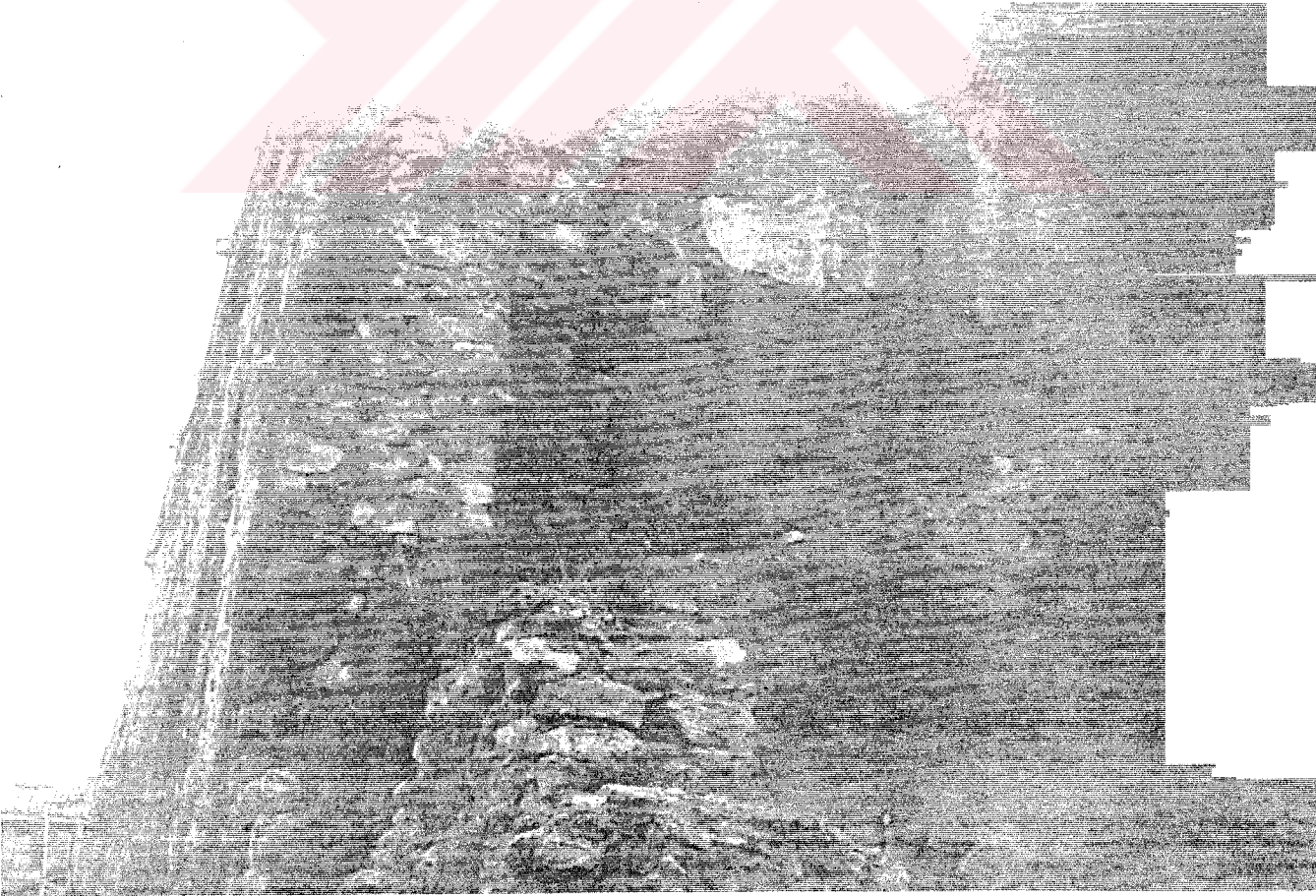

Foto B.59. İmaret kuzeybatı cephesi 2. bölümün yıkılan duvarları (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

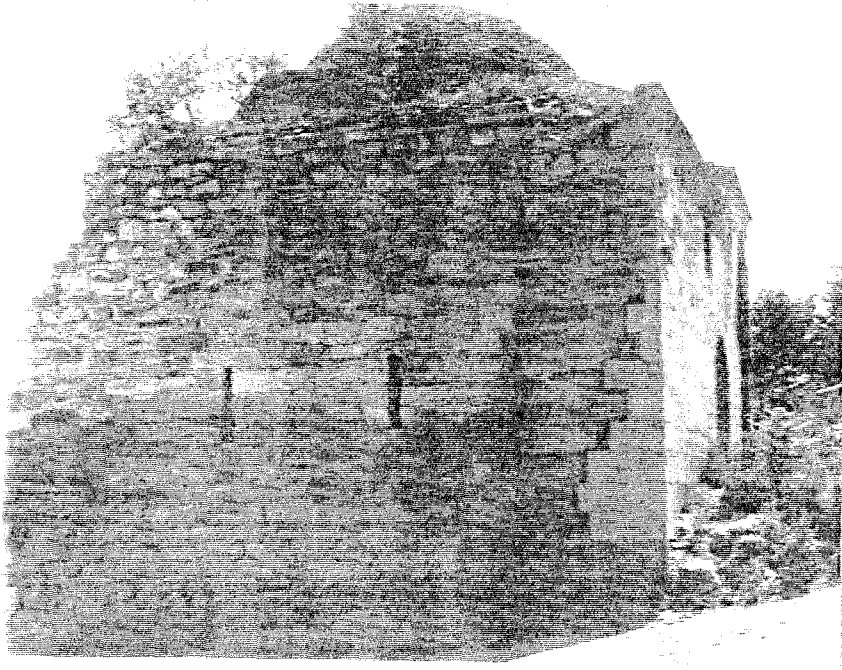

Foto B.60. İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.61. İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

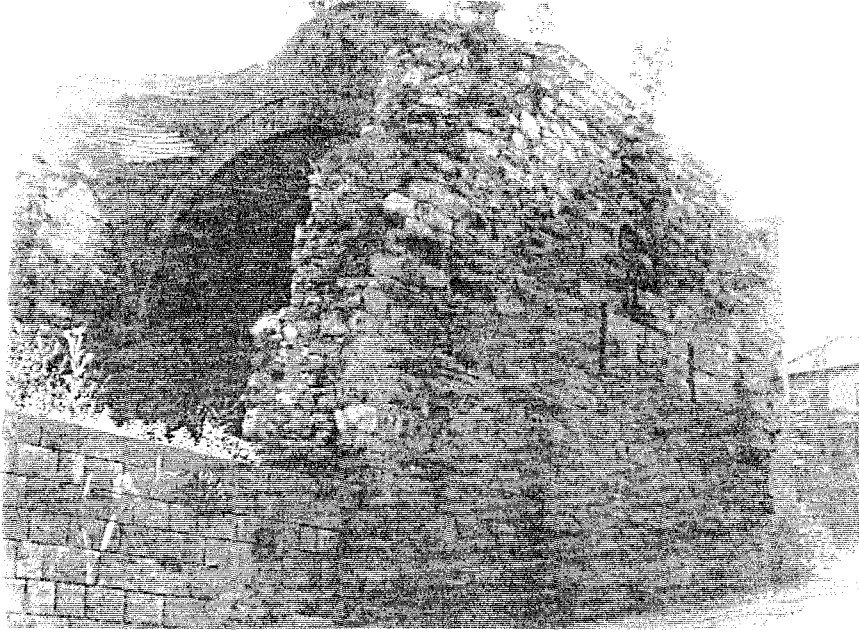

Foto B.62. İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.63. İmaret kuzeybatı cephesi restorasyon sonrası 2. Mekânın zeminine kadar kireç taşı kaplaması (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto B.64. K₃ kapısı (Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto C.1. İmaret mutfağında yemeklerin büyük kazanlarla pişirilmesine ait bir Türk minyatürü (Ünver)

Foto C.2. Bursa Yeşil İmaret (Ayverdi)

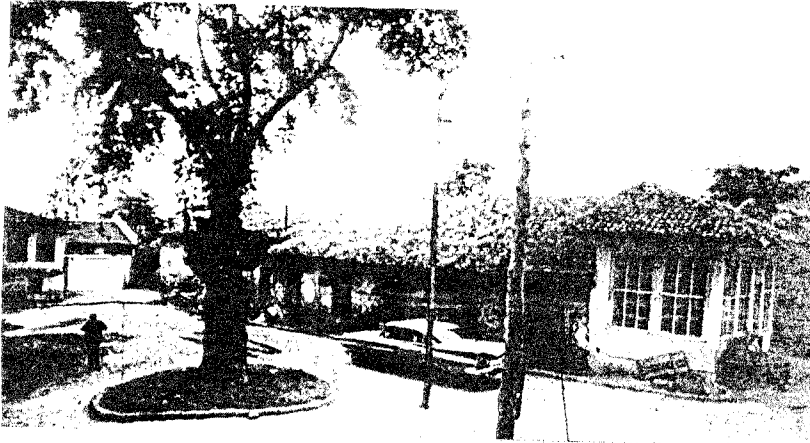

Foto C.3. Bursa Muradiye İmareti (Ayverdi)

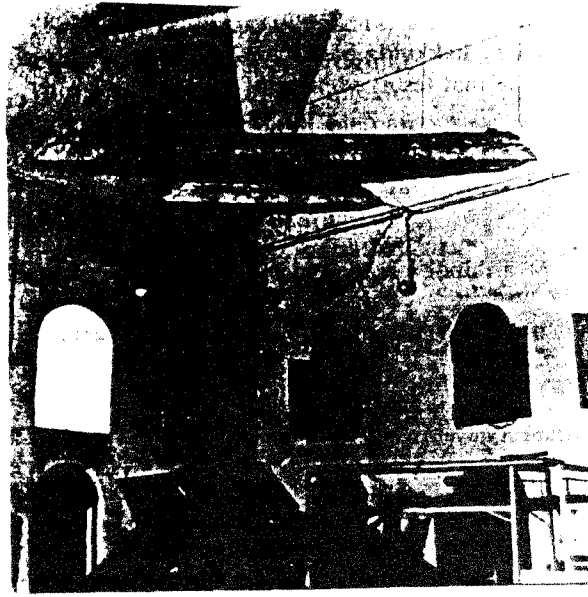

Foto C.4. Amasya II. Bayezid İmareti, dolaplı oda (Yüksel)

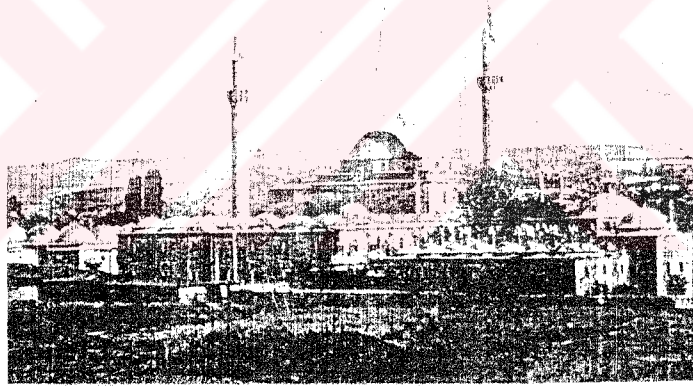

Foto C.5. Edirne II. Bayezid Külliyesi (Ünver)

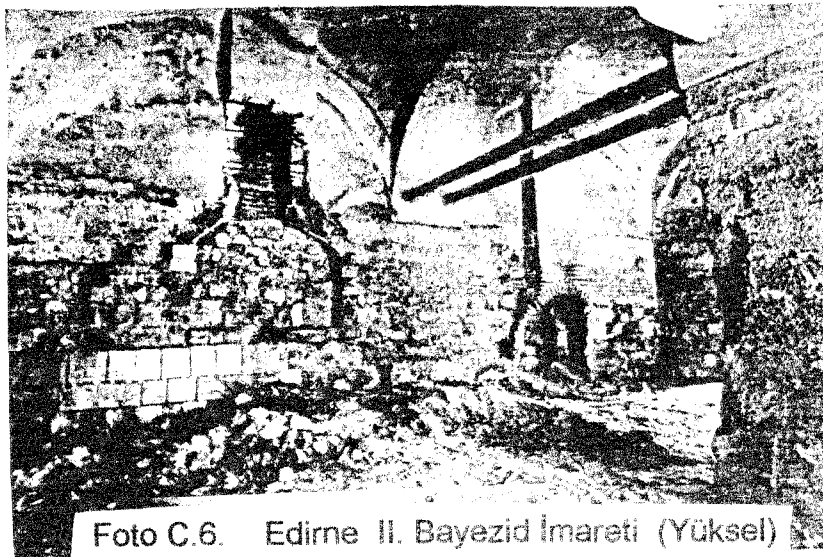

Foto C.6. Edirne II. Bayezid İmareti (Yüksel)

Foto C.7. Edirne II. Bayezid İmaretî, III. bölüm (Yüksel)

Foto C.8. Edirne II. Bayezid İmaretî, V. bölüm (Yüksel)

Foto C.9. Edirne II. Bayezid İmaret kapısı (Yüksel)

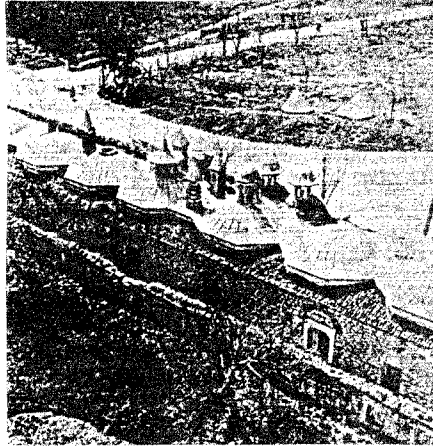

Foto C.10. Gebze Çoban Mustafa Paşa Küliyesi İmaret

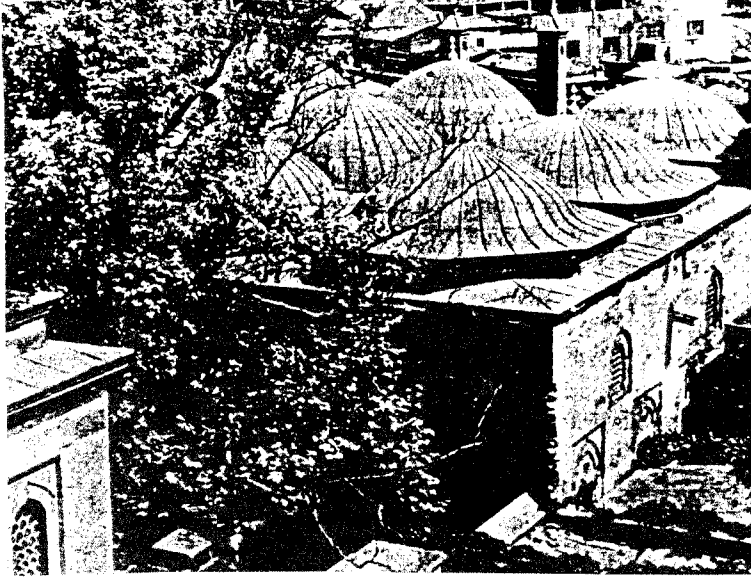

Foto C.11. İstanbul II. Bayezid İmaretî (Yüksel)

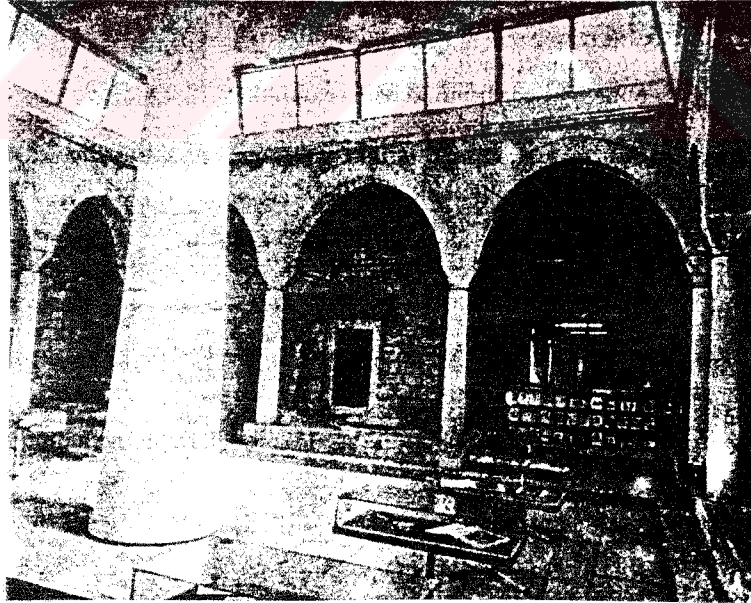

Foto C.12. İstanbul II. Bayezid İmaretî iç hacmi (Yüksel)

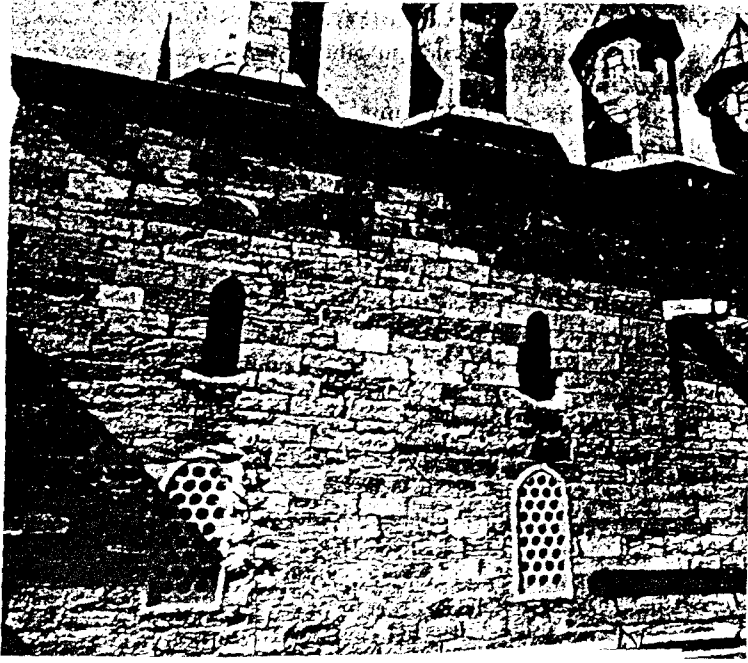

Foto C.13. İstanbul II. Bayezid İmaretı cephesi (Yüksel)

Foto C.14. İstanbul Şehzade Mehmed İmaretı

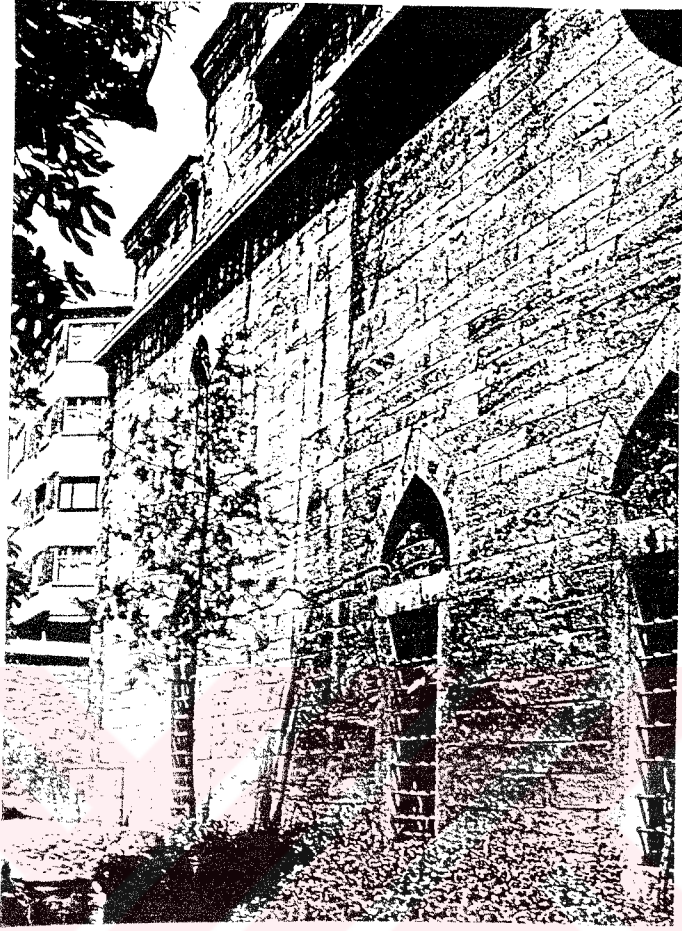

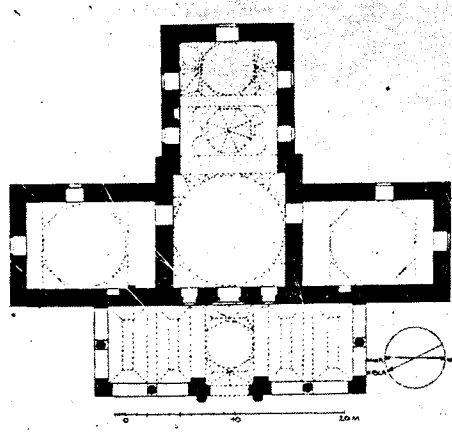
Foto C.15. İstanbul Haseki İmaretı

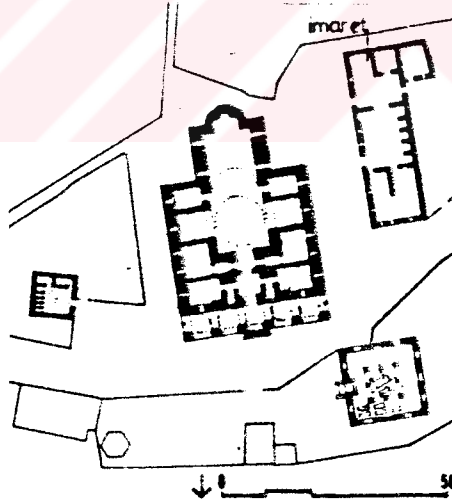
Foto C.16. İstanbul Süleymaniye İmaretı, genel görünüm (Ünver)

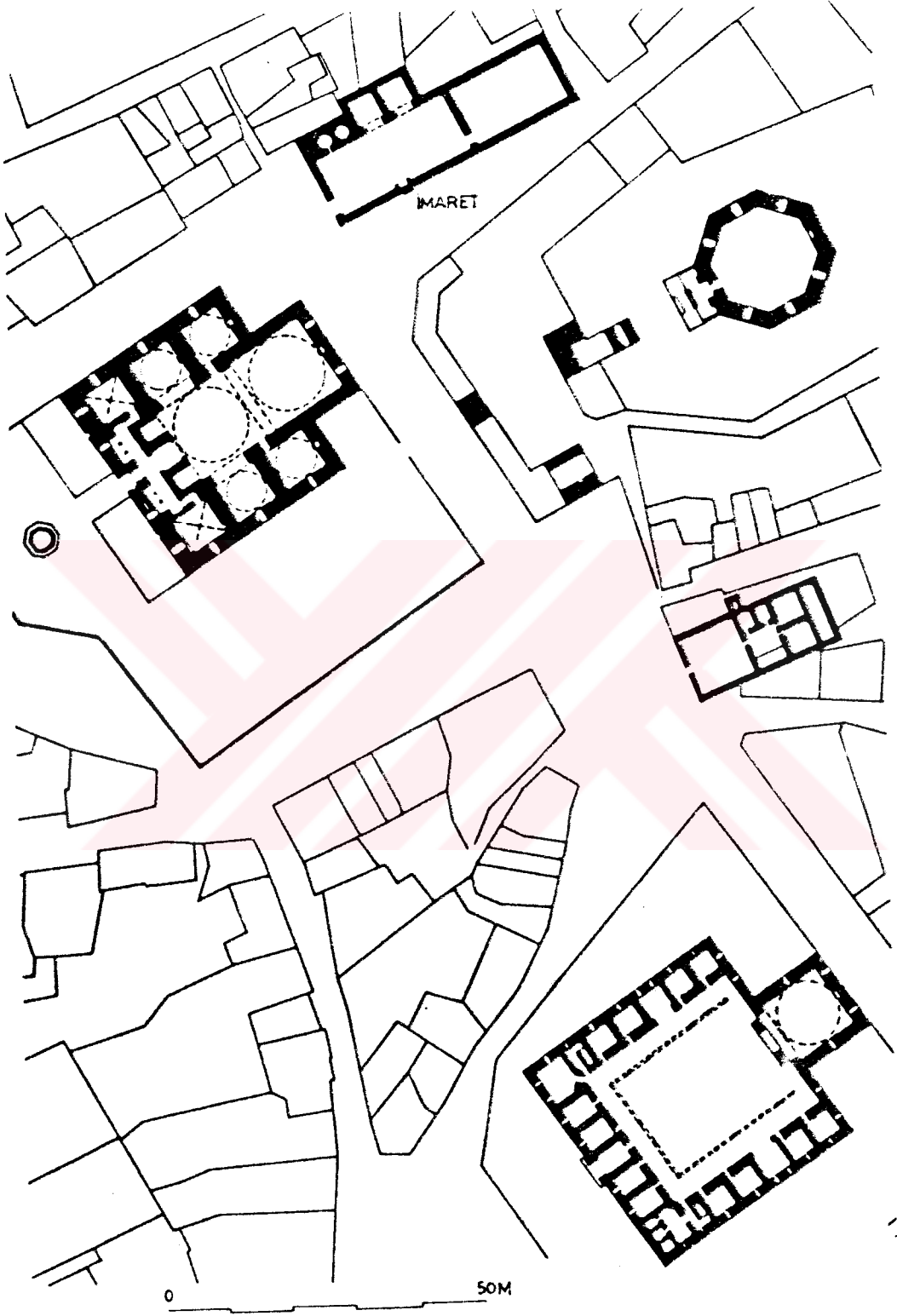
Foto C.17. İstanbul Süleymaniye İmaretİ avlusu (Ünver)

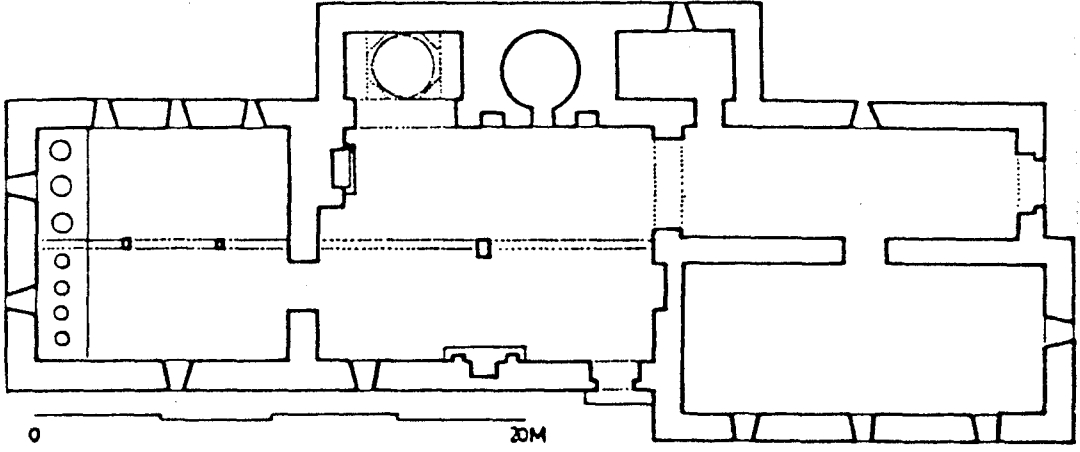
Şekil 1. İznik Nilüfer Hatun İmareti (Ünver)

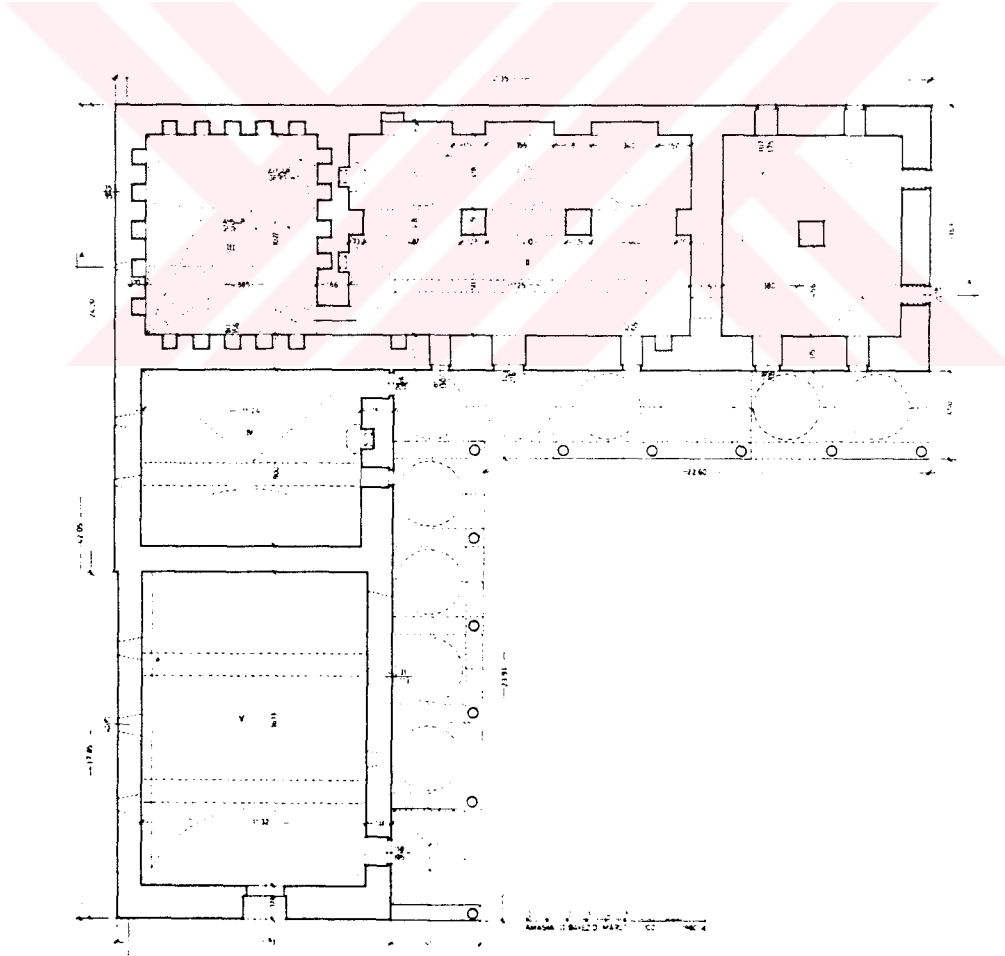
Şekil 2. Bursa I. Murat Külliyesi genel yerleşim planı (Gabriel)

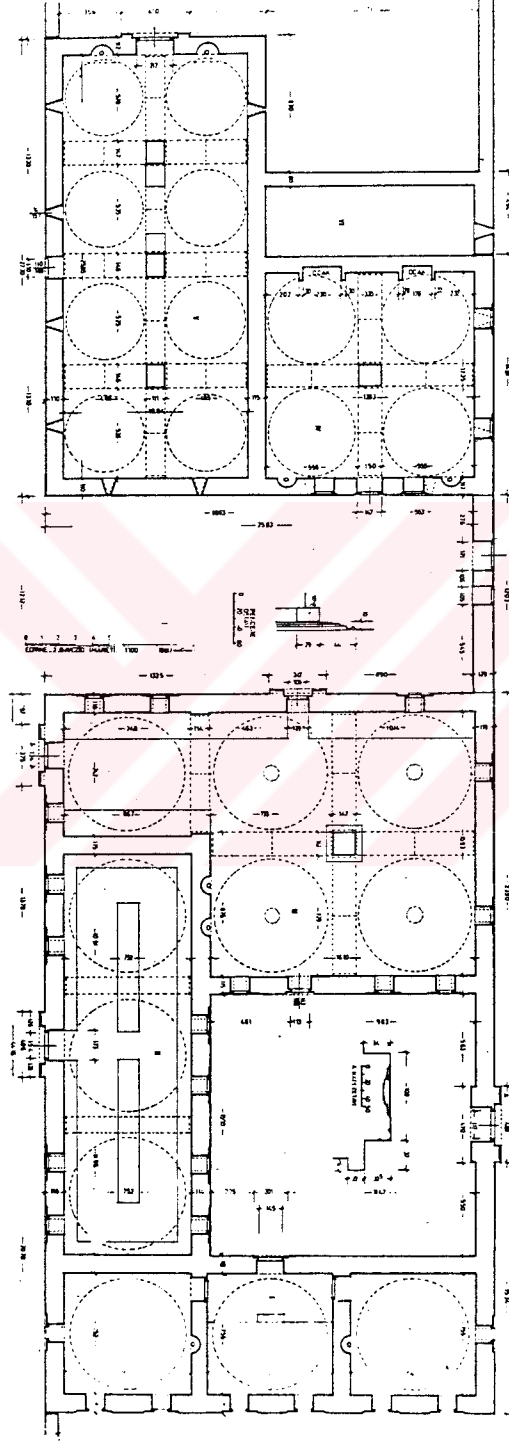
Şekil 3. Bursa Yeşil Külliyesi genel yerleşim planı

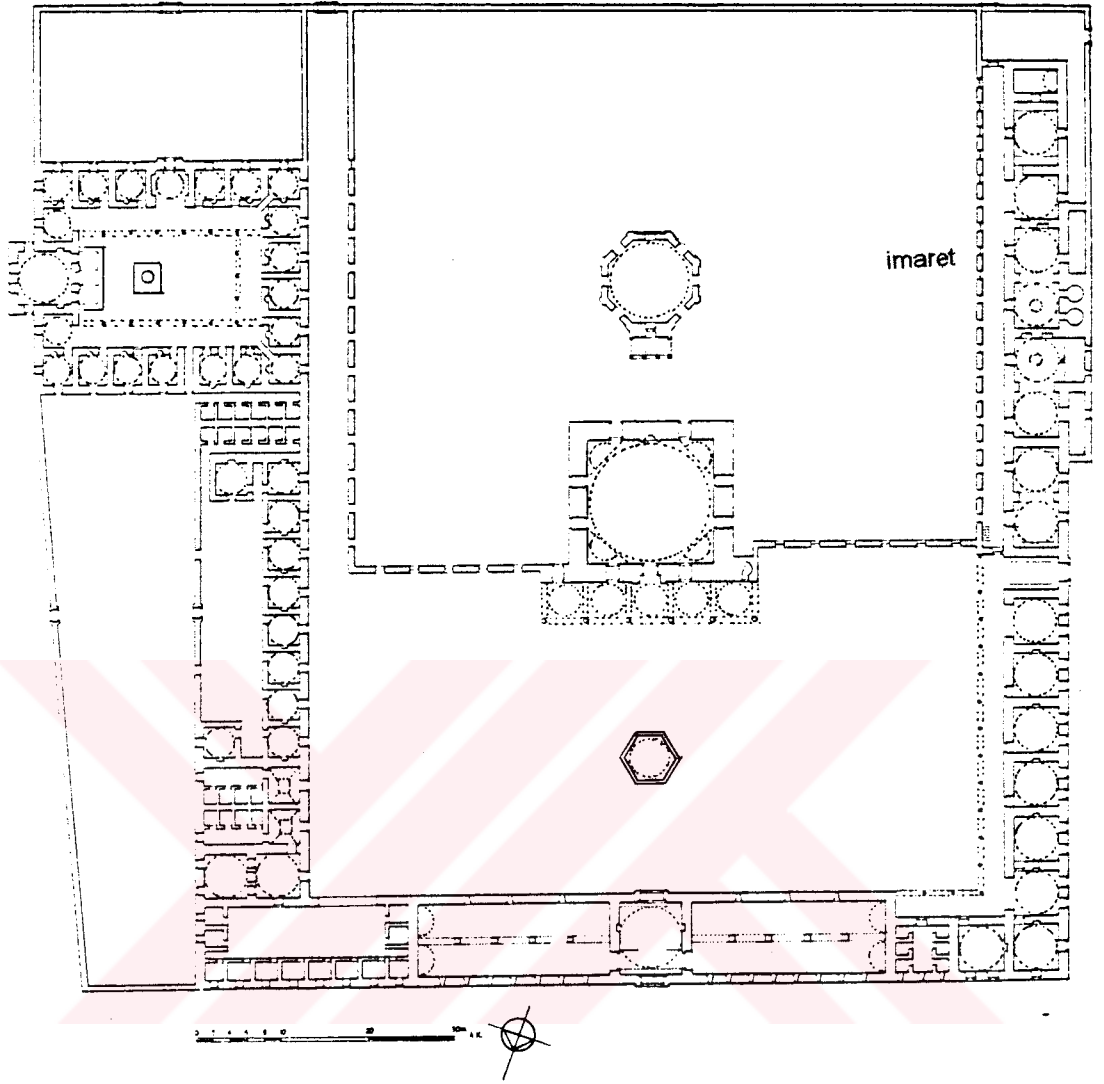
Şekil 4. Bursa Muradiye İmaretı planı (Gabriel)

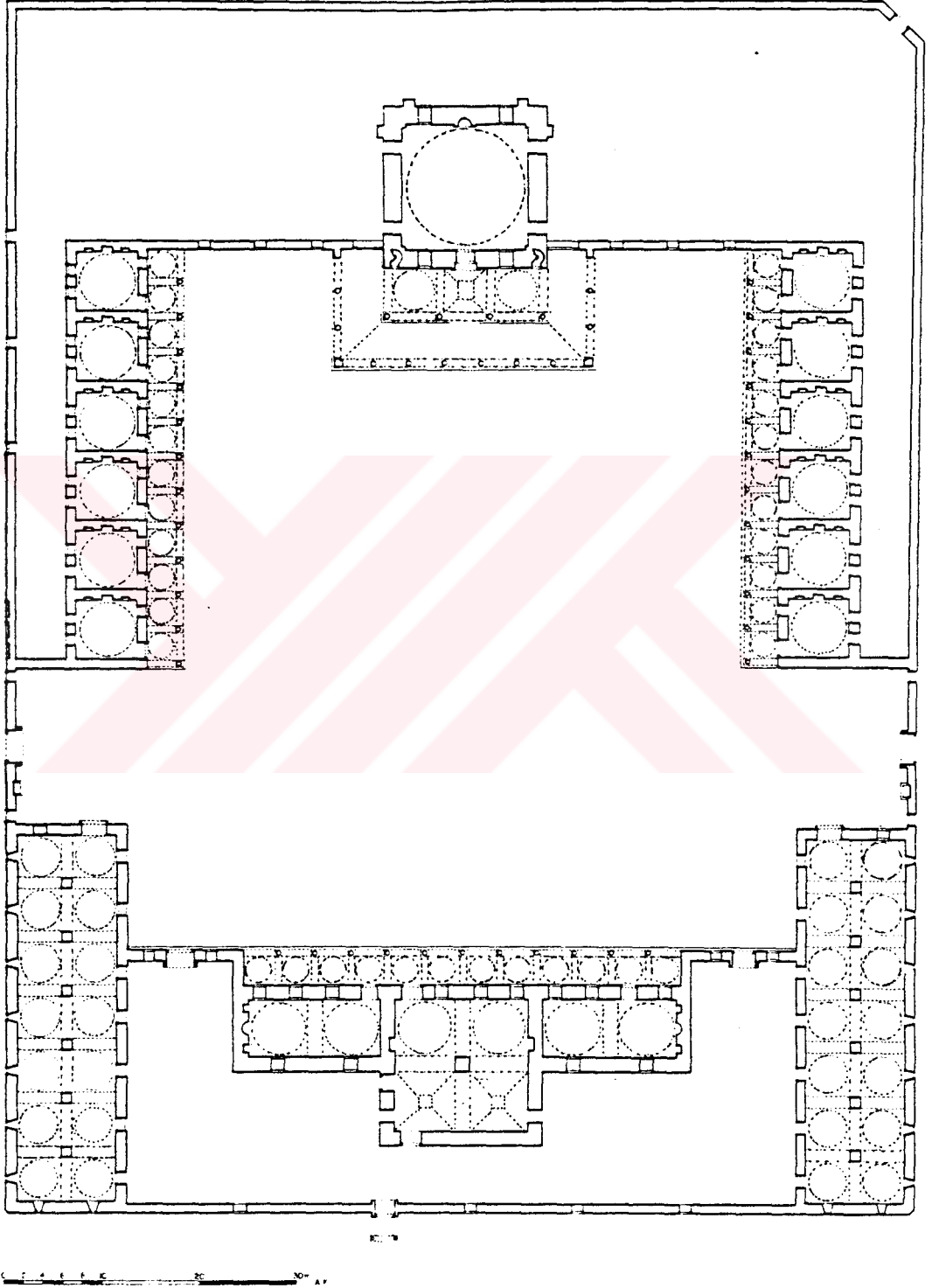
Şekil 5. Amasya II. Bayezid İmaretı planı (Yüksel)

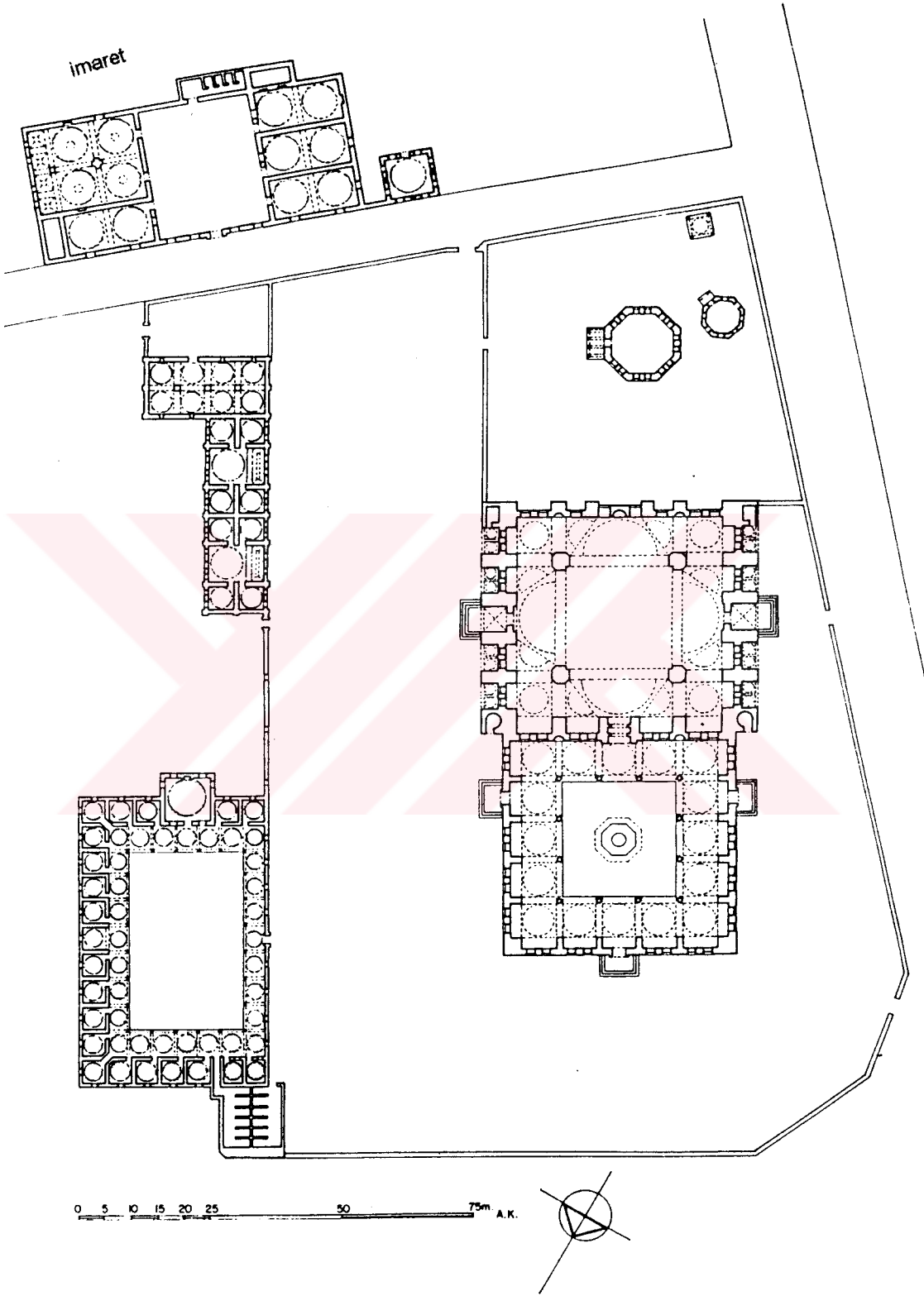
Şekil 6. Edirne II. Bayezid İmaretî planı (Yüksel)

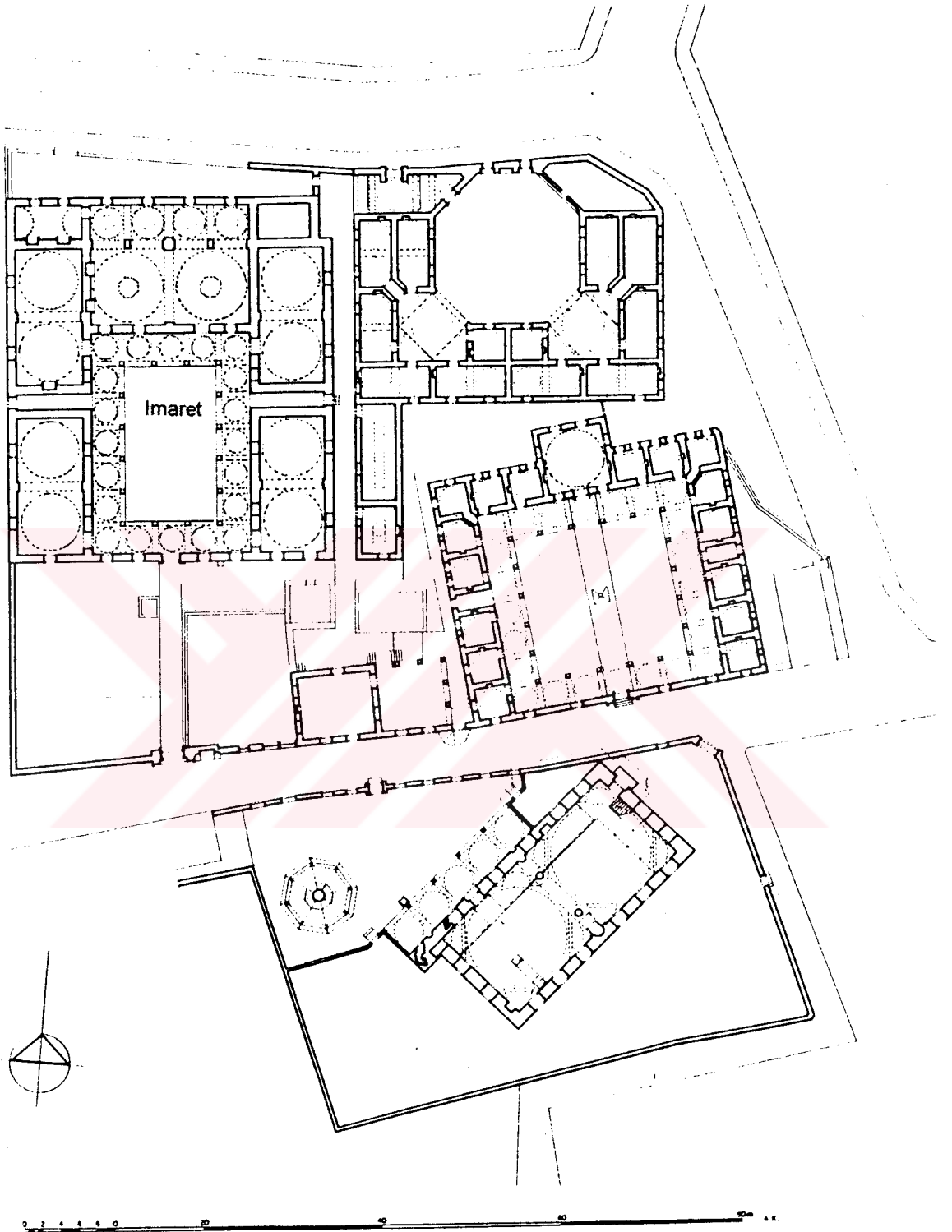
Şekil 7. Gebze Çoban Mustafa Paşa Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)

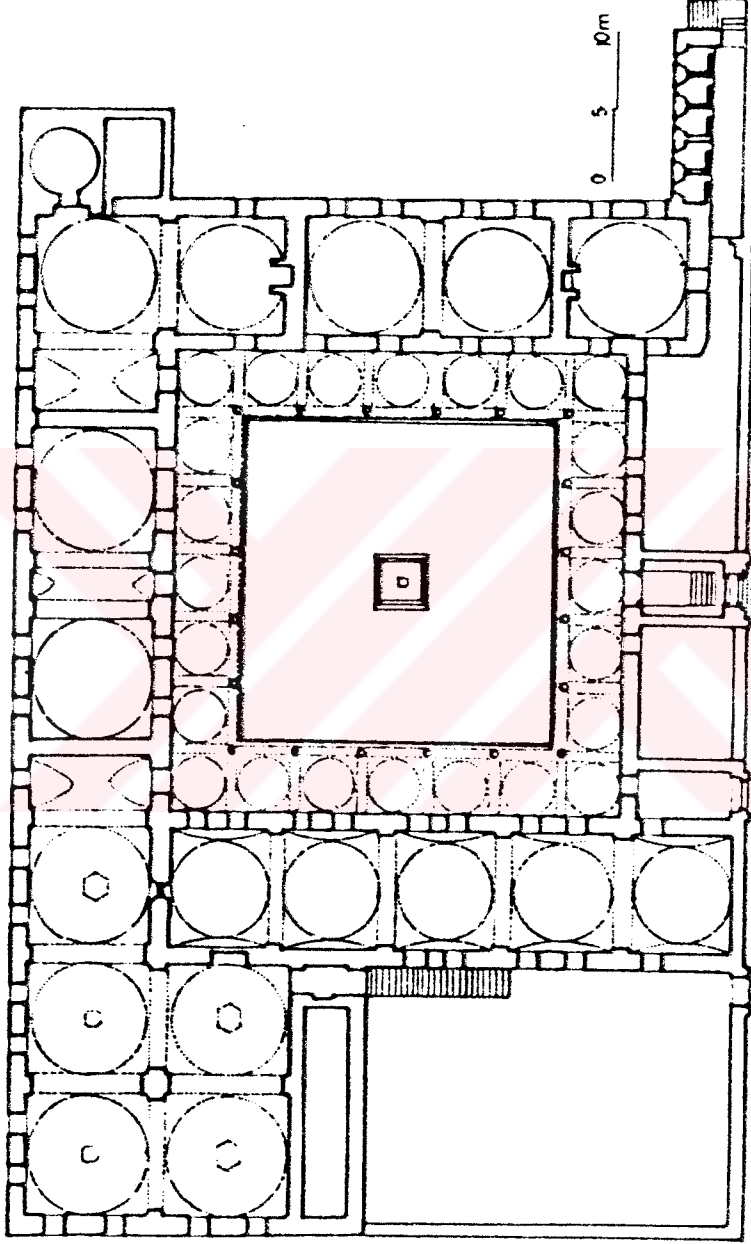
Şekil 8. Şam Süleymaniye Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)

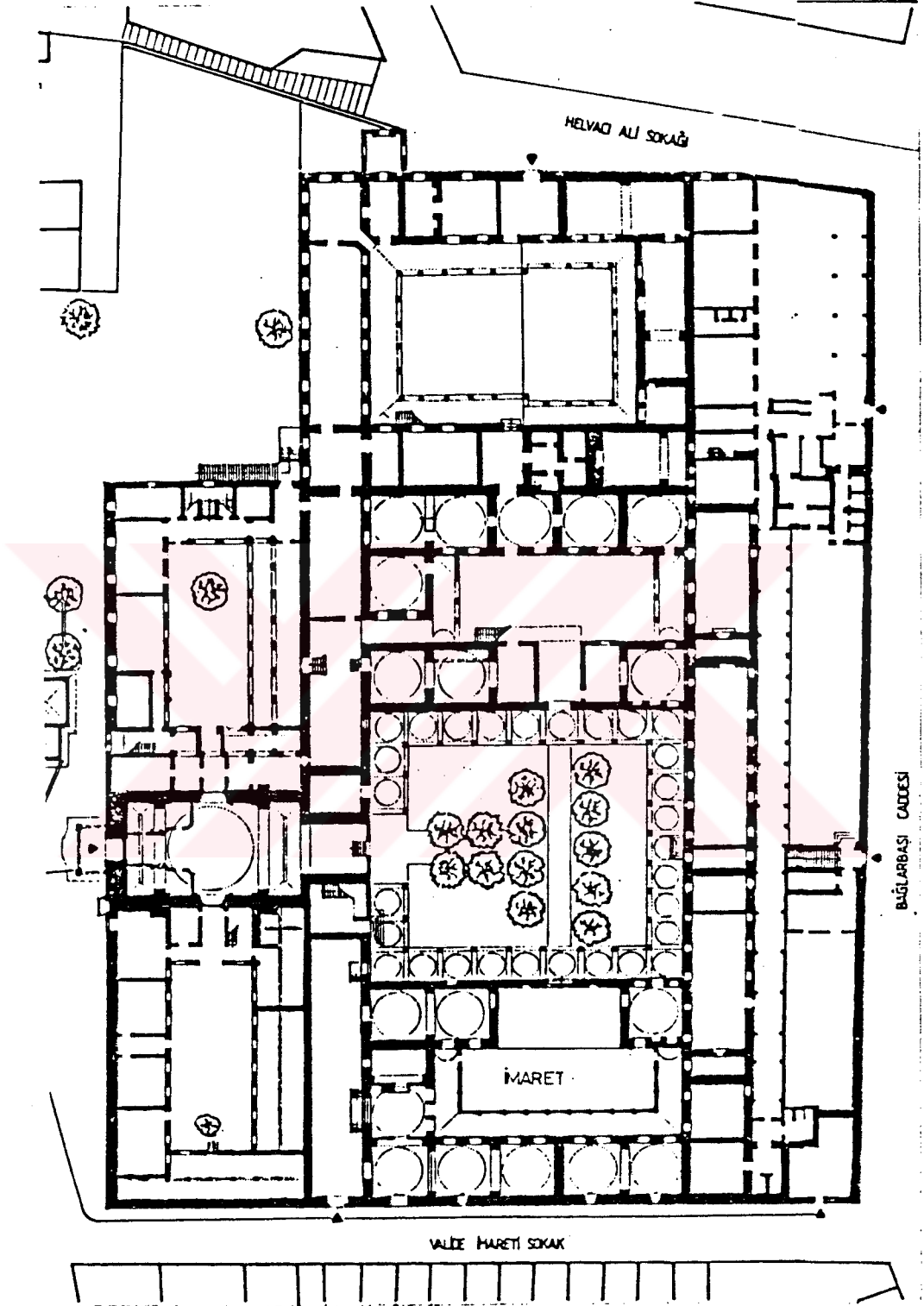
Şekil 10. İstanbul Şehzade Mehmed Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)

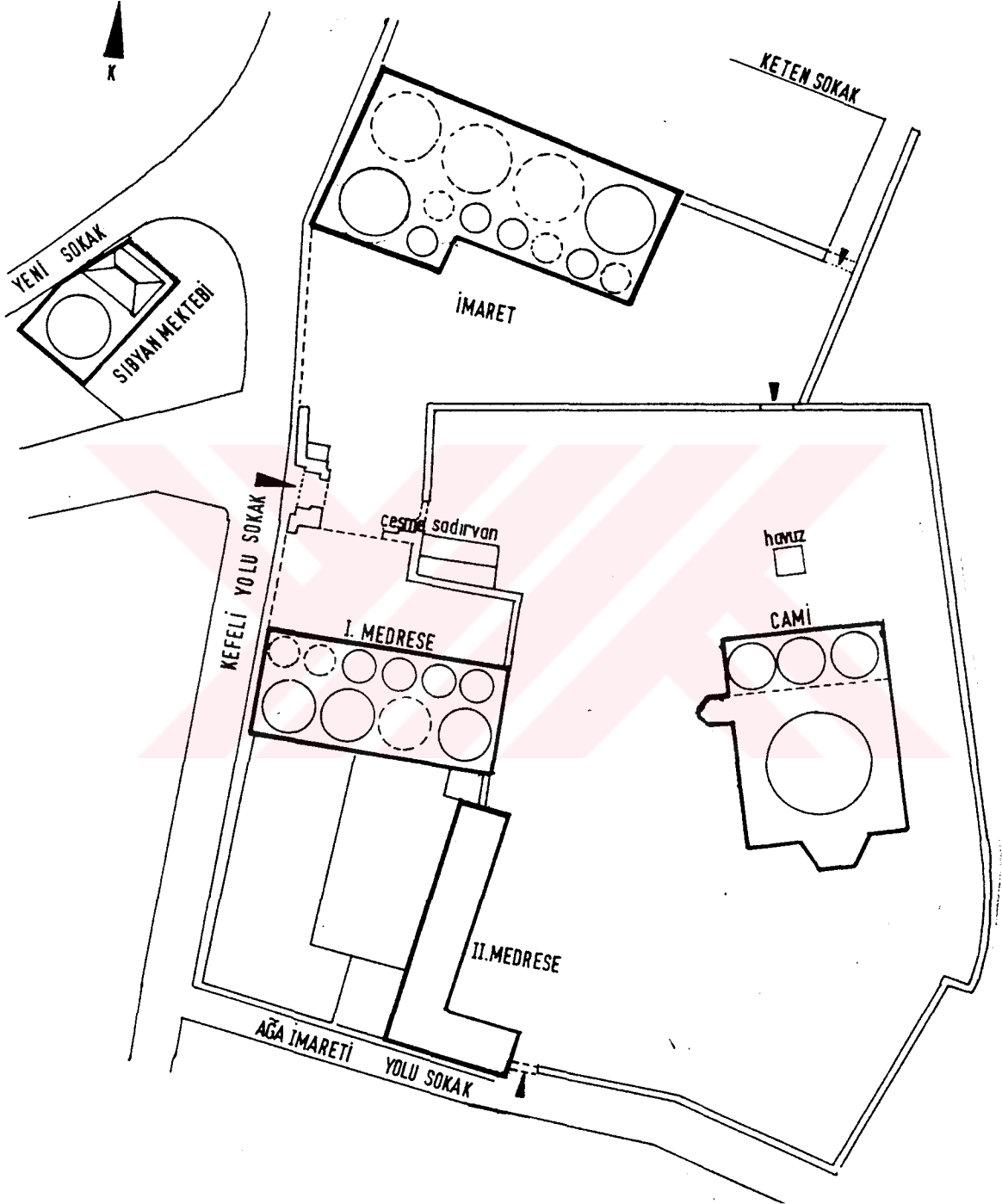
Şekil 11. İstanbul Haseki Sultan Külliyesi genel yerleşim planı (Kuran)

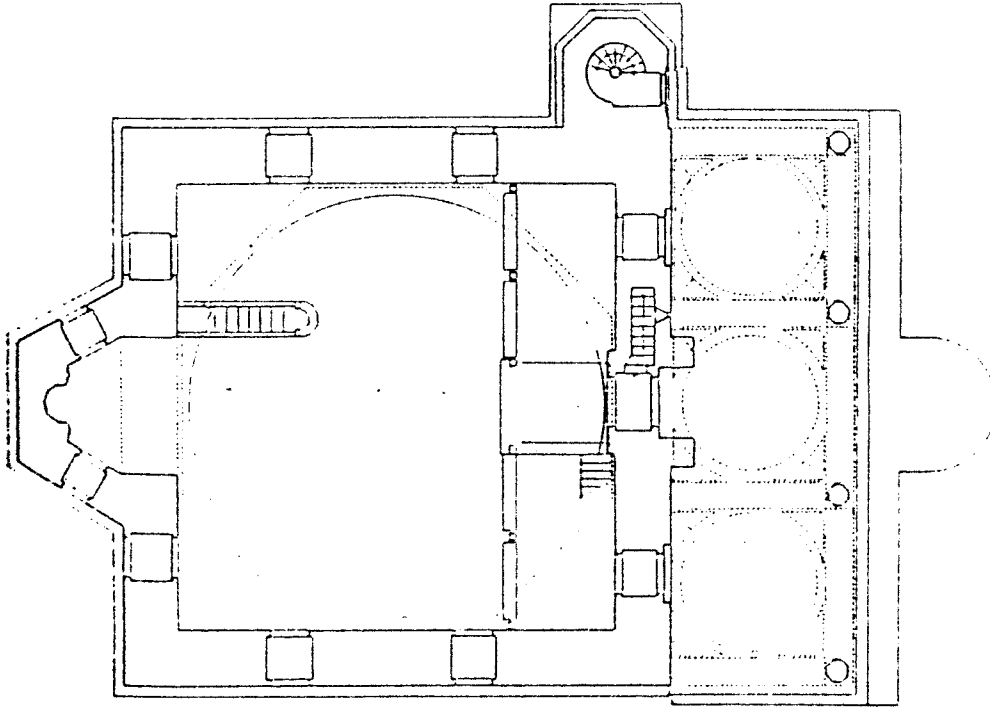
Şekil 12. İstanbul Süleymaniye İmareti planı (Nayır)

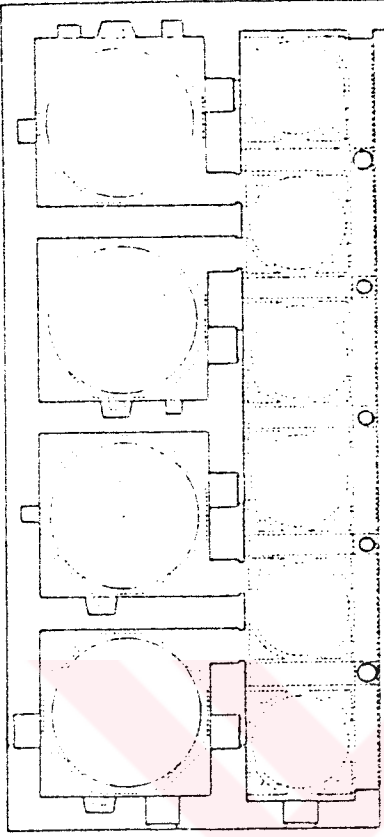
Şekil 13. İstanbul Atik Valide İmareti genel yerleşim planı

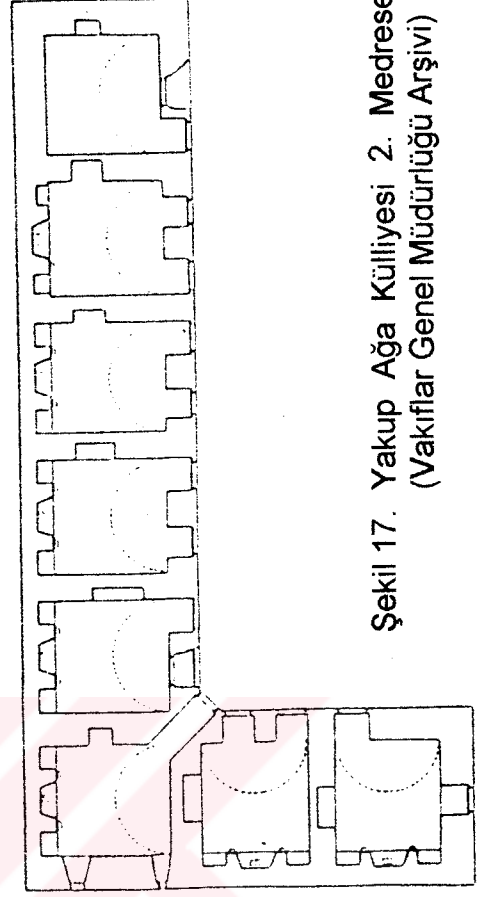
Şekil 14. Kastamonu Yakup Ağa Külliyesi genel yerleşim planı (Sözbaş)

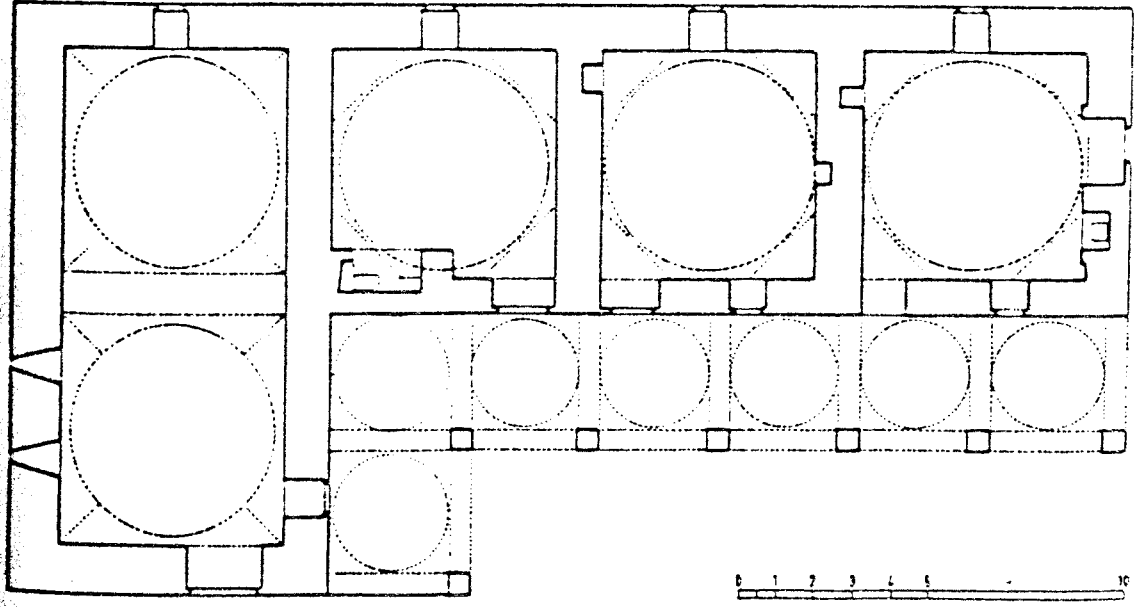
Şekil 15. Kastamonu Yakup Ağa Camisi planı
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

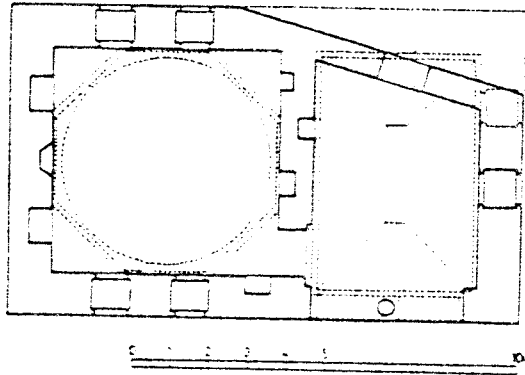
Şekil 16. Yakup Ağa Külliyesi 1. Medrese
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Şekil 17. Yakup Ağa Külliyesi 2. Medrese
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

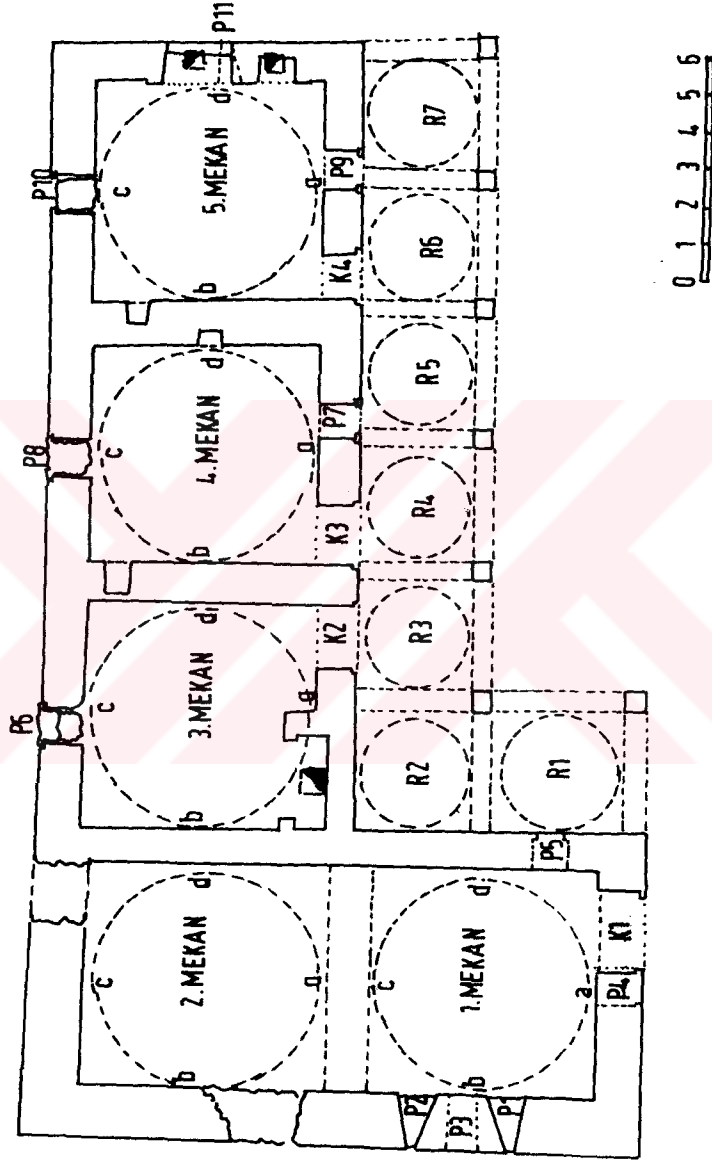
Şekil 18. Yakup Ağa İmareti (Vakıflar Genel
Müdürlüğü Arşivi)

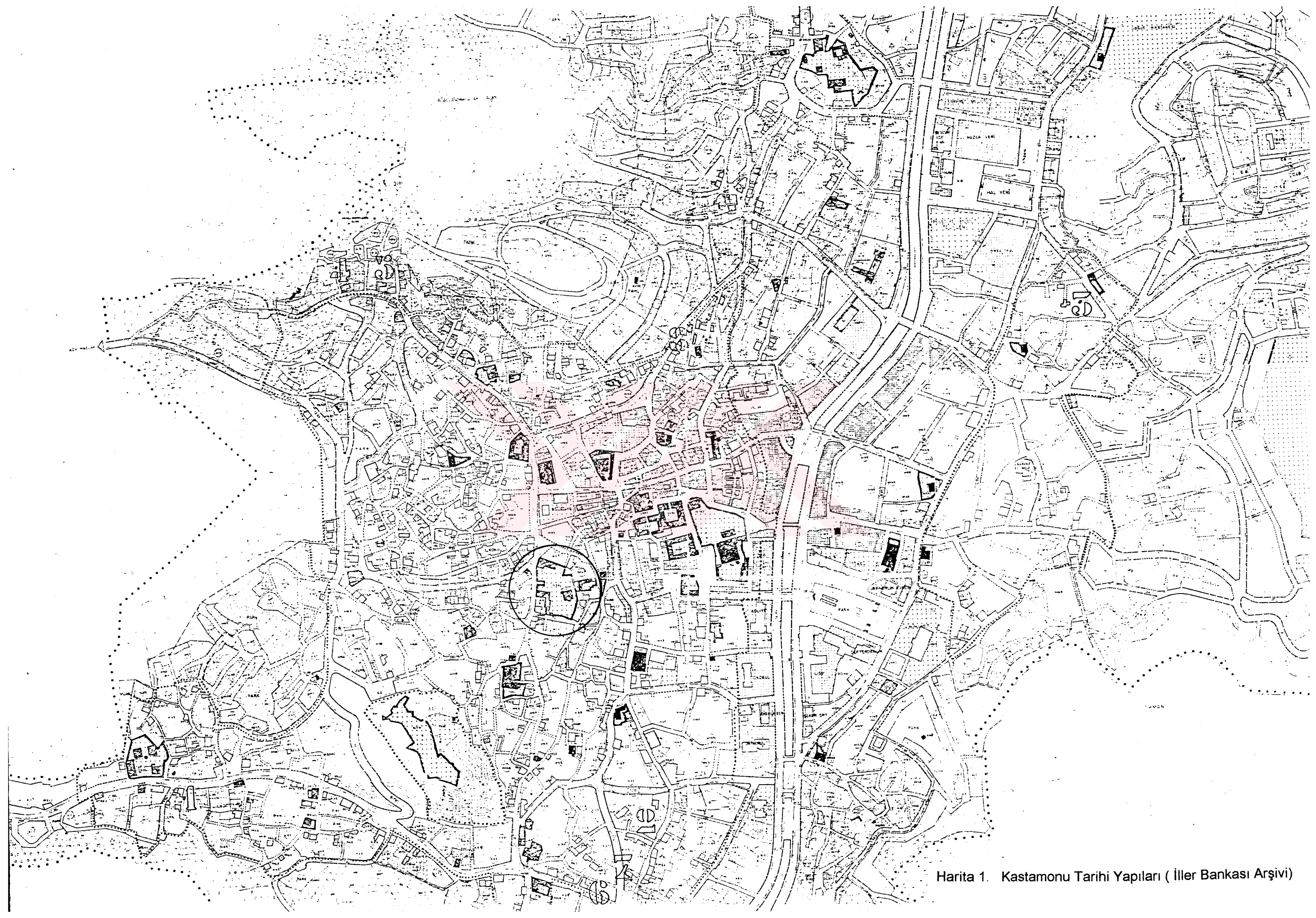
Şekil 19. Yakup Ağa Külliyesi Sıbyan Mektebi
(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

K

Şekil 20. Yakup Ağa İmaret'i planı (1996)

Harita 1. Kastamonu Tarihi Yapıları (İller Bankası Arşivi)

ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında Kadıköy'de doğdu. 1988 yılında İstanbul Fenerbahçe Lisesi'nden mezun oldu. 1993 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'nü bitirdi. 1993 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Restorasyon Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans eğitimine başladı.

YILDIZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ